

BIDRAG

TILL

SVRIGES OFFICIELA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 7.

ÅREN

1886—1890.

STOCKHOLMS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Stockholms län har till sin *allmänna naturbeskaffenhet* under den period, hvarom nu är fråga, icke undergått annan förändring, än som blifvit en följd deraf, att frostländigheten på åtskilliga ställen genom afdikning af sankmarker minskats, och har länet hufvudsakligen bibehållit samma *yttre gränser* som under den förra perioden. Någon liten jemkning i dessa har dock egt rum, i det att med anledning af en industriell anläggning å lägenheterna Saltsjöqvarn nr:is 1 och 2 i Nacka socken Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 29 augusti 1890 förordnat, att två mindre, till Stockholms stad hörande områden af lägenheten Saltsjöqvarn nr: 1, hvilka områden innehöle tillsammans 10 ar 65 kvadratmeter, skulle från och med början af år 1891 förläggas från Stockholms stad till Nacka socken och Stockholms län i administrativt, ecklesiastiskt och kommunalt hänseende samt till Svartlösa härad och Södertörns domsaga i judicielt hänseende.

Deremot har *länets indelning* under perioden i åtskilliga afseenden *förändrats*. Då länet förut hade 120 socknar, stadsförsamlingarna inberäknade, 117 kommuner och 71 pastorat, har det numera 117 socknar, 116 kommuner och 70 pastorat, beroende derpå, hvad socknarna angår, dels att den i sista be-

rättelsen omförmälda förening af Sicklaö socken samt Nacka och Erstaviks kapellförsamlingar till en socken under namn af Nacka, hvilken förening varit bestämd att ega rum från den 1 maj 1887, kommit till stånd under perioden, men enligt Eders Kungl. Maj:ts lemnade särskilda nådiga medgifvande först från den 1 januari 1888; dels ock att Eders Kungl. Maj:t, på förslag af komitén för reglering af oregelbundenheter i rikets indelningar, genom nådigt bref af den 29 juli 1887 förordnat, att Ösby socken i Vallentuna härad och Garns socken i Långhundra härad skulle från och med år 1888 sammanföras under ett gemensamt namn af Össeby-Garn till en socken. Såsom särskilda kommuner finnas visserligen icke längre Sicklaö, Nacka och Erstaviks gamla kommuner, men i stället hafva under perioden tillkommit Nacka nybildade kommun och ytterligare en ny kommun nemligen Sundbybergs köping. Af de förut befintliga pastoraten har Sicklaö, af socknen med samma namn jemte en annan församling bestående, pastorat upphört. De 70 pastoraten äro fördelade mellan 10 kontrakt af erkestiftet och 2 af Strengnäs stift.

Antalet kyrkor inom länet är såsom förut 113.

I fögderiindelningen har ej skett någon förändring. Fögderiernas antal är således fortfarande 6, men emedan Svartlösa

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-34.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.....	1.
2. Invånare.....	4.
3. Näringar.....	9.
Tab. A. Stockholms mjölkförsäljningsaktiebolags verksamhet åren 1886-1890.....	13.
Tab. B. Smältstyckes- och stångjernstillverkningen i Stockholms län åren 1886-1890.....	16.
4. .Kommunikationsanstalter och varubyten.....	19.
Tab. C. Sjöförsäkringsinrättningarnes verksamhet, i Stockholms län åren 1886-1890.....	24.
5. Kameralförhållanden.....	25.
Tab. D. Försäljningen af bränvin m. m. inom Stockholms län försäljningsåret 1889-1890.....	25.
6. Politi.....	26.
Tab. E. Hästförsäkringsbolagens verksamhet i Stockholms län, åren 1886-1890.....	31.
Tab. F. Patientantal, sjukdagar och sjukvårdskostnader vid Stockholms läns lasarett åren 1886-1890.....	32.
Tabellbilagor	35-49.
Tab. 1. Folkmängden i Stockholms län åren 1886-1890.....	35.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Stockholms län åren 1886-1890	36.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Stockholms län år 1890.....	37.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Stockholms län år 1890.....	38.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Stockholms län år 1890.....	40.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar, i Stockholms län år 1890.....	42.
Tab. 7. Brandförsäkringsinrättningarnes verksamhet, i Stockholms län åren 1886-1890.....	42.
Tab. 8. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Stockholms län år 1890.....	43.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 7.

ÅREN

1886—1890.

STOCKHOLMS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Stockholms län har till sin *allmänna naturbeskaffenhet* under den period, hvarom nu är fråga, icke undergått annan förändring, än som blifvit en följd deraf, att frostländigheten på åtskilliga ställen genom afdikning af sankmarker minskats, och har länet hufvudsakligen bibehållit samma *yttre gränser* som under den förra perioden. Någon liten jemkning i dessa har dock egt rum, i det att med anledning af en industriel anläggning å lägenheterna Saltsjöqvarn nr:is 1 och 2 i Nacka socken Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 29 augusti 1890 förordnat, att två mindre, till Stockholms stad hörande områden af lägenheten Saltsjöqvarn nr: 1, hvilka områden innehölle tillsammans 10 ar 65 kvadratmeter, skulle från och med början af år 1891 förläggas från Stockholms stad till Nacka socken och Stockholms län i administrativt, ecklesiastiskt och kommunalt hänseende samt till Svartlösa härad och Södertörns domsaga i judicielt hänseende.

Deremot har *länets indelning* under perioden i åtskilliga afseenden *förändrats*. Då länet förut hade 120 socknar, stadsförsamlingarna inberäknade, 117 kommuner och 71 pastorat, har det numera 117 socknar, 116 kommuner och 70 pastorat, beroende derpå, hvad socknarna angår, dels att den i sista be-

rättelsen omförmälda förening af Sicklaö socken samt Nacka och Erstaviks kapellförsamlingar till en socken under namn af Nacka, hvilken förening varit bestämd att ega rum från den 1 maj 1887, kommit till stånd under perioden, men enligt Eders Kungl. Maj:ts lemnade särskilda nådiga medgifvande först från den 1 januari 1888; dels ock att Eders Kungl. Maj:t, på förslag af komitén för reglering af oregelbundenheter i rikets indelningar, genom nådigt bref af den 29 juli 1887 förordnat, att Ösby socken i Vallentuna härad och Garns socken i Långhundra härad skulle från och med år 1888 sammanföras under ett gemensamt namn af Össeby-Garn till en socken. Såsom särskilda kommuner finnas visserligen icke längre Sicklaö, Nacka och Erstaviks gamla kommuner, men i stället hafva under perioden tillkommit Nacka nybildade kommun och ytterligare en ny kommun nemligen Sundbybergs köping. Af de förut befintliga pastoraten har Sicklaö, af socknen med samma namn jemte en annan församling bestående, pastorat upphört. De 70 pastoraten äro fördelade mellan 10 kontrakt af erkestiftet och 2 af Strengnäs stift.

Antalet kyrkor inom länet är såsom förut 113.

I fögderiindelningen har ej skett någon förändring. Fögderiernas antal är således fortfarande 6, men emedan Svartlösa

härads *länsmandistrikt* under perioden tudelats, har antalet länsmandistrikt numera ökats till 24. Genom nådigt bref af den 12 november 1886 har Eders Kungl. Maj:t nemligen anvisat en ny länsmanslön för länet samt förordnat, att nyssberörda länsmandistrikt skulle delas i två länsmandistrikt, det södra och det norra, södra distriktet omfattande Huddinge, Grödinge, Salems och Botkyrka socknar och norra distriktet Brännkyrka och Nacka socknar, hvilken anordning derefter tagit sin början med ingången af år 1887. Derjemte har köpingen Sundbyberg gjorts till särskildt distrikt under en polisuppsyningsman, som der intager en med länsmans å landet eller stadsfiskals i stad närmast jemförlig ställning.

Beträffande länsmandistrikten är dessutom att märka, att området för fyra utaf dem under perioden väsentligen förändrats. Så har, i fråga om Vallentuna härads länsmandistrikt och Långhundra härads östra länsmandistrikt, Garns socken, som genom det ofvan anförda nådiga brefvet af den 29 juli 1887 från och med år 1888 frånskilts Långhundra härad för att tillsammans med Ösby socken under gemensamt namn i jordeboken af Ösby-Garn läggas till Vallentuna härad, i och med detsamma förlagts till Vallentuna härads länsmandistrikt. Mellan Åkers skeppslags distrikt och Vermdö skeppslags norra distrikt har en reglering genom nådiga brefvet af den 21 september 1888 på det sätt egt rum, att samtliga det senare distriktet tillhörande, inom Ljusterö kyrkosocken belägna hemman och lägenheter fråntagits detta och från och med år 1889 förenats med Åkers skeppslags distrikt.

Domsagorna och tingslagen inom länet äro till namn och antal desamma som under förra perioden, om ock dessa senares områden i ett och annat hänseende undergått förändring, på sätt närmare inhemtas af den redogörelse för beslutade ändringar i hittills gällande administrativa, judiciella, ecklesiastika och kommunala indelningar, som längre fram i denna afdelning skall lemnas.

Enligt den genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref af den 9 november 1888 fastställda förändrade militärdistriktsindelningen tillhöra af de inom länet förlagda trupper: den från och med den 1 januari 1889 uppsatta nyorganiserade fästningsartilleribataljonen å Vaxholm—Oskar-Fredriksborg, benämnd Kungl. Vaxholms artillerikår, samt Kungl. Upplands regemente 4:de militärdistriktet och Kungl. Lifregementets dragonkår 5:e militärdistriktet, under det länets trupper förut tillhört ensamt det 4:e distriktet.

Beträffande helso- och sjukvården har länet under perioden fortfarande omfattat fem provinsialläkaredistrikt, hvarförutom finnas anstälde 5 distriktsläkare, af hvilka 1 under perioden tillkommit, nemligen i Sundbyberg. Södertelge distrikt har deremot upphört.

Länet har såsom förut 6 städer samt från och med år 1888 1 köping. Efter det borgmästaren i Sigtuna C. W. Bahrman under perioden den 11 oktober 1887 afidit, skulle det, enligt hvad som inhemtas af den föregående berättelsen, bero på anmälan af staden sjelf, huruvida Eders Kungl. Maj:t komme att taga frågan om stadens bibehållande under egen jurisdiktion, hvilken fråga förut varit föremål för Eders Kungl. Maj:ts behandling, i förnyadt öfvervägande. I följd häraf ingick magistraten i Sigtuna efter uppdrag af stadens på allmän rådstuga röstberättigade invånare till Eders Kungl. Maj:t med underdånig

ansökning om fortsatt egen jurisdiktion, hvarefter Eders Kungl. Maj:t i nådigt bref af den 14 december 1888, med upphäfvande af nådiga beslutet den 12 november 1846 angående stadens förläggande under landsrätt äfvensom ett i sammanhang dermed fastställt reglemente för staden, förordnade, att Sigtuna stad fortfarande skulle bibehållas vid egen jurisdiktion, samt rådstufvurätten och magistraten derstädes bestå af en borgmästare, som tillika vore magistratssekreterare och notarius publicus, och tre borgerliga rådmän.

Angående tillkomsten af en köping inom länet under perioden är redan nämnt och antyddes det äfven i förra berättelsen, att köpingsrättigheter tilldelats samfälligheten *Sundbyberg*. Sådant skedde genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref af den 1 oktober 1886, hvori förklarades, att samtliga egorna till $1\frac{3}{4}$ mantal frälse säteri Sundbyberg med derifrån afsöndrade lägenheter och $\frac{1}{4}$ mantal frälse säteri Lilla Ahlby n:r 2 eller Råsten med derifrån afsöndrade lägenheter tillika med området för den å nämnda hemmans egor anlagda jernvägen skulle från och med 1888 års ingång utgöra en köping, benämnd Sundbyberg, och en från Bromma socken i kommunalt och fattigvårdshänseende skild kommun, vid handhavandet af hvars angelägenheter nådiga förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skulle lända till efterrättelse, utom beträffande beräkningsgrunden för utöfvande af rösträtt i kommunens gemensamma angelägenheter samt för utgörande af bidrag till utgifter för kommunens gemensamma behof, i hvilka hänseenden de i nådiga förordningen om kommunalstyrelse i stad gifna bestämmelser skulle tillämpas.

Derjemte hafva under perioden fyra *nya samfälligheter* bildats, nemligen Djursholms villastad i Danderyds socken, villastaden Nya Hagalund i Solna socken, den s. k. Jernastaden vid Jerna station i Öfver-Jerna socken och det samhälle, som, efter det aktiebolaget Mejerigårdarne från bolaget tillhöriga fastigheterna 1 mantal frälse Mölnbo n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal frälse Östersäter n:r 1 och $\frac{1}{4}$ mantal frälse Fagernäs n:r 1 i Vårdinge socken låtit afsöndra 110 byggnadstomter, uppstått vid Mölnbo jernvägsstation, der 12 af 24 sedermera sålda tomter blifvit bebygda.

För anläggning af *Djursholms villastad* har Djursholms aktiebolag efter inköp af egendomen Djursholm i Danderyds socken låtit från de denna egendom tillhörande 2 mantal frälssäteri Djursholm n:r 1 och 2 mantal frälse Ösby n:r 1—3 med Ösbytorp afsöndra lägenheterna Gamla Djursholm n:r 1 och Djursholms villastad n:r 1 samt från $\frac{1}{4}$ mantal frälse Nyby n:r 1 med Nybytorp lägenheten Djursholms villastad n:r 2, af hvilka lägenheter om tillsammans 268 hektar 37 ar 69 kvadratmeter Djursholms vid Stora Värtans stränder belägna villastad består. Inom det sålunda afsöndrade området hafva derefter intill 1890 års slut upplåtits och försålts till enskilda personer omkring 80 byggnadstomter, derå vid samma tid 35 villor, med en anläggningskostnad för deras egare af från 5,000 till 50,000 kronor, dels blifvit uppförda, dels voro under byggnad. För invånarnes i villastaden bekvämlighet har blifvit sörjdt genom anläggandet af kloak- och vattenledningar, den senare från Ösbysjön, äfvensom af spårväg, som ställts i förbindelse med Stockholm—Rimbo jernväg och om hvilken Länsstyrelsen får tillfälle att vidare tala i 4:e afdelningen, hvarjemte de till en ansenlig bredd utlagda vägarna i villastaden upplysas af 40 elektriska bågglampor med en ljusstyrka, som för hvar och en motsvarar 1,200 normalljus.

I det af bolaget ombygda Djursholms slott äro inrymda post- och telefonstationer, en femklassig skola för såväl gossar som flickor, slöjdskola samt bostad för läkare. Apotekslåda går derjemte från slottet dagligen in till ett af Stockholms apotek.

Villastaden *Nya Hagalund* utgöres af ett till styckning för erhållande af byggnadstomter afsedt, från $1\frac{3}{4}$ mantal frälse Öfre Frösunda n:r 2 och 3 i Solna socken afsöndradt område af omkring $15\frac{1}{2}$ hektar. 52 der belägna tomter äro för närvarande sålda och 20 af dem bebyggda.

I den s. k. *Jernastaden*, för hvars bebyggande 52 till försäljning indelade byggnadstomter äro ämnade att afsöndras från 1 mantal frälse Tafvesta n:r 1, äro 20 sådana försälda tomter bebyggda och från stamhemmanet afsöndrade.

Närheten till hufvudstaden och lättade kommunikationer komma tvifvelsutän att i stor utsträckning befördra uppkomsten och tillväxten å detta läns landsbygd af mera stadsligt bebyggda samhällen, olika anordnade alltefter de olika förmögenhetsvilkoren hos dem, för hvilka de äro afsedda att utgöra bostäder. Här af kunna i framtiden väsentliga, nu knappt beräkneliga förändringar uppkomma i de kommunala, administrativa, ekonomiska och sociala förhållandena inom åtskilliga af de hufvudstaden närbelägna socknarne. Dylika samhällen, hvilka uppstått tidigare än denna femårsperiod, finnas å Årstadal inom Brännkyrka socken och å den till Sundbyberg gränsande delen af Solna socken. Anläggningen af sådana samhällen å andra platser är, efter hvad Länsstyrelsen inhemtat, under planläggning, hvilket Länsstyrelsen velat omnämna, då i dessa redan befintliga samhällen liksom i de nu pågående och förestående anläggningarne af sådana kan ligga fröet till en betydande omgestaltning af förhållandena inom en del af länet.

Efter fortsatt nådig pröfning af de förslag till *afhjelpande af inom länet befintliga oregelbundenheter* i den administrativa, judiciela, ecklesiastika och kommunala *indelningen*, hvilka framstälts hufvudsakligen af den utaf Eders Kungl. Maj:t för sådant ändamål i nåder tillsatta komité, har Eders Kungl. Maj:t under perioden, utom i de afseenden, som här ofvan redan berörts, genom nådiga bref förordnat:

den 11 mars 1887 om öfverförande såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken af frälseutjorden Lideby n:r 2 från Ytter-Jerna socken till Hölö socken i Södermanlands län;

den 26 mars 1887 om öfverflyttande i kyrkligt och kommunalt afseende af hemmanet Räfsta n:r 1, 1 mantal, samt de å egendomen Löfstaholms egor belägna torpen Smedsbo, Ryss-torp, Myrängen, Krogtorp, Grindtorp, Tallmilan, Hagalund och Gustafslund från Odensala till S:t Olofs socken äfvensom öfverförande i jordeboken af hemmanen Eneby n:r 1 och 2, 2 mantal, Näsby n:r 2, 1 mantal, och Ullsta eller Ölsta n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal, från S:t Olofs till Odensala socken samt Löfstaholm n:r 1, $2\frac{1}{2}$ mantal, från Odensala till S:t Olofs socken, af hvilka hemman Ullsta eller Ölsta n:r 1 skulle i jordeboken för Odensala socken och Löfstaholm n:r 1 i jordeboken för S:t Olofs socken upptagas hvartera under n:r 2;

den 15 april 1887 om öfverflyttande såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken af länsmansbostället Tollsta n:r 1, $\frac{3}{4}$ mantal, från Husby-Erlinghundra till Odensala socken samt af skattesäteriet Ekalla n:r 1, $\frac{1}{4}$ mantal, och frälsehemmanet Ekalla n:r 1, 1 mantal, från Odensala till Husby-

Erlinghundra socken, hvilka hemman, för undvikande af förväxling med andra hemman af samma namn och nummer, i jordeboken skulle upptagas, Tollsta under n:r 3, skattesäteriet Ekalla under n:r 2 och frälsehemmanet Ekalla under n:r 3;

den 21 september 1888, att samtliga de till Ljusterö kyrksöcken hörande hemman och lägenheter skulle tillhöra Åkers skeppslag och tingslag samt i jordeboken för nämnda skeppslag uppföras under en särskild socken, benämnd Ljusterö;

den 15 februari 1889 om öfverförande af frälselägenheten Hufvudskär, tull- och lotsstation, i kyrkligt och kommunalt hänseende från Dalarö till Ornö kapellförsamling och i jordeboken från Tyresö till Österhaninge socken;

den 22 februari 1889 om öfverförande i jordeboken af hemmanen Norrsund n:r 1—3, $3\frac{1}{2}$ mantal, Brotorp n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal och Stentorp n:r 1, $\frac{3}{8}$ mantal, från Estuna till Roslags-Bro socken;

den 22 mars 1889 om öfverförande af hemmanet Darsgårde n:r 1, 1 mantal, från Länna till Skederids socken och hemmanets betecknande i jordeboken för sistnämnda socken med n:r 3;

den 5 april 1889 om förläggande af Skebo bruk, 4 mantal, med tillhörande verk och inrättningar från Frösåkers härads södra länsmansdistrikt och Frösåkers tingslag till Närdinghundra härads länsmansdistrikt och Närdinghundra tingslag;

den 25 april 1889 om sammanförande i jordeboken för Sjuhundra härad af Fasta och Esterna socknar under det gemensamma namnet Fasterna socken samt om förläggande såsom en följd här af af de s. k. Fasta Visnare, bestående af hemmanen Norrbyggeby n:r 1, 1 mantal, Söderbyggeby n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal, Näs n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal, Byle n:r 1, $\frac{1}{3}$ mantal, och Öster Ängby n:r 1, $\frac{1}{3}$ mantal, från Närdinghundra härad och tingslag till Sjuhundra härad och tingslag;

den 24 maj 1889 om öfverförande i jordeboken af hemmanet Skråmstad n:r 1, 1 mantal, från Vassunda till Haga socken och dess betecknande i jordeboken för sistnämnda socken med n:r 2;

om öfverförande i jordeboken af utjordarne Duderö n:r 4 och 5 från Börstils till Forsmarks socken;

om uteslutande ur jordeboken för Frösåkers härad af Sandby åtting och upptagande af de derunder förda hemman och lägenheter i jordeboken inom Hökhufvuds socken;

om öfverförande i jordeboken för Lyhundra härad af hemmanen Härnacka n:r 1—5, tillhoppa $4\frac{3}{4}$ mantal, jemte lägenheten, Härnackatorp, Färsna n:r 1, 1 mantal, och Räfsta n:r 1 och 2, $1\frac{1}{2}$ mantal, från Frötuna till Estuna socken samt af hemmanen Simlom n:r 1 och 2, 2 mantal, från Frötuna till Husby-Lyhundra socken;

om öfverförande i jordeboken af hemmanen Björkkulla n:r 1 och 2, 2 mantal, från Väddö till Häfverö socken;

om upptagande i jordeboken för Väddö och Häfverö skeppslag af de Singö församling tillhörande hemman och lägenheter under särskild socken, benämnd Singö;

om benämning af Åkers socken, hvilken såsom kyrkoförsamling och kommun kallades Österåker, äfven i jordeboken med namnet Österåker;

om upptagande inom Vermdö skeppslag i jordeboken af de till enhvar af Ingarö, Djurö, Möja och Bo församlingar hörande hemman och lägenheter under särskild socken med samma namn som motsvarande församling; och

om upptagande i jordeboken för Sotholms härad på enahanda sätt af de till Dalarö, Muskö och Torö församlingar hörande hemman och lägenheter;

den 7 juni 1889 om öfverförande i jordeboken af hemmanen Husby n:r 1, 2 och 3, 3 mantal, och utjorden Husby n:r 4 samt hemmanen Nybyn n:r 1, $\frac{1}{8}$ mantal, Syninge n:r 1 och 2, 2 mantal, och Vallby n:r 1 och 2, 2 mantal, från Skederids socken till Husby-Lyhundra socken och Husbyhemmanens samt utjordens betecknande, Husby n:r 1, 2 och 3 med n:r 2, 3 och 4 och Husby n:r 4 med n:r 5;

den 4 juli 1889 dels om utbrytande i jordeboken för Sot-holms härad af de till hvar och en af Ornö, Nämndö och Utö församlingar hörande hemman och lägenheter från Österhaninge socken och deras förande under särskild socken med samma namn som motsvarande församling, dels ock om öfverförande i jordeboken af hemmanen Nättarö n:r 1, $\frac{1}{4}$ mantal, Rånö n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal, och Ålö n:r 1—4, 1 mantal, samt Mälstens fiske från Ösmo till Utö socken och deras jemte de å Rånö och Nättarö belägna torpen Ernvikens, Aspö, Norrö och Östermars hänförande till Utö kommun;

den 12 juli 1889 om öfverflyttande i kyrkligt och kommunalt hänseende samt i jordeboken af hemmanet Skattbol n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal, från Edebo till Ununge socken; samt

den 12 december 1890 om öfverflyttande i kyrkligt och kommunalt hänseende af hemmanet Lervik n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal, från Vätö till Väddö socken.

För detta län, der en mängd oregelbundenheter i länets indelning och deraf härflytande olägenheter sedan gammalt förefunnits, har genom förenämnda komiténs utredning och Eders Kungl. Maj:ts sedermera meddelade beslut ett betydelsefullt arbete blifvit utfördt för bringande af reda i detta afseende för framtiden.

Ännu återstå följande i komiténs afgifna underdåniga betänkande upptagna förslag till reglering af oregelbundenheter i länets indelning, hvilka vid periodens slut ännu icke blifvit af Eders Kungl. Maj:ts i nåder pröfvade, nemligen de i betänkandet under n:r 3 och 16 förekommande förslagen. Af dessa har dock det under n:r 16 upptagna förslaget innevarande år blifvit slutbehandladt.

Det *ekonomiska kartverket* har icke, hvad angår länet, blifvit under perioden fortsatt.

Af det *geologiska kartverket* hafva kartbladen Björn, Forsmark, Öregrund, Svartklubben, Norrtelge, Alunda och Penningby under perioden utkommit. Beträffande det enda för länet återstående kartbladet Grisslehamn har undersökningen på fältet afslutats, men kartan, då detta skrives, ännu ej utlemnats till tryckning.

Under periodens sista år har på föranstaltande af länets hushållningssällskap och med anvisade bidrag af såväl nämnda sällskap som landstinget och Stockholms läns sparbank en ny *länskalender* af sekreteraren hos hushållningssällskapet, direktör O. Stjernquist blifvit utgifven.

2. Invånare.

Länets *folkmängd* utvisas af bifogade **tabell 1**.

Enligt 1885 års mantalslängder utgjorde folkmängden i länet 148,368 personer, af hvilka 65,675 voro befriade från mantalspenningar och alltså 82,693 betalade sådana.

Af en jämförelse mellan de båda sist tilländagångna femårsperioderna framgår:

att hela folkökningen, som under den första af dessa perioder, eller åren 1881—1885, utgjorde endast 1,450 personer eller 0.98 procent (den utgjorde dock perioden näst förut, eller åren 1876—1880, 11,257 personer eller 7.66 procent), under den sista uppgick till 4,826 personer eller 3.25 procent, och således under den tid, denna berättelse afser, åter börjat mera tilltaga;

att årliga folkökningen, som under den första perioden i medeltal var 290, under den sista i medeltal deremot utgjort 965 personer;

att antalet af dem, som betala mantalspenningar, hvilket under förra perioden ökats med 2,112 personer, nu ökats med 2,550 personer; och

att de befriades antal, som då minskats med 662 personer, nu ökats med 2,276 personer.

Hvad de särskilda fögderierna angår, har ökning af folkmängden egt rum uti hvar och ett af dem, nemligen i

Svartsjö	fögderi med.....	584 personer.
Stockholms läns vestra	» »	496 »
Norra Roslags	» »	307 »
Mellersta Roslags	» »	771 »
Vaxholms	» »	1,002 »
Södertörns	» »	668 »

Den stora folkökningen i Vaxholms fögderi torde i väsentlig mån böra tillskrivas utflyttningar från huvudstaden till de nyanlagda villastäderna Djursholm och Nya Hagalund.

Beträffande städerna har folkökning egt rum i alla med undantag af Sigtuna, hvars invånareantal fortfarande går nedåt och under perioden ytterligare minskats med 39 personer, så att staden vid periodens slut företer ungefär samma folkmängds-siffra som åren 1882 och 1883, samt Vaxholm, der minskningen med 165 personer är än mera i ögonen fallande. Rätteligen hade dock garnisonen derstädes bort upptagas bland stadens mantalskrifna befolkning, hvadan, då så ej skett hvarken för år 1889 eller år 1890, minskningen i Vaxholm är endast skenbar.

I de öfriga städerna har tillväxten utgjort, i Öregrund 108, i Södertelge 864, i Norrtelge 177 och i Östhammar 53 personer.

Då i tabellen ej särskildt redogöres för folkmängden i Sundbybergs köping, meddelas här, att densamma vid slutet af följande år utgjort enligt mantalslängderna: 1,264 personer år 1887, 1,216 år 1888, 1,261 år 1889 och 1,305 år 1890. Folkmängden har således äfven der ej oansenligt ökats under perioden, och har ökningen utgjort 195 personer.

Klart är, då man derjemte hvarken har anledning att antaga, det inflyttningar från främmande län skett mer än vanligt under perioden, undantagandes, såsom nämnt är, från Stockholm, eller känner några egendomligheter i afseende på nativitets- och mortalitetsförhållanden, att befolkningen inom länet med en sådan tillväxt som den ofvan angifna ej kan hafva blifvit hem-sökt af några i egentlig mening härjande *farsoter*, hvilka äfven upplysts icke hafva förekommit. Helt och hållet förskonadt i

detta afseende har dock länet lika litet som många andra delar af riket varit, i det att äfven inom Stockholms län influensan uppträdt, hufvudsakligen under vintern 1889—1890; men synes den i allmänhet hafva varit af en lindrig art, om än exempel ej saknas derpå, att dess följsjukdomar medfört döden. Af öfriga mera smittosamma sjukdomar hafva naturligtvis sådana förekommit, som mestadels årligen äro gängse, såsom nervfeber, mässling, difteri och skarlakansfeber. De båda sistnämnda sjukdomsformerna lära i synnerhet hafva inrotat sig i Edebo, Ununge och Edsbro socknar, der frånvaron af lättare kommunikationer samt det långa afståndet till läkare och apotek uppgifvits hafva varit svåra hinder för sjukdomarnes bekämpande.

Granskar man Statistiska Centralbyråns årliga redogörelser för *emigrationen*, finner man, att denna ej heller utöfvar något större inflytande på folkmängdsförhållandena inom länet. Enligt samma redogörelser hafva från Stockholms län utvandrat, 236 personer år 1886, 439 år 1887, 390 år 1888, 280 år 1889 och 392 år 1890, eller tillsammans under perioden 1,737 personer, hvilket är 191 personer flere än under näst föregående femårsperiod. Härmed öfverensstämmar, hvad som meddelas från ett af länets fögderier, det nordligaste, nemligen att utvandringen, som någon tid varit i aftagande, åter synes taga ny fart, och uppgifves hågen att utvandra gripa i synnerhet den i värnpligtsåldern varande manliga befolkningen.

Från mellersta delen af länet förspörjes, att *den jordbruksarbetande tjänstehjonsklassen* mer och mer upphör att binda sig vid lagstadd tjänst och antingen flyttar till städerna, lockad af föreställningen om der väntande större arbetsförtjänst, eller till och med föredrar att slå sig ned i backstugor på landet, för sitt uppehälle litande till ovisst, tillfälligt arbete. Också klagas i Vestra fögderiet fortfarande deröfver, att befolkningen ej är tillräcklig för jordens skötsel, utan måste esomoftast arbetare anskaffas från andra orter, förnämligast de småländska länen.

En särskild fara, för hvilken åtskillige jordbrukare från jordbruksarbetarnes sida varit utsatte, har utgjorts af de först på senare tiden förekommande *jordbruksstrejkerna*. Sådana, före år 1890 lyckligtvis okända, hafva under nämnda år egt rum, förklarligt nog, i de hufvudstaden omgivande fögderierna å några der belägna större egendomar. Utan egentliga olägenheter för jordbruket och utan att myndigheternas bistånd i nämnvärd mån behöft anlitas, hafva strejkerna upphört efter kort varaktighet. På åtskilliga egendomar hafva egarne inskränkt arbetstiden med 1 å 1½ timme per dag. Förhöjning i arbetslönen hafva strejkerna deremot icke på något ställe åstadkommit.

Under perioden hafva afslutats 44 *civila äktenskap*, 14 inför kronofogden i Svartsjö fögderi, 3 inför kronofogden i Vestra fögderiet, 5 inför kronofogden i Mellersta Roslags fögderi, 7 inför kronofogden i Vaxholms fögderi och 15 inför kronofogden i Södertörns fögderi.

Den religiösa rörelsen tilltager och tyckes fortgå i en riktning, utvisande ökad likgiltighet mot statskyrkan och dess inrättningar. De vanligast förekommande sekterna äro, såsom förut, baptister och metodister. Frikyrkliga, till hvilka de s. k. Waldenströmarne företrädesvis äro att hänföra, finnas i stort antal. Å Svartsjölandet hafva desse och delvis äfven metodister förenat sig till ett gemensamt samfund under namn af »Svartsjölandets kristna friförsamling» och i Hilleshøgs socken låtit år 1890 för samfundets behof uppföra ett bönehus. Dessutom

hafva metodisterna vid Stockby i Sångå socken uppfört ett eget kapell.

Beträffande andra sekter hafva irvingianerna eller, såsom de sjelfva kalla sig, den katolskt-apostoliska församlingen fattat fast fot i Angarns socken, der nämnda, vederbörligen anmälda församling, bestående af ett mindre antal medlemmar i Vada, Angarns och Össeby-Garns socknar, har egen kyrkolokal med offentlig gudstjenst. I Norra Roslags fögderi finnas fortfarande anhängare af mormonismen, som på sista tiden vunnit ett, om än ringa, insteg äfven i Sorunda socken. I det nysnämnda fögderiet, som också lærer hysa en och annan utilist, hafva tillika några få utträden ur statskyrkan egt rum.

En egendomlig företeelse på det religiösa området, som framträdde redan under den förra perioden, är den verksamhet, den s. k. *frälsningsarmén* utöfvat, och hvilken obestriddligen vunnit en icke obetydlig utbredning, mindre dock på landsbygden än i stadssamhällena. Såsom bevis derpå kan tjena, att »armén» förvärfvat egna fastigheter i Södertelge, Norrtelge, Sundbyberg och Vaxholm, i Södertelge ett rymligt, fritt beläget område öster om sjön Maren, å hvilket uppförts en större plattform för möten derstädes sommartiden, i Norrtelge likaledes en tomt, hvarå byggnad framdeles lär komma att uppföras, i Sundbyberg en tomt med byggnader, deri möten redan hållas, samt i Vaxholm en tomt, hvars gamla byggnad ersatts af en ny, af »armén» i stället uppförd.

En i hög grad erkännansvärd rörelse, som under perioden gjort stora framsteg och delvis står i samband med de frikyrkliga och separatistiska rörelserna, ehuru den på andra håll med framgång tagits om hand af presterskapet eller förhållit sig mera neutral i fråga om olika religiös uppfattning, är *nykterhetsverksamheten*. En mängd föreningar och sällskap såsom blåbandister, goodtemplare m. fl. äro bildade inom länet, och äfven utan att anslutning till en viss förening behöft ega rum, hafva genom möten och föredrag nykterhetssträfvandena fortgått under perioden med stor framgång. I flertalet fall yrkar man på fullständigt afhållande från alla spritdrycker. Rörelsen har företrädesvis omfattats med värme af de mindre bemedlade, ehuru den på vissa håll måste erkännas hafva rönt uppmuntran och understöd äfven af både presterskap och andra så kallade ståndspersoner. Äfven de inom länet utkommande tidningar hafva i allmänhet ådagalagt mycken förtjänst om nykterhetsverksamhetens främjande. Utom de välsignelserika följer, rörelsen äsyftar och i ganska stor omfattning äfven medfört till nykterhetens befordrande, har den för ordningsmagten varit till särskildt gagn, emedan den lättat och understödt dess åliggande att hålla tillsyn öfver efterlefnaden af gällande lagar rörande handeln med bränvin och maltdrycker samt beifra missbruk i sådant hänseende.

Beträffande *den ekonomiska ställningen* inom länet, för så vidt fråga är om den jordbruksidkande delen af länets befolkning, hafva från fögderierna afgifvits nedanstående yttranden. Så har ställningen af kronofogden i Svartsjö fögderi med eftertryck framhållits såsom varande nu vida bättre än vid slutet af förra perioden, af kronofogden i Vestra fögderiet skildrats såsom betydligt förbättrad, af t. f. kronofogden i Vaxholms fögderi förklarats hafva något förbättrats samt af kronofogden i Södertörns fögderi betecknats såsom temligen god, under det att deremot kronofogden i Norra Roslags fögderi uttalat såsom sin åsigt,

att den ekonomiska ställningen derstädes under perioden ingalunda förbättrats. I allmänhet fullt medelmåttiga skördar under perioden samt den gynsamma förändring i konjunkturerna, som vid periodens midt inträdde och naturligtvis i väsentlig mån kom äfven jordbruket till godo och jemte andra faktorer stegrade prisen på jordbrukets alster, torde onekligen hafva verkat derhän, att jordbruket kunnat under periodens senare del bedrivas med större fördel för dess idkare.

Den ingalunda fåtaliga sjöfarts- och fiskesidkande delen af länets befolkning har deremot för sin utkomst haft att kämpa med stora svårigheter, så att dess ekonomiska ställning under perioden verkligen försämrats. I fråga om orsakerna till detta allmänt uttalade förhållande yttrar t. f. kronofogden i Vaxholms fogderi, att sådant berott dels på betydligt förminskade frakter, dels ock på de nedtryckta fiskprisen och den ringa fisktillgången. Det är nemligen ett faktum, att på många ställen, der fisket förr lemnade riklig afkastning, man numera knappast kan erhålla fisk ens till husbehof. Befolkningen tillskrifver den ökade ångbåtstrafiken, att fisken lemnar sina gamla lekplatser, men hvilken orsaken än kan vara, så utgör den omständigheten, att tillgången på fisk år från år minskas, en stor anledning till bekymmer för den del af befolkningen, hvilken så godt som uteslutande är hänvisad till denna näringskälla.»

Såsom egnadt att i sin mån belysa det ekonomiska tillståndet inom länet under perioden har Länsstyrelsen, med ledning af de till Justitiedepartementet årligen ingående uppgifter rörande utsökningsärenden hos Länsstyrelsen, upprättat följande tablå, upptagande för hvar och ett af de sist förflutna tio åren antalet *inkomna lagsökningar*, antal personer som ålagts betalningsskyldighet, och sammanräknade kapitalbeloppet för hvilket betalningsskyldighet ålagts:

År.	Antalet inkomna lagsökningar.	Antalet personer som ålagts betalningsskyldighet.	Sammanräknade kapitalbeloppet för hvilket betalningsskyldighet ålagts.
1881.....	754	414	214,767.96
1882.....	821	474	264,794.45
1883.....	611	403	252,947.10
1884.....	789	440	214,514.11
1885.....	906	622	322,795.65
1886.....	1,045	659	415,449.40
1887.....	827	559	480,738.98
1888.....	704	426	206,179.82
1889.....	560	321	161,701.42
1890.....	497	279	199,918.02

Antalet *exekutiva försäljningar* har jemväl under den senare tiden minskats, och äfven konkursernas antal lärer något hafva nedgått.

Byggnadsverksamheten har i det hela taget varit liflig under perioden och å landet sträckt sig till såväl boningshus som ladugårdar och andra byggnader. Stall och ladugårdar hafva mer och mer blifvit föremål för landtmännens omsorger, hvilket framgår både af den mängd nya dylika, som under perioden blifvit uppförda, och af det i allmänhet ändamålsenligare sätt, hvarpå inredningen af dem verkstälts. Här förtjenta att omnämnas torde vara stallbyggnaden vid Räcksta i Spånga socken med en konstruktion, som lemna största möjliga säkerhet för

djuren mot eldsolycka, ladugårdarne vid Vahlsta utgård under Steninge i Husby-Erlinghundra socken, vid Löfstaholm i St Olofs socken, vid Östunaberg i Östuna socken, vid Johannisberg i Gottröra socken, vid Nederäng i Vidbo socken och vid Lundås i Edebo socken, en svingård vid Forsmarks bruk i Forsmarks socken, ladugårds- och stallbyggnaden vid Rånäs i Fasterna socken, ladugårdarne vid Fituna och vid Billsta i Sorunda socken, stall och ridhus vid Nynäs i Ösmo socken samt ladugårdarne vid Säby och vid Mölnbo i Vårdinge socken.

Vid Lindholmens säteri i Orkesta socken har uppförts ett prydligt corps de logis. Jemväl vid Alby i Fresta socken har ett större boningshus af sten blifvit bygd.

Af byggnader, uppförda för industriella eller andra speciella ändamål, äro att märka: den nyanlagda juteväfnadsfabriken med spinneri i Södertelge; ett nytt kvarnverk med såg vid Vallby i Rimbo socken, ett mejeri för ångkraft och en ångsnickerifabrik vid Rimbo, aktiebolaget Palmcrantz & Cs verkstad för tillverkning af slätter- och skördemaskiner och Bröderna Carlssons gjuteri och mekaniska verkstad samt de utvidgade prämygnads- och reparationsverkstäderna vid Ekensberg, allt i Brännkyrka socken, G. Sommelius & Cs oljeslageri samt Rylanders och Rudolphi fabriker för tillverkning af kol och andra artiklar för kemiska och elektrotekniska ändamål vid Henriksborg i Nacka socken, Holmberg & Möllers stora kvarnetablisement å lägenheten Saltsjöqvarn i samma socken, en fabrik för öfverspinning af elektrisk ledningstråd och en kakel- och fajansfabrik i Sundbyberg m. fl.

Storartad kan byggnadsverksamheten sägas hafva varit vid Djursholm och, att döma efter den mängd nya boningshus, som uppförts i Södertelge, eller 95, äfven i nämnda stad, som särskildt både förskönats och fått ett länge känt behof af ökad utrymme och bekvämlighet för i staden sig uppehållande bad- och sommargäster fylldt genom ett derstädes uppfördt nytt större hotell, inrymmande äfven en sollennitetssal. I Djursholms villastad har under den korta tiden efter dess anläggning redan uppförts ett antal af öfver 30, delvis både dyrbara och smakfulla villor.

Beträffande kyrkobyggnader är att omförmåla, att Möja kyrka blifvit fullständigt ombygd af trä, att den gamla träkyrkan i Bo kapellförsamling undergått en grundlig reparation, sedan församlingen icke velat godkänna väckt förslag att å annan plats nybygga densamma, att Österhaninge kyrka till sitt inre varit föremål för en omfattande restauration och att Nacka församling fått en ny kyrka.

Grundstenen till Nacka kyrka lades den 30 juni 1890, och har sedan dess byggnadsarbetet med sådan ifver bedrivits, att kyrkan redan står färdig och den 1 nästlidne november efter invigning af stiftets biskop upplåtits för gudstjenstligt bruk. Vackert belägen å ett från Jerla egendom afsöndradt område vid sjön af samma namn, är den efter ritningar af arkitekten G. Wickman hållen i en tidig medeltidsstil med blandning af rundbågs- och spetsbågsselement samt uppförd af gråsten och tegel. Den mäter 72 fot i längd och 44 fot i bredd, har ett torn om 120 fots höjd samt sittplatser för 600, men beräknas kunna rymma omkring 800 personer. Kostnaden har uppgått till omkring 70,000 kronor.

Bland byggnadsföretag, hvilka eljest blifvit utförda inom länet, märkas den palatslika byggnad, som staten å kronolägenheten Tomtebodas i Solna socken låtit uppföra för inrymmande

af blindinstitutet, samt det å egor till kronohemmanet Norrbacka i samma socken förlagda Eugeniahemmet, hvarjemte i anledning deraf, att Svartsjö slott upplåtits till emottagande under innevarande år af det å Rindön vid Vaxholm förut förlagda kronoarbetskompaniet, åtskilliga större, för ändamålet erforderliga byggnader genom Fångvårdsstyrelsens försorg vid Svartsjö uppförts.

I afseende å byggnadssättet kan framhållas, att nya ladugårdshus numera allmänt vid de större egendomarne byggas af sten, att vid uppförande och inredning af nya boningshus mera hänsyn än förr tages till utrymme och bekvämlighet, att mångenstädes, der gamla boningshus af trä erfordra beklädnad, reparationen verkställles medelst kalkkrappning i stället för brädfodring, hvarigenom husen blifva både prydligare och varmare, och att tegeltak äfvensom, på senare tiden, tak, belagda med jern- eller zinkplåt, börja uttränga spåntaken, enär genom dessa senare egarne utsättas för faran af förhöjda brandförsäkringspremier.

I fråga om klädebrägt må omnämnas, att nationaldrägt, förr nyttjad åtminstone i Sorunda socken, knappt kan sägas vidare finnas till. Äfven användandet af hemväfda tyg hör till undantagen och blifver alltmera sällsynt. I Sorunda såväl som i en stor del af Grödinge socken råder emellertid i detta afseende en viss konservatism, i det att bruket af hemväfda tyg der mer än annorstädes förekommer.

I fråga åter om sedlighetstillståndet bland befolkningen, hvilket måste anses vara på det närmaste förbundet med och beroende af den ståndpunkt, densamma intager i förhållande till nykterheten, är det Länsstyrelsen en tillfredsställelse att kunna meddela, det missbruket af spritdrycker och mångenstädes äfven af vin och öl märkbart aftagit, för hvilket förändrade förhållande förtjensten i icke ringa mån får tillskrifvas ej mindre de religiösa rörelserna än äfven den alltmer utbredda och i detta afseende för länet synbarligen gagnande nykterhetsverksamhet, hvarom Länsstyrelsen redan yttrat sig. Hvad sedlighetstillståndet i öfrigt angår, torde det vara tillfyllestgörande att här endast erinra derom, att fullständiga, på presterskapets officiella uppgifter grundade redogörelser härför förekomma i erkebiskopens för erkestiftet och biskopens öfver Strengnäs stift för det honom anförtrodda stiftet vid prestmöten i Uppsala och Strengnäs innevarande år afgifna embetsberättelser.

I samma berättelser lär äfven vara redogjordt för tillväxten af inom länet befintliga s. k. bönehus, hvarför äfven detta ämne här torde kunna förbigås.

Till upplysning om sockenbibliotekens antal, storlek, underhållsätt och begagnande har Länsstyrelsen infordrat särskilda uppgifter och på grund deraf upprättat följande tabellariska öfversigt.

Socken.	B i b l i o t e k e n s			
	an-tal.	storlek. Band.	underhållsätt.	begagnande.
Spånga	1	325	Underhålles ej.	Begagnas föga.
Ed	1	100	D:o d:o.	Intet.
Lofö	1	755	Dels af D. D. M. M. Konungen och Drottningen, dels af för biblioteket intresserade damer. För värden deraf äro 40 kronor anslagna.	Flitigt.

Socken.	B i b l i o t e k e n s			
	an-tal.	storlek. Band.	underhållsätt.	begagnande.
Ekerö	1	120	Genom årliga kollekt.	Anlitas föga.
Sånga	1	130	Genom inflytande låneafgifter.	Flitigt.
Hilleshög	1	100	Genom frivillira bidrag.	Begagnas föga.
Munsö	1	150	Genom låneafgiften, 10 öre i veckan.	Vauligen 5 lån i veckan.
Norrunda	1	318	Genom afgift af 5 öre för hvarje lån.	Numera ringa.
Husby-Erlinghundra	1	171	Genom 25 öres afgift af hvarje låntagare.	Mindre flitigt.
Odensala	1	342	Genom bidrag af 15 kronor från kommunen.	Mindre flitigt.
S:t Olof och S:t Per (gemensamt med staden Sigtuna)	1	125	Förr genom 5 kronors anslag från kommunen; numera genom afgift, 50 öre, af hvarje låntagare.	Obetydligt (omkring 5 lån årligen).
Haga	1	25	Underhålles ej.	Högst ringa.
Vassunda	1	177	Genom 10 kronors bidrag af kommunen.	Omkring 25 lån årligen.
Alsike	1	250	Genom dels bidrag af kommunen, dels gåfvor.	Mindre flitigt.
Knifsta	1	67	Underhålles ej.	Mindre flitigt.
Skånala	1	Några få gamla.	D:o d:o.	Begagnas ej.
Markim o. Orkesta (gemensamt)	1	164	Genom gåfvor.	Begagnas mycket sällan.
Frösunda	1	191	Genom anslag af 15 å 20 kronor från kommunen samt insamling vid husförhören.	Ganska flitigt.
Lunda o. Skepptuna (gemensamt)	1	204	Genom afgift, 25 öre, af hvarje låntagare.	Ej synnerligen flitigt.
Vidbo	1	125	Genom låneafgift, 25 öre, samt insamling vid begrafningar.	Mycket ringa.
Lagga	1	240	Genom bidrag från kommunen.	Flitigt, i synnerhet vintertiden.
Husby-Långhundra	1	188	Genom frivilliga bidrag.	Vintertiden någorlunda flitigt; om sommaren högst ringa.
Gottröra	1	136	Genom användande af hundskatten.	Mycket flitigt.
Närtuna	1	100	Genom användande af hundskatten och en afgift af 3 öre för hvarje boklån.	Vintertiden temligen flitigt.
Kårsta	1	173	Genom dels bidrag af kommunen, dels frivilliga gåfvor.	Ej synnerligen flitigt.
Hammarby	1	187	Genom kommunens medel.	Ringa.
Vallentuna	1	140	Underhålles ej.	D:o.
Vada	1	23	D:o d:o.	D:o.
Angarn	1	7	D:o d:o.	D:o.
Össeby-Garn	1	100	Genom kommunens medel.	Ganska flitigt.
Hökhufvud	1	150	Underhålles ej.	Mycket ringa.
Valö	1	280	Genom insamlingar vid bröllopp och begrafningar samt plikter, då lånen ej i rätt tid återställas.	Mindre flitigt.
Forsmark	1	557	Genom årligt anslag från kommunen af 45 kronor och afgift, 25 öre, af hvarje låntagare.	Flitigt.
Börstil	1	117	Af kommunen.	Begagnas högst sällan.

Socken.	B i b l i o t e k e n s			
	an- tal.	storlek. Band.	underhållsätt.	begagnande.
Gräsö.....	1	150	Genom kommunens medel.	Begagnas af ett fåtal.
Harg.....	1	Något öfver 200	Genom en för ändamålet samlad fond samt genom kollekt och frivilliga bidrag.	Ganska flitigt.
Edebo.....	1	215	Af kommunen.	Begagnas högst sällan.
Almunge.....	1	Omkr. 400	Genom kollekt nyårsaftonen och användandet af 1/4 af hundskatten.	70 å 80 band utlänas årligen.
Knutby.....	1	218	Genom afgifter för boklån.	Mindre flitigt.
Faringe.....	1	Omkr. 334	Genom afgifter halfårsvis af låntagarne.	Temligen flitigt.
Bladåker.....	1	200	Genom kommunens medel.	Så godt som intet.
Ununge.....	1	40	Kommunalstämman nyligen anslagit 100 kronor för inköp af böcker, hvarjemte de sista åren gjorts insamlingar vid husförhören.	Ej särdeles mycket.
Edsbro.....	1	116	Genom användandet någon tid af hundskatten.	Obetydligt.
Väddö.....	1	225	Genom kommunens medel.	Flitigt.
Häverö.....	1	Omkr. 250	Har på senare tiden ej underhållits.	Mindre flitigt.
Singö.....	1	Omkr. 50	Underhålles ej.	Anlitas sällan.
Rimbo.....	1	Omkr. 140	Genom frivilliga samman skott, extra bidrag af kommunen och månadsavgift, 10 å 15 öre, af hvarje låntagare.	Ganska flitigt, i synnerhet höst- och vintertiden.
Rö.....	1	329	Genom årligt anslag å 25 kronor af hundskatten och 4 kollekt.	Ganska flitigt, i synnerhet höst- och vintertiden.
Fasterna.....	1	320	Genom frivilliga gåfvor och kollekt äfvensom, vid behof, genom anslag af kommunen.	D:o d:o.
Husby-Lyhundra..	1	177	Genom årliga bidrag af 10—20 kronor, utdebiterade efter fyrk, och insamlingar vid husförhören.	D:o d:o.
Lohärad.....	1	90	Genom utdebitering efter fyrk.	D:o d:o.
Malsta.....	1	72	D:o d:o.	D:o d:o.
Roslags-Bro.....	1	157	Genom årligt anslag, 15 kronor, som utdebiteras efter fyrk.	D:o d:o.
Vätö.....	1	475	Genom årligt anslag af kommunen, uppgående till 45 å 50 kronor.	D:o d:o.
Länna.....	1	160	Genom kollekt och månatliga afgifter för boklån.	D:o d:o.
Rådmanö.....	1	250	Genom insamlingar vid husförhören.	D:o d:o.
Lidingö.....	1	50	Genom årligt anslag från kommunen af 75 kronor.	Användes föga.
Danderyd.....	1	50	Underhålles ej.	Intet.
Täby.....	1	200	D:o d:o.	Begagnas sällan.
Ostra Ryd.....	1	274	Genom årligt anslag af kommunen till bibliotekskassan, som år 1890 uppgick till 476 kronor 68 öre.	Mycket flitigt. (369 boklån år 1890).
Österåker.....	1	120	Underhålles ej.	Intet.
Roslags-Kulla.....	1	162	Af en bibliotekskassa, uppkommen genom afgifter för boklån, hvilka afgifter numera upphört.	Årligen utlemnas omkring 25 boklån.

Socken.	B i b l i o t e k e n s			
	an- tal.	storlek. Band.	underhållsätt.	begagnande.
Riala.....	1	210	Genom låneavgiften, 2 1/2 öre för bok i veckan.	Mindre flitigt.
Ljusterö.....	1	222	Genom låneavgiften, 2 öre för bok i veckan.	Boklån hafva under de senaste åren ej förekommit.
Vermdö.....	1	100	Underhålles ej.	D:o d:o.
Bo.....	1	28	D:o d:o.	2 boklån under de fyra sista åren.
Ingarö.....	1	232	D:o d:o.	Skär sällan.
Djarö.....	1	160	D:o d:o.	D:o d:o.
Brännkyrka.....	1	Omkr. 200	D:o d:o.	Ytterst ringa.
Huddinge.....	1	Omkr. 100	D:o d:o.	Intet.
Botkyrka.....	1	100	Genom frivilliga gåfvor.	Så godt som intet.
Salem.....	1	80	D:o d:o.	D:o d:o.
Grödinge.....	1	125	Underhålles ej på tillfredsställande sätt.	Mindre flitigt.
Tyresö.....	1	198	Genom två kollekt årligen och afgift af 3 öre i veckan för boklån.	Obetydligt.
Österhaninge.....	1	239	Genom avgiften för boklån, 3 öre i veckan.	Ganska flitigt.
Vesterhaninge.....	1	Mer än 500	Genom avgiften för boklån, 4 öre i veckan.	800 boklån gjorda under år 1890.
Nämdö.....	1	35	Genom frivilliga gåfvor och afgifter för boklån.	Obetydligt.
Ornö.....	1	58	Underhålles ej.	D:o.
Utö.....	1	Omkr. 100	Genom egen kassa, f. n. uppgående till 142 kronor 20 öre.	D:o.
Muskö.....	1	Omkr. 50	Genom anslag af kommunen och afgifter för boklån.	D:o.
Sorunda.....	1	350	Genom användandet af hundskatten.	Rätt flitigt.
Ösmo.....	1	572	Årligt anslag å 80 å 100 kronor af kommunen under femårsperioden.	Årligen utlemnas omkr. 740 boklån.
Torö.....	1	Omkr. 70	Genom användande af hundskatten.	Ganska flitigt.
Öster- och Vester- telge (gemen- samt med Söder- telge stad).	1	Nära 500	Genom årligt anslag af 40 kronor ur kyrkkassan och månadsavgift, 10 öre, af låntagarne.	Begagnas af socknarna i mindre mån.
Tveta.....	1	Något öfver 500	Genom årligt anslag af kommunen, 35 kronor.	Rätt flitigt.
Öfver-Jerna.....	1	164	Genom årligt bidrag af 15 kronor ur kommunalkassan och årlig afgift, 25 öre, af hvarje abonnent.	Skär i medeltal af 15 personer om året.
Ytter-Jerna.....	1	175	Genom årlig afgift af låntagarne, 75 öre för husbonde och 25 öre för tjernare.	Uppgift saknas.
Turinge.....	1	1,137 hvaraf blott 1,017 i brukbart skick.	Genom avgiften för utlåning.	Helt ringa.
Värdinge.....	1	334	Genom en särskild kassa, som f. n. uppgår till omkring 200 kronor.	Flitigt.

Inom Bromma, Jerfälla, Sollentuna, Skå, Färentuna och Adelsö socknar i Svartsjö fögderi, Fresta och Östuna socknar i

Vestra fögderiet, Estuna, Söderby-Karls och Blidö socknar i Mellersta Roslags fögderi, Solna och Möja socknar i Vaxholms fögderi samt Nacka och Dalarö socknar i Södertörns fögderi finnas icke några sockenbibliotek. I Skederids och Frötuna socknar, der hittills icke heller funnits sockenbibliotek, hafva sådana nyligen bildats, i Skederid under namn af »Skederids kyrkobibliotek», omfattande omkring 50 band, och i Frötuna derigenom att församlingen af egarne till Ösbyholms säteri H. Klemming och Richard Berg fått såsom gåfva mottaga en boksamling på 130 band. Enär emellertid intetdera af dessa bibliotek ännu kommit i det skick, att bokutlåning derifrån kunnat ega rum, har Länsstyrelsen ansett sig icke böra upptaga dem i den ofvan intagna allmänna öfversigten öfver sockenbiblioteken i länet.

Enligt hvad af öfversigten inhemtas, befinna sig många af sockenbiblioteken fullständigt i lägervall och, såsom naturligt är, kan, der förhållandet är sådant, något intresse för bibliotekets begagnande ej förefinnas. De uppgifter, som från en mängd kommuner lemnats om sockenbibliotekens flitiga anlåtande torde emellertid å andra sidan visa, att dessa kunna hafva en vigtig uppgift att fylla, om de rätt handhafvas.

De båda i förra berättelsen omförmälda *skarpskytteföreningarna*, Södertelge samt Gustafsbergs och Vermdö föreningar, ega fortfarande bestånd, hvarjemte under perioden två *skyttekillen*, nemligen Södertelge skyttegille och Liljeholmens skyttegille blifvit bildade.

3. Näringar.

A) **Jordbruk.** Jordbruket, för hvilket hufvudsakligen redogöres i enlighet med innehållet i Hushållningssällskapets till Kungl. Landbruksakademien intill år 1890 och derefter till Kungl. Landbruksstyrelsen ingående årsberättelser, har under den gångna perioden varit i ständigt framåtskridande. De i allmänhet nöjaktiga skördar, som under perioden erhållits, hafva naturligtvis bidragit till detta förhållande, men erkännas bör ock landtmännens mer och mer vaknade omsorg att framalstra en till beskaffenheten så god skörd som möjligt.

Uti de årsväxtberättelser, som Länsstyrelsen årligen till Eders Kungl. Maj:t afgifver, har Länsstyrelsen betecknat *skörden*: 1886 såsom fullt medelmåttig, 1887 såsom varande öfver medelmåttan, 1888 såsom medelmåttig, 1889 såsom varande under medelmåttan och 1890 såsom fullt medelmåttig, om ej god.

Efter beräkning i *korntal* är skörderesultatet för de olika åren följande:

År.	Höst-hvete.	Höst-råg.	Korn.	Hafre.	Bland-säd.	Ärter.	Bönor.	Vicker.	Potatis.
1886.....	7.76	7.72	7.42	7.54	7.98	6.92	5.89	7.24	6.79
1887.....	8.33	7.42	7.55	8.27	8.14	7.18	6.56	7.79	9.00
1888.....	7.60	7.39	7.57	7.21	7.53	5.89	5.63	4.84	5.94
1889.....	7.77	8.09	6.99	5.50	6.43	6.53	6.78	5.25	8.04
1890.....	7.90	7.93	7.01	7.49	7.75	6.76	6.63	7.97	3.28

Under samtliga åren har sädestillgången lemnat mer eller mindre god tillgång till försäljning, år 1889 dock endast af höstsäd.

Fodertillgången, som hvarje år varit tillräcklig för länets behof, har merendels lemnat öfverskott till försäljning, ett öfverskott som år 1890 varit betydligt.

Det år, då skörden ansågs hafva utfallit under medelmåttan, eller 1889, blef hafren nästan öfver allt inom länet svårt skadad af rost. Året 1890, som i öfrigt var ett godt skördeår, slog deremot potatisskörden fel. Af öfriga rotfrukter, som emel-

lertid odlas endast i obetydlig utsträckning inom länet, har alla åren erhållits medelmåttig skörd, stundom derutöfver.

De *årliga markegångstaxorna* för länet upptaga följande sädespris per kubikfot för år 1886 och per hektoliter för de öfriga åren:

Sädesslag.	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kr. per kub.fot.	Kronor per hektoliter.			
Hvete.....	2.46	8.18	10.70	10.77	11.12
Råg.....	1.66	4.97	7.26	7.80	8.10
Korn.....	1.60	4.32	6.50	7.00	7.10
Hafre.....	1.11	3.71	4.20	4.40	4.32
Bland-säd.....	1.35	4.01	5.35	5.70	5.71
Ärter.....	2.33	7.45	9.55	10.77	11.00

Å hektoliter potatis har priset varit lägst något under 2 kronor och högst 8 kronor.

Statens inom länet under perioden tjänstgörande landbruksingeniörer hafva haft en ovanligt omfattande verksamhet beträffande såväl sjösänkningar som andra större eller mindre *vattenafledningsföretag*, hvaraf under den nu gångna perioden ett betydligt större antal kommit till stånd än under någon föregående. Tillvaron af odlingslånefonden har möjliggjort dylika företags utförande i stor skala. Särskildt inom detta län är ock behovet af vattenafledningsföretagens befrämjande genom lån af statsmedel stort, ty visserligen är befolkningen i allmänhet välbergad och dess intresse för sådana företag numera ganska lifligt, men vattenafledningarna blifva ofta här i länet ovanligt kostsamma i förhållande till vidden af den mark, som genom dem vinnes eller förbättras, och detta af det skäl att dalgångarne vanligen äro smala och marken vid de långsträckta vattendragen oftast mer eller mindre bergbunden.

Följande arealer inom länet hafva för olika agronomiska ändamål af *landbruksingeniörerna* under perioden behandlats:

År.	Företagsställen.	Företagsdagar.	Uppgjorda planer för							Under ingenjörens ledning utförda arbeten m. m.	Summa.
			Indelning till omloppsbruk.	Åkeromläggning		afdikning af vattendränkt		sjösänkningar och derigenom förbättrad mark.	Frostförändringar.		
				medelst täckdikning.	medelst öppen afdikning.	odlingsmark och åker.	odlingsmark.				
1886...	63	248	104	96	407	3,058	—	146	626	4,437	
1887...	57	140	221	188	30	1,871	5	14	1,002	3,331	
1888...	52	159	227	105	78	2,348	27	164	920	3,869	
1889...	53	154	80	70	194	1,943	—	163	748	3,198	
1890...	59	191	—	31	45	1,447	—	1,324	552	3,399	
Summa	284	892	632	490	754	10,667	32	1,811	3,848	18,234	

Från odlingslånefonden hafva följande belopp blifvit beviljade till vattenafledningsföretag inom länet, nemligen:

År 1886.....	315,700 kronor för	8 företag
» 1887.....	145,500 »	» 6 »
» 1888.....	82,600 »	» 6 »
» 1889.....	102,600 »	» 5 »
» 1890.....	77,500 »	» 4 »

Summa 723,900 kronor för 29 företag.

De märkligaste bland dessa företag, utom dem som enligt förra berättelsen voro under utförande och numera blifvit fullbordade, äro:

vattenafledning från egorna till Tible, Fröby, Ullentuna, Åby m. fl. hemman i Skepptuna, Vidbo och Husby-Långhundra socknar, hvilket företag omfattar en areal af 420 hektar;

sänkning af Löfsjön samt afdikning af sankt belägna marker, tillhörande byarna Öster- och Vesterby, Söderby, Åby och Rangsta m. fl. i Sorunda socken, hvarigenom 194 hektar vattenskadad mark varda torrlagda;

sänkning af Långsjön, Björken och Kundbysjön för torrläggning af 262 hektar mark, tillhörande byarna och hemmanen Tomta, Brosättra, Vallby, Håsta m. fl. i Rimbo socken samt Töfvalite, Salmunge, Finsta, Norrby m. fl. i Skederids socken;

sänkning af sjön Elfviken samt torrläggning af mark, tillhörande Nynäs egendom samt hemmanen Björsta, Nibble m. fl. i Ösmo socken, genom hvilket företag 128 hektar mark dels vunnits, dels förbättrats;

sänkning af Frösjön samt afdikning och odling af vattenskadade marker, tillhörande Norrheninge, Söderheninge och Alby byar i Ununge socken och byn Skeninge i Edsbro socken, hvarigenom 276 hektar mark vunnits för odling;

sänkning af Vallentunasjön, Lillsjön och Qvarnsjön samt afdikning för beredande till odling af deromkring liggande vattenskadade marker, tillhörande Skällnora kungsgård och egendomen Alby i Fresta socken samt byarna och egendomarna Torslunda, Hagby, Skålhamra m. fl. i Täby socken och Säby, Uthamra, Kragsta m. fl. i Vallentuna socken, genom hvilket företag 215 hektar jord komma att tillgodogöras;

sänkning af sjöarna Trehörningen och Lingonsjön för torrläggning och beredande till odling af vattenskadade marker, tillhörande byarna och hemmanen Söderby, Öfre Fiskeså, Ubby m. fl. i Närtuna socken samt Adamsberg och Stafsättra i Rimbo

socken, genom hvilket företag 128 hektar komma att torrläggas och göras tjenliga till odling;

sänkning af sjön Ältan samt afdikning och odling af vattenskadade marker, tillhörande Sättra by i Edsbro socken och egendomen Kristineholm i Lohärads socken, hvarigenom 311 hektar vinnas för odling; och

sänkning af Bredsjön samt uttappning af Söder Råda-, Råbo-, Rör- och Granträskan för torrläggning och odling af vattenskadade marker, tillhörande byarna Bredsättra och Velända i Roslags-Bro socken och Söder Råda i Söderby-Karls socken; blifvande genom sistnämnda företag 154 hektar torrlagda.

Af de här ofvan uppräknade företagen äro de fem förstnämnda redan fullbordade och de öfriga under utförande.

Ett företag, förtjent af omnämmande, fastän undersökningen i afseende på detsamma blifvit först år 1890 påbörjad, är sänkningen af sjöarna Gillfjärden, Brosjön, Saxviken, Bottnafjärden m. fl. inom Roslags-Bro, Estuna och Söderby-Karls socknar belägna sjöar. Detta företag, som beräknats kosta omkring 100,000 kronor och för hvars utförande vederbörande ämna söka lån ur odlingslånefonden, omfattar en areal af omkring 500 hektar vattendränkt mark med god jordmån.

Om än länet, enligt hvad sålunda visar sig, intager ett synnerligen framstående rum beträffande sträfvandet att genom större vattenafledningsföretag samt öppen afdikning vinna nya fält för odling och befria de redan odlade från öfversvämningar, har likväl verksamheten för grundvattnets fullständiga afledning genom en systematisk och ändamålsenlig *täckdikning* vunnit jemförelsevis ringa tillslutning, och detta fastän Hushållningssällskapet genom anställande år 1888 af en under landtbruksingenjörens ledning stald dikningsförman eller länsdikare och sedermera äfven af ett biträde åt denne sökt dertill uppmuntra. Mer än antagligt är emellertid, då en stor del af åkerjorden inom länet är i behof af dylik grundförbättring, att en rationel täckdikning efter hand mer och mer skall komma till användning, och har det i sjelfva verket äfven redan visat sig, att i södra delarna af länet täckdikning börjat att i större skala utföras. Vigten att vid sådan täckdikning hafva tillgång till sakkunnigt biträde har äfven börjat alltmer inses, och tillmötesgår Hushållningssällskapet fortfarande länets jordbrukare i detta afseende genom bibehållande af de båda dikningsförmännen, ehuru desse under perioden icke haft full sysselsättning.

Under landtbruksingenjörens ledning och på Hushållningssällskapets bekostnad hafva här i länet, liksom på flere andra orter i riket, under perioden påbörjats *undersökningar* för erhållande af en tillförlitlig kännedom om *vattenförhållandena i länets vattendrag*. Frågan är af vikt i fall, der det gäller att med någorlunda säkerhet uppgöra beräkningar angående vattnet, vare sig för dess tillgodogörande för industrielt behof eller dess afledande för vinnande af vidgad kultur. Hittills hafva dock medel ej kunnat anskaffas för undersökning af mer än ett vattendrag, Norrtelgeån.

I sädes- och fröodlingens intresse har Hushållningssällskapet med för sådant ändamål erhållet statsbidrag låtit år 1887 upprätta en under offentlig kontroll stående *frökontrollanstalt*, der prof på olika frö- och sädesslag få afemnas för undersökning angående deras såväl vikt som renhet och grobarhet. Såsom af efterföljande siffror framgår, har anstalten, som år 1887 endast under de tre sista månaderna af året var i verksamhet, efter

dess inrättande varit flitigt anlitad, hvartill Hushållningssällskapets förvaltningsutskotts åtgärd att anvisa medel till kostnadsfria undersökningar af utsäde för landtbrukare inom länet i sin mån bidragit. De vid anstalten utförda analyser hafva utgjort:

År.	För landtbrukare.	För handlande.	Summa.
1887	—	—	74
1888	339	36	375
1889	491	250	741
1890	524	477	1,001

Den väsentligt ökade verksamheten vid anstalten har, såsom här synes, berott icke blott på ett lifligare intresse för frökontrollen hos landtbrukarne, utan ock derpå att allt flere handlande i Stockholm börjat anlita denna anstalt.

Hvad *brukningssättet* angår, så kunna naturligtvis några väsentliga förändringar i åkerjordens skötsel icke påvisas från det ena året till det andra, dock spåras alltjemt fortgående förändringar till det bättre, ett omdöme som gäller icke blott dem, hvilka innehafva större jordbruk, utan äfven innehafvarne af de mindre. Sålunda börja dessa senare alltmera öfvergifva det föräldrade två- eller treskiftesbruket och införa ett mera lämpligt omloppsbruk. I länets södra del synes det nämnda gamla brukningssättet i det närmaste hafva upphört. I den norra länsdelen användes det ännu af allmogen i icke obetydlig utsträckning. Bland bidragande orsaker till införande af en lämpligare växtföljd må emellertid framhållas, hursom till följd af det ökade antalet mejerier de mindre jordbrukarne alltmera kommit till insigt om den fördel, som genom foderodling medelst vallar kan stå att vinna.

Länets *mergeltillgångar* användas ytterst obetydligt, hvar emot jordblandning medelst påförande af dyjord flerestades och med god framgång företagits.

Artificiella gödningsämnen användas i ganska stor utsträckning inom länet, och ökas bruket deraf, i samma mån nyodlingar af den s. k. ängsmarken samt kärr- och mossjorden företagas. På flere ställen i Stockholms närhet samt å andra egendomar, som gynnas af goda kommunikationer med hufvudstaden, användas dels latrin dels sopgödsel. I fråga om de naturliga gödslingsämnenas behandling hafva de mindre landtbrukarne mycket att förebrå sig, om än förbättring derutinnan låter sig påvisa.

Försöksvis hafva under perioden *odlats*, år 1887 vid Vallstanäs i Norrsunda socken olika potatissorter samt åtskilliga nya hvetesorter och år 1889 vid Enskede i Brännkyrka socken olika vår-sädesarter, allt i ändamål att söka få utrönt, hvilka varieteter kunna vara för orten och förhållandena mest lämpliga.

Af nya och förbättrade *maskiner och redskap* för jordbrukets behof eger en betydlig användning rum, företrädesvis å de större egendomarne, och synes erfarenheten alltmera stadgas angående fördelarna vid användningen af de arbetsbesparande, flerkroppiga eller flerskäriga plogarne liksom äfven af förbättrade kastmaskiner samt af triörer och sädes sorterare.

I fråga om *stängselväsendet* gäller, att bruket af gärdesgårdar alltmer börjar inskränkas. Närmast hufvudstaden såväl som å de större egendomarna inom dessas egor torde det nämnda stängsel-sättet ganska allmänt vara öfvergifvet, men användes, ehuru öfver höfvan dyrbart och tidsödande, fortfarande af allmogen.

Missväxt, som kunnat föranleda offentligt understöd, har under perioden icke förekommit, men enligt bemyndigande i särskilda nådiga bref har Länsstyrelsen egt meddela vissa kronans arrendatorer någon tids *anstånd med erläggande af arrendeafgifterna* för de fyra första åren af perioden. I sådant afseende gjorda underdåniga ansökningar beträffande arrendeafgifterna för år 1890 hafva deremot afslagits.

Trädgårdsskötseln bedrivs med omsorg och intresse såväl på flertalet större egendomar som på de många handelsträdgårdarne i hufvudstadens närhet. Bland de mindre jordbrukarne är intresset för trädgårdsskötseln mindre lifligt, om än i stigande. Lyckligt utförda fruktträdsplanteringar på ett och annat ställe hafva visat sig kunna egga till försök i den vägen också på andra håll. För att befordra det ifrågavarande intresset har den af Hushållningssällskapet anstälde länsträdgårdsmästaren fortfarande verkat under perioden; och hafva, med hänsyn särskildt till den kända och erkända bristen på trädgårdar vid länets folkskolor, skolråden af Hushållningssällskapet genom utsända cirkulär uppmanats att anlita länsträdgårdsmästaren för dylika anläggningars åstadkommande derstädes. Något nämnvärdt resultat medförde denna uppmaning först då, när Hushållningssällskapet erbjöd skolråden länsträdgårdsmästarens biträde vid skolträdgårdars anläggning och skötsel endast mot honom kostnadsfritt lemnad bostad och kost under förrättningarna samt började tillhandahålla erforderliga träd, buskar, plantor och frön mot nedsatt pris. I öfrigt måste såsom ett godt tecken till förändrade bättre förhållanden anföras, att requisitioner å länsträdgårdsmästarens biträde från allmogens sida icke så sällan förekomma. Af hvilken omfattning länsträdgårdsmästarens verksamhet varit under perioden, framgår deraf, att han för biträde med trädgårdsanläggningar besökt:

År 1886	43 ställen, deraf 8 bondgårdar;
• 1887	55 • deraf 8 folkskolor och 12 bondgårdar;
• 1888	56 • deraf 11 folk- eller småskolor och 12 bondgårdar;
• 1889	52 • deraf 13 folkskolor och 9 bondgårdar eller lägenheter;
• 1890	56 • deraf 13 folkskolor eller boställen vid allmänna inrättningar och 11 bondgårdar.

Hushållningsgillenas inom länet antal är numera, sedan två af de förut varande gillena sammanslagits till ett, 16.

Länets *landtbruksskola* har under de undervisningsår från den 1 november 1885 till den 1 november 1890, som perioden omfattar, utöfvat sin verksamhet såsom förut vid Hesselby i Spånga socken, men i anseende dertill att arrendet af nämnda egendom blifvit uppsagdt, har, sedan det med förre föreståndaren upprättade kontraktet om föreståndarebefattningen vid skolan jemväl uppsagts till den 1 november 1890, skolan från sistnämnda dag öfvertagits af landtbrukaren O. Redlund å Husby i Munsö socken såsom föreståndare och i följd häraf äfven dit förflyttats. I skolan, hvars kurs är tvåårig, hafva under perioden varit intagne, år 1886 15 lärningar, år 1889 13 lärningar och hvart och ett af de öfriga åren 14 lärningar. Efter avslutad kurs hafva lärningarne dels antagit rättareplatser, dels återgått till föräldrahemmen. Undervisning har meddelats af skolans föreståndare såsom förste lärare i landthushållningslära, husdjurskötsel, skogshushållning, geometri, bokhålleri, landtmäteri och afvägning, af en underlärare uti väl- och rättskrifning, aritmetik och botanik samt af en extralärare i veterinärkunskap och hof-

beslagslära. I det praktiska åkerbruket och linearteckning har jemte föreståndaren befallningsmannen vid gården undervisat, hvarförutom lärlingarne äfven erhållit undervisning i skogssådd och plantering äfvensom korgmakeri och något biskötsel. Slöjdare och smed hafva bibragt kännedom hvar om sitt yrke. Säsom undervisningsämne har sedermera tillkommit äfven naturlära. Helsotillståndet vid skolan uppgifves hafva i allmänhet varit godt.

Sedan riksdagen från och med år 1888 beviljat anslag till understöd åt sådana *landtmannaskolor*, för hvilka stadgar blifvit af Eders Kungl. Maj:t godkända, men ett af utsedde komiterade framlagdt förslag att för länet anordna en särskild landtmannaskola i närheten af hufvudstaden, med afseende å de kostnader genomförandet af detta förslag skulle medföra, icke kunnat antagas, vidtog landstinget den utvägen att ombilda den andra eller s. k. äldre afdelningen af länets folkhögskola vid Hammarby i Vaddö socken till en landtmannaskola. Nämnda anordning tog, sedan Eders Kungl. Maj:t i nåder fastställt stadgar för Stockholms läns landtmannaskola och tilldelat skolan statsanslag, från och med den 1 november 1889 sin början. Under det perioden tillhörande första året af skolans verksamhet har undervisningen skötts af skolans föreståndare, som tillika är föreståndare för folkhögskolan, en hufvudlärare, en biträdande lärare och fem extra lärare samt omfattat dels samma teoretiska ämnen, som förekomma i landtbruksskolan, och dels ett och annat ämne derutöfver. Elevantalet har år 1890 varit 9 och under innevarande år 5.

Den i förra berättelsen omförmälda landtmannaskolan å Sundbyberg har deremot med utgången af år 1888 upphört.

Dagsverksprisen och tjenstehjónslönerna kunna knappast sägas afvika från hvad i dessa hänseenden gält under näst föregående period. Efter medelberäkning torde de förra hafva utgjort under perioden: för ett sommardagsverke, mans- 1.75 kronor och qvins- 0.95 kr. samt för ett vinterdagsverke, mans- 1.25 kr. och qvins- 0.65 kr.; äfvensom medelvärdet af kost och lön för en dräng 370 kronor och för en piga 265 kronor.

B) Husdjursskötsel. Äfven det hufvudsakliga i detta ämne framställes i enlighet med den behandling deraf, som förekommer i Hushållningssällskapets förenämnda årsberättelser.

Hvad först *hästskötseln* beträffar, är densamma onekligen stadd i ett erkännansvärdt framåtgående. I sin mån har härtill bidragit, att Hushållningssällskapet i skilda delar af länet haft uppställda beskillare, men säkerligen härrör den lifliga uppmärksamhet, som egnats hästskötseln, i än högre grad af de genom bidrag af såväl staten som landsting och hushållningssällskap årligen anordnade hästpremieringarna. Erkännas måste väl, att hästafveln ännu ej kommit så långt, att den mera allmänt tillgodoser särskildt länets behof af goda arbetshästar, men häröfver bör man så mycket mindre förundra sig, som ett bestämdt omdöme om de för länets olika delar mest lämpliga hästtyperna ännu icke synes hafva i önskvärd grad utbildat sig.

Under de olika åren af perioden har följande antal *hästar* å de inom länet befintliga sju premieringsställena blifvit uppvisade och *premierade*:

År.	Uppvisade.			Premierade.		
	Hingstar.	Fölston.	Unghästar.	Hingstar.	Fölston.	Unghästar.
1886	27	78	127	15	43	70
1887	24	91	150	16	39	97
1888	25	59	158	16	39	84
1889	31	77	176	20	30	105
1890	30	94	136	26	47	78
Summa	137	399	747	93	198	434

Nötboskapsskötseln omfattas med intresse, men, liksom i hela landet öfver hufvud taget, råder i länet ett vacklande i fråga om val af afvelsdjur. De mera mjölkgifvande nötboskapsraserna, såsom holländska och ostfriesiska, hafva öfverallt, der de väl vårdats och rikligt utfodrats, lemnat ett gynnsamt resultat. Om emellertid dessa raser kunna passa för vissa större egendommar, torde man deremot kunna påstå, att ayrshirerasen i allmänhet bättre lämpar sig för detta läns förhållanden. Anlittandet af afvelsdjur af denna ras har ock under perioden betydligt tilltagit.

För Hushållningssällskapets räkning har nedannämnda antal afvelsdjur af nötboskap under perioden *inköpts* till fördelning mellan jordbrukare inom länet:

År.	Af ayrshireras.		Af holländsk ras.	
	Tjurar.	Qvigor.	Tjurar.	Qvigor.
1886	2	16	2	9
1887	5	9	—	—
1888	5	9	—	—
1889	6	9	—	—
1890	5	2	—	—
Summa	23	45	2	9

Derjemte har uppvisning och *premiering af tjurar* egt rum under perioden, på sätt följande tabell utvisar:

År.	Uppvisade.		Premierade.	
	Tillhöriga brukare af öfver 100 tunnland åker.	Tillhöriga brukare af mindre åkervidd.	Tillhöriga brukare af öfver 100 tunnland åker.	Tillhöriga brukare af mindre åkervidd.
1886	38	13	31	11
1887	46	21	33	14
1888	64	25	59	19
1889	45	30	36	22
1890	45	42	38	38
Summa	238	131	197	104

Af de uppvisade tjurarne voro 70 af ayrshireras, 102 af holländsk eller ostfriesisk ras, 4 af strömsholmsras, 8 af angler-, 3 af allgauer- och 1 af katriebergstras samt de öfriga af blandad ras.

Såväl omsorgen om förädlingen af länets nötboskapsstam som det med den ökade lättheten att fördelaktigt afsätta ladugårdsprodukterna vaknade större intresset för ladugårdsskötsel,

till hvars väckande och ledande i en rätt riktning den på Hus-hållningssällskapets bekostnad anställde länsmejeristen verksamt bidragit, kunna sägas numera sträcka sig äfven till den mindre landtbrukaren, i det han mera än förut börjat egna sig åt skötandet af sin ladugård. I mellersta och norra delen af länet, der ladugårdsskötseln hittills stått på en jemförelsevis lägre ståndpunkt, har den sålunda icke oväsentligt förbättrats.

Flere nya *mejerier* hafva anlagts under perioden, af hvilka de vid Rimbo och Faringe torde vara de förnämsta.

Den ojemförligt största mejerihandteringen har emellertid under perioden bedrivits af *Stockholms mjölkförsäljningsaktiebolag*, hvarför en utförligare redogörelse för nämnda bolags såväl detta som andra län omfattande verksamhet här torde vara på sin plats.

Stockholms mjölkförsäljningsaktiebolag bildades år 1880 med ett aktiekapital af 18,000 kronor i ändamål att drifva mjölkhandel i Stockholm. Bolaget har sedan dess utvidgat sin verksamhet dels genom öfvertagande år 1883 af Mälareprovinsernas mejeraktiebolags affär och år 1889 af den affär, som Stockholms nya mejeraktiebolag nr 1 haft om händer, dels genom inrättande eller arrendering af mejerier och mjölkuppsamlingsställen i de omkring Mälaren belägna provinserna och dels genom öfvertagande af nästan alla aktierna i aktiebolaget Mejerigårdarne samt arrenderande af detta bolags egendomar Hjortsberga och Mölnbo i Vårdinge socken af detta län. Med anledning deraf har aktiekapitalet successivt ökats. Det utgjorde vid 1886 års början 300,000 kronor, steg år 1886 till 500,000 kronor och hade år 1890 nått till 625,000 kronor. De senare aktieemissionerna hafva betingat en premie af femtio procent. Utdelningen å aktierna har utgjort för åren 1886—89 tolf procent och för år 1890 tio procent å nominela beloppet.

Vid femårsperiodens början egde bolaget fullständiga mejerier i Stockholm, Uppsala, Eskilstuna, Nyköping och Vesterås samt arrenderade Stallarholmens och Nådhammars mejerier. Enköpings mejeri inköptes år 1889 i sammanhang med öfvertagandet af förutnämnda Stockholms nya mejeraktiebolag nr 1 tillhöriga affär. År 1890 anlade bolaget eget mejeri i Norrtelge och öfvertog samma år på arrende Brogårds och Sjö mejerier i Uppsala län, Torps och Tible mejerier i Södermanlands län och Flostas mejeri i Vestmanlands län. Utom dessa fullständiga mejerier har bolaget under perioden innehaft omkring 50 uppköpsställen på olika trakter.

Angående *omfattningen af bolagets rörelse* i sin helhet meddelas en öfversigt i nedanstående *tabell A*.

Den inköpta mjölkquantiteten har utgjort: 19,100,178 liter år 1886, 20,593,522 liter år 1887, 18,581,937 liter år 1888, 19,582,703 liter år 1889 och 20,730,174 liter år 1890.

Vid 1890 års slut innehade bolaget inom Stockholms län följande mejerier och uppsamlingsställen, hvarest år 1890 inköptes vidstående kvantiteter mjölk:

Almunge i Almunge socken	273,301 liter.
Aepsund i Söderby-Karls	137,259
Bergshamra i Länna	116,430
Bredsåtra i Roslags-Bro	151,981
Hakunge i Össeby-Garns	75,761
Hvitsjö i Estuna	204,074
Marma i Lagga	356,471
Norrby i Söderby-Karls	176,575
Norrtelge i Norrtelge stad	62,900
Nyckelby i Lohärads socken	141,092
Nådhammar i Vårdinge	143,716
Rådmansö i Rådmansö	143,341
Solvalla i Faringe	250,070
Södersund i Roslags-Bro	310,008
Åby i Husby-Långhundra	207,573
Åsbergby i Östuna	116,221
Östunaberg i Östuna	258,488

Dessutom har från landtbrukare inom länet mjölk insändts direkt till Stockholms mejeri.

Vid egendomarne Hjortsberga och Mölnbo, som inköptes, den förra år 1885 och den senare år 1889, har bolaget verkställt högst betydliga förbättringar såväl i afseende å egendommarnes kultur som beträffande byggnader. Kreatursbesättningen har ökats, så att å Hjortsberga, omfattande en areal under eget bruk af 282 hektar, under år 1890 underhållits öfver 400 fullväxta nötkreatur och omkring 75 ungnöt.

Mjölkproduktionen vid Hjortsberga och Mölnbo ladugårdar har ställts under kontroll af Stockholms mjölkkommission för tillhandahållande i hufvudstaden af en fullkomligt frisk och i alla afseenden god mjölk. Under den nämnda kommissionens kontroll hafva från Hjortsberga försålts: 74,779 liter mjölk år 1887, 341,163 liter år 1888, 506,703 liter år 1889 och 585,362 liter år 1890.

Sedan den 1 november 1885 har vid egendomen Berga i Vesterhaninge socken varit förslagd en med statsmedel understödd *mejeristation*. Mejeristationen, som står under Landtbruksstyrelsens kontroll och för hvilken, likasom för öfriga med statsmedel understödda mejeristationer i riket, af nämnda myndighet

Tab. A.

Stockholms mjölkförsäljningsaktiebolags verksamhet åren 1886—1890.

År.	Såld grädde. Liter.	Såld mjölk.			Ystad mjölk. Liter.	Summa omsättning. Liter.	Kärnadt smör.		
		Oskummad. Liter.	Skummad. Liter.	Kärnmjölk. Liter.			Såldt inom landet. Kg.	Exporterad. Kg.	Summa. Kg.
1886	511,707	1,683,334	11,000,065	1,433,986	2,965,175	17,594,267	293,471	264,302	557,773
1887	433,882	1,762,699	10,596,227	1,524,617	4,739,805	19,057,230	276,091	298,212	574,303
1888	425,842	1,962,912	10,283,040	1,419,713	3,183,340	17,274,847	314,512	159,880	474,392
1889	482,181	2,497,197	11,787,670	1,290,689	2,019,055	18,076,792	275,118	119,739	394,857
1890	450,796	2,744,400	12,171,401	1,420,894	2,128,344	18,915,835	223,590	178,905	402,495

utfärdats reglemente den 11 april 1890, åtnjuter ett årligt anslag af 400 kronor, mot vilkor, bland andra, att två elever derstädes skola erhålla undervisning i till mejerihushållningen hörande ämnen. Styrelsen för stationen tillsättes af Hushållningssällskapets förvaltningsutskott.

En *ladugårdsskötarekola* har med anslag från Hushållningssällskapet under de första åren af perioden varit i verksamhet, likaledes vid Berga. Skolan fortsattes äfven efter indragning af anslaget, men numera för enskild räkning.

Fårskötseln är föga beaktad och har åtminstone icke några egentliga framsteg att uppvisa, ehuru vissa delar af länet, bland andra skärgården, särdeles väl lämpa sig för denna del af boskapsskötseln och hufvudstaden städe erbjuder tillfälle till god afsättning. Genom Hushållningssällskapets försorg intagna och vid Herräng i Häfverö socken placerade djur af oxfordshire-downstammen trivas godt och tyckas väl lämpa sig för klimatet och öfriga förhållanden.

Svinkötseln med dess uppenbarligen stora betydelse för den del af landthushållningen, som har att förädla ladugårdsskötselns hufvudsakligaste produkt, synes utveckla sig, och omfattas särskildt i södra delen af länet med stigande intresse. Vid åkerbrukskolonien Hall finnes en god stam Polandkinasvin, hvarifrån afvelsdjur spridas i länet. I närheten af hufvudstaden har svinuppfödning i större skala förekommit hufvudsakligen på fyra ställen: vid Bergshamra i Solna socken, vid Ålstäket och Gustafsberg å Vermdön samt vid Bosön å Lidingön, af hvilka företag dock de båda vid Ålstäket och Bosön bedrifna redan blifvit nedlagda; hvarjemte i norra och mellersta delarna af länet större svingårdar under perioden anlagts vid Forsmarks bruk samt vid Rimbo och Faringe mejerier. På sista tiden hafva dessutom flere fargaltar af yorkshireras af såväl landtbrukare som mejerister blifvit inköpta, hvadan anledning förefinnes till den förhoppningen, att äfven denna alltför mycket förbisedda husdjursskötsel skall vinna ökad framgång.

En näringsgren, äfven för den mindre jordbrukaren af ej ringa betydelse, är *fjäderfäskötseln*, åt hvilken på senare tiden egnats både omsorg och intresse, hvarigenom den gått på en gång hastigt och väl framåt. Vid flere större egendomar hafva ändamålsenliga hönshus blifvit uppförda och bättre afvelsdjur hafva blifvit spridda i länet och såsom en följd häraf har afsättningen af ägg och kycklingar betydligt ökats. Det i förra berättelsen omnämnda hönseriet vid Loviselund i Sollentuna socken har, efter der timad vådeld, upphört.

Intresset för *biskötsel* visade sig i början af perioden vara i starkt stigande och särskild undervisning meddelades då af en för ändamålet utaf Hushållningssällskapet anställd person. Kroasering med främmande biraser, såsom lüneburgerbin, har förekommit och visat sig vara ett kraftigt medel mot bipest och annan sjukdom hos bin. Till följd af de regniga väderleksförhållandena har dock under de senare åren biskötseln inom länet väsentligen minskats.

Kreatursprisen, som under periodens första år voro jemförelsevis låga, hafva under den senare delen af perioden icke obetydligt ökats. De hafva vexlat emellan följande belopp:

För en arbetshäst.....	270	och	400	kronor.
För ett par oxar.....	350	>	460	>
För en tjur.....	90	>	120	>
För en ko.....	75	>	140	>
För ett får.....	10	>	15	>

Prisen på ladugårdsprodukter torde hafva ställt sig sålunda:

Oskummad mjölk.....	9	å	12	öre	för	1	liter.	
Skummad mjölk.....	4	å	6	>	>	>	>	
Smör.....	1:55	å	1:95	kr.	för	1	kilogr.	
Kött.....	60	å	80	öre	>	>	>	
Fläsk.....	70	å	85	>	>	>	>	
Ägg.....	70	öre	å	1:20	kr.	för	1	tjog.

Såsom *afsättningsort* intager naturligtvis Stockholm för största delen af länet främsta rummet, men i fråga om spannmål uppgifves i Vestra fögderiet Uppsala såsom afsättningsort hafva tagit försteget framför Stockholm. För särskilda trakter inom länet kunna afsättningsorterna angifvas vara: för Frösåkers härad hufvudsakligen Uppsala, Gefle och Stockholm samt i någon mån Östhammar, Öregrund och Rimbo; för Närke och Östhammar härad Uppsala samt till en del äfven Stockholm och Rimbo; för Väddö och Häfverö skeppslag Stockholm och Norrtelge; för Mellersta Roslags fögderi såsom förr Stockholm, Norrtelge och Östhammar, men numera äfven Uppsala och Rimbo; samt för Södertörns fögderi, utom Stockholm, äfven Södertelge, Dalarö och Gnesta.

Smittosamma *sjukdomar bland husdjuren* hafva under perioden i allmänhet ej varit gångbara. Fall af mjeltbrand hafva dock hvarje år förekommit, 1886 vid Hägerstalund i Jerfälla socken, 1887 vid Skärsättra å Lidingön, 1888 vid Viby i Sollentuna socken, 1889 vid Stufsta i Huddinge socken och 1890 på två ställen, vid lägenheten Tallkrogen i Brännkyrka socken och vid Särsta i Knifsta socken; men har sjukdomen städe blifvit begränsad till det ställe, der den först uppträd, och äfven der i allmänhet snart hämmats. Den hösten 1887 i Skåne uppkomna svinpesten spreds äfven till Stockholms län genom uppköpta grisar från nämnda provins. Sålunda utbröt svinpest år 1887 vid Engby och å Midsommarkransen i Brännkyrka socken, inom en hjord vid Bo egendom å Lidingön samt vid lägenheten Erikshäll i närheten af Södertelge, äfvensom år 1888 vid Vestberga i Brännkyrka socken, lägenheten Ålstäket å Vermdön samt å Fanny udde i Nacka socken. Äfven år 1889 förekom ett fall af svinpest, vid egendomen Johannesdal i Hammarby socken. För att förhindra sjukdomen att vidare utbreda sig inom länet blefvo på alla dessa ställen såväl de sjuka som de friska svincreturen efter vederbörlig värdering dödade, hvarjemte djuregarne tillerkändes ersättning af allmänna medel för kreaturens värde. Utom nu omförmälda sjukdomar har dels år 1886 förekommit ett fall af vattuskräck hos hundar i Södertelge, dels år 1890 farsotartad lunginflammation angripit hästar, såsom det anses genom smitta af från exercismöte återkommande nummerhästar.

Till fördel för landtbrukaren, som hittills ej kunnat erhålla försäkring å andra husdjur än hästar, har på senare tiden bildats ett nytt försäkringsbolag, kalladt *Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget*, i hvilket bolag, hvars verksamhet är afsedd att omfatta icke blott hela riket, utan jemväl Norge, Danmark och Finland, jemte hästar äfven nötkreatur, såväl enskilda djur som hela ladugårdsbesättningar, få försäkras.

Såsom med de båda sist afhandlade ämnena, jordbruk och husdjursskötsel, nära sammanhängande och såsom i ej ringa mån kännetecknande för bådas ståndpunkt torde slutligen böra nämnas, att vid det år 1886 i Stockholm hållna sextonde allmänna svenska *landtbruksmötet* de, såsom naturligt var, till ett större antal från länet förekommande utställningsföremålen visade

sig vara af den beskaffenhet, att ett jemförelsevis stort antal af de utdelade prisen kunde tilldelas utställare från länet.

C) **Skogshushållning.** Om allt väsentligt, som med detta ämne eger sammanhang, afgifver Domänstyrelsen årligen officiell berättelse, till hvilken Länsstyrelsen tillåter sig hänvisa för ämnets ytterligare belysning.

Skogsstaten inom länet utgöres af en ordinarie jägmästare och två extra jägmästare, de senare utan lön anstälde såsom assistenter på reviret. Den bevakande personalen består af sex ordinarie kronojägare med hvar sitt af Svartsjö, Södertörns, Rosersbergs, Rimbo, Knutby och Östhammars bevakningsområden, för uppsigt öfver de inom desamma belägna kronohemmans och andra för statsverket utarrenderade fastigheters samt ecklesiastiska och civila boställens skogar.

För bevakning å häradsallmänningsarna äro fem kronoskogvaktare anstälde. *Häradsallmänningsarnes* areal och behållningen i deras kassor den 31 december 1890 utgjorde inom länet:

Häradsallmanning.	Areal i hektar.	Allmänningskassa. Kr.
Solentuna.....	583·76	720·75
Seminghundra.....	756·83	4,470·02
Erlinghundra.....	538·39	3,645·17
Långhundra.....	957·31	7,124·54

Hvad *de enskildes skogar* angår, hafva dessa under perioden å åtskilliga ställen rönt en ganska omild medfart, i det att icke allenast större afverkningar flerstädes företagits, än som varit förenliga med omsorgen om skogens framtida bestånd, utan äfven åtskilliga egendomar skog nästan helt och hållet uthuggits. Emellertid torde det sätt, hvarpå skogshushållningen inom länet bedrifves, ännu icke gifva anledning till allvarligare farhågor för skogsbrist, ty om än trakter finnas, der man icke längre har skog till husbehof — och dylika skogfattiga trakter hafva sedan långliga tider tillbaka funnits inom detta län — så uppgifves dock skogstillgången i allmänhet vara tillräcklig, delvis riklig. Hvad som emellertid synes vara särskildt anmärkningsvärdt i fråga om den enskilda skogsvården, är den brist på planmässighet, som vid afverkning eger rum. På en del större egendomar äfvensom vid bruken sker afverkningen visserligen oftast efter bestämda afverkningsplaner, ehuruval äfven der behofvet merendels blir bestämmande för afverkningens storlek, men för befordrande af återväxten företagas, utom vid de större bruken, i allmänhet ringa, ofta alls inga åtgärder sjelfmant. Ej ens åt den för såväl skogsodlingen som sjelfsådden så nödvändiga hyggesrensningen egnas tillbörlig uppmärksamhet. I stället för att å skogsmarken införa ett ordnad bete, som kunde lända till återväxtens befordrande och medföra inkomst för jordegaren, utsätter denne oftast marken för en oinskränkt betning af såväl får som andra kreatur, hvarigenom återväxten, i synnerhet å större hyggen och kalmarker, skadas.

Införandet af bättre skogsvård är alltså något för länet högst angeläget och, såsom under föregående perioder, har äfven under denna *Hushållningssällskapet* sökt verka härför, företrädesvis genom en anställd plantör, men äfven genom att kostnadsfritt tillhandahålla skogsfrön och plantor. Sällskapet har dervid haft att tillgå dels ett årligt anslag af landstinget å 1,000 kronor, dels äfven från och med år 1889 ett statsanslag,

som för det nämnda året utgått med 1,390 kronor och för år 1890 med 1,404 kronor.

Omfattningen af *plantörens verksamhet* framgår deraf, att under hans ledning skogsodling medelst sådd och plantering äfvensom emellanåt hjälpkultur blifvit under periodens särskilda år utförd å ungefärligen nedannämnde arealer:

År 1886.....	36 hektar.
» 1887.....	62 »
» 1888.....	54 »
» 1889.....	64 »
» 1890.....	134 »

I afsigt att väcka håg och intresse för skogsodling samt bibringa någon kunskap i hithörande arbetens utförande hafva, der omständigheterna sådant medgifvit, äfven skolbarn fått närvara vid och taga del i arbetena.

På de flesta ställen, der skogsodling företagits, hafva äfven mindre plantskolor blifvit anlagda. Derjemte har, för beredande af godt och billigt *skogsfrö*, utom den lafve för klängning af skogsfrö genom solvärme, som förut funnits vid plantörens bostad, år 1889 en mindre sådan för klängning genom eldsvärme eller s. k. fröklängningsstuga blifvit på Hushållningssällskapets bekostnad inrättad.

Fördelarna att kostnadsfritt erhålla plantörens biträde äfvensom skogsfrö och plantor, som, enligt hvad nämnt är, under hela perioden stått skogsegare till buds, tyckas dock hafva börjat mera uppskattas först på de senare åren, då antalet requirenter af frö och plantor samt af plantör blifvit allt större, utvisande ett med hvarje år ökad intresse äfven hos den mindre jordegaren för skogsåterväxtens befrämjande.

Å sådana kronans boställen, Uppsala akademis och Danviks hospitals hemman, der skog finnes, är numera förordnad skogshushållning införd.

Hvad verksamheten för *försåkning af virke* angår, har väl sågverket vid Lundby i Sorunda socken blifvit nedlagdt och sågverksrörelse vid Noors lastageplats i Roslags-Bro socken liksom vid Skeppsmyra i Vätö socken upphört, men öfriga, i förra berättelsen omförmälda ångsågar hafva varit och äro fortfarande i gång och nya sådana hafva till ett stort antal tillkommit, nemligen vid Ränka i Ununge socken, vid Lenna i Almunge socken, vid Järinge i Edebo socken, vid Harg i Hargs socken, vid Johannisfors i Forsmarks socken, vid Norrby och Godtsta i Häfverö socken, vid Stabby i Söderby-Karls socken, vid Rånäs i Fasterna socken, vid Öster Ledinge i Skederids socken, vid Vallby i Rimbo socken, vid Lovisedal i Rö socken samt i Norrtelge, hvarförutom vid egendomar, der lokomobil finnes, det är vanligt, att eget behof af plank, bräder m. m. sågas på stället.

Utskeppning af bräder och plank till utrikes ort har egt rum från Skebo och Harg äfvensom i någon mån från orter inom Mellersta Roslags fögderi.

Prisen å skogsprodukter i afverkningsorten torde allmännast hafva varit:

1 famn björkved.....	14	å 16 kronor.
1 » alved.....	11	å 12 »
1 » barrved.....	9	å 10·50 »
1 sågstock med 27 cm:s topp.....	3·75	å 5 »
1 byggnadstimmer med 21 cm:s topp.....	2	å 2·75 »
1 tolf plank.....	15	å 17·50 »

1 tolfv bräder	6.75 à 8.75 kronor.
1 läst kol om 19.78 hektoliter	5.75 à 7 »
100 st. rensad stör	3 à 3.50 »
100 » klufven gårdsel	3.75 à 4.50 »
1,000 » takspiller	2 à 3 »
100 » näfver	1.50 à 1.75 »

Den enda nämnvärda, ehuru dock skäligen obetydliga *skogseld*, som under perioden förekommit, torde vara den, hvarigenom omkring 2 hektar skog å Lönsviks egor i Frötuna socken år 1886 afbrändes, och som orsakades genom ovarsam bränning af ris och stubbar i grannskapet.

Bräntorfstillverkning inom länet har under perioden bedrifvits endast vid Jerna torffabrik i Ytter-Jerna socken och vid åkerbrukskolonien Hall för husbehof, samt tillverkning af torfströ vid Lundås i Edebo socken.

D) Rofdjurs utödande. Ännu under år 1886 utbetalades af landstingsmedel skottpenningar för dödande af räf, hög och uf, men, sedan nämnda års landsting beslutat, att sådana skottpenningar ej vidare skulle utgå, har, oaktadt förslag om skottpenningars återinförande vid flere derefter sammanträdande landsting blifvit gjorda, anslag för ändamålet icke beviljats af landstinget.

Antalet dödade rofdjur och af rofdjur dödade husdjur såväl för år 1886 som för de öfriga åren af perioden framgår af följande tabell:

År.	Dödade.				Af rofdjur dödade.			Husdjurens värde. Kronor.
	Räfvar.	Örnar.	Ufvar.	Hökar.	Får.	Svin.	Fjäderfå.	
1886.....	787	6	77	1,265	1	1	3,060	3,345.20
1887.....	514	2	10	146	8	—	3,704	3,548.80
1888.....	497	6	17	174	41	—	2,506	2,804.85
1889.....	546	10	9	247	5	—	4,076	3,488.50
1890.....	627	9	33	257	6	—	3,989	3,982.00

Beloppet af de för rofdjur, dödade under år 1886, utbetalda skottpenningar uppgick till 5,023 kronor.

E) Bergs- och brukshandtering. Med hänvisning till de detaljerade redogörelser beträffande dessa näringsgrenar, hvilka förekomma i Kommerskollegii årsberättelser, tillåter sig Länsstyrelsen att härnedan meddela en på bergmästarembetets uppgifter grundad summarisk öfversigt rörande bergshandterings tillstånd och utveckling inom länet under den sista femårsperioden, i hvilket afseende alltså Länsstyrelsen får åberopa de uppgifter angående dels jernmalmsuppföringen, dels tackjerns- och dels gjutgodstillverkningen, dels smältstyckes- och stångjernstillverk-

ningen, dels jern- och stålmanufakturstillverkningen och dels antal arbetare, använda vid bergs- och bruksrörelsen, hvilka innehållas uti nedan intagna fem tabeller:

Jernmalmsuppföringen vid länets grufvor utvisas af nedanstående siffror:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.
Gamla Kärbergsgrufvan i Valö s:n	124	283	434	710	490
Vigelsbo grufvor i Valö s:n	5,207	6,601	8,157	6,717	5,577
Björstagrufvan i Hargs s:n	366	467	128	367	818
Jakob Edbergs grufvan i Börstils s:n	2,231	1,645	2,438	3,180	1,770
Skedikagrufvan i Börstils s:n	2,520	3,481	3,569	5,073	3,430
Kohagsgrufvan i Börstils s:n	—	—	—	278	319
Herrängs grufvor i Häfverö s:n	609	347	351	317	2,007
Summa	11,057	12,824	15,077	16,642	14,411

År 1890 funnos inom länet 87 särskilda grufveutväl, af hvilka 37 varit försvarade genom arbete, de flesta dock utan malmfångst, 3 genom erläggande af afgift samt 47 varit under hvilostånd.

Drifkraften vid grufvorna har i allmänhet varit ångkraft. År 1890 funnos vid grufvorna 7 ångmaskiner med tillsammans 95 hästkrafter.

Tackjerns- äfvensom *gjutgodstillverkningen* har under periodens särskilda år utgjort:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
<i>Tackjernstillverkningen.</i>					
Edsbro masugn i Edsbro s:n	—	3,523,410	—	3,500,654	2,954,001
Lenna masugn i Almunge s:n	1,751,308	2,851,460	1,628,357	2,311,940	2,415,790
Vellnora masugn i Knutby s:n	1,190,532	—	1,121,343	—	627,374
Summa	2,941,840	6,374,870	2,749,700	5,812,594	5,997,165
<i>Gjutgodstillverkningen.</i>					
Bränninge bruk i Tveta s:n	73,625	68,440	47,558	—	—
Sundbybergs mekaniska verkstad i Sundbyberg.....	157,280	161,530	136,000	145,000	200,000
Summa	230,905	229,970	183,558	145,000	200,000

I ofvanstående belopp tackjern är äfven inbegripen en ringa kvantitet gjutgods, åstadkommet direkt ur masugnen, uppgående till ett årligt belopp för masugnarna tillsammans af 16,927 kilogram i medeltal.

Tillverkningen af *smältstycken och stångjern* har vid de bruk, der den bedrifvits, uppgått till de kvantiteter, som finnas angifna i nedanstående *tabell B*.

Tab. B.

Smältstyckes- och stångjernstillverkningen i Stockholms län åren 1886—1890.

	År 1886.		År 1887.		År 1888.		År 1889.		År 1890.	
	Smältstycken. Kg.	Stångjern. Kg.	Smältstycken. Kg.	Stångjern. Kg.	Smältstycken. Kg.	Stångjern. Kg.	Smältstycken. Kg.	Stångjern. Kg.	Smältstycken. Kg.	Stångjern. Kg.
Forsmark i Forsmarks s:n	—	—	—	—	12,760	5,428	—	189,617	—	203,768
Harg i Hargs s:n	—	361,468	—	556,790	31,627	480,757	25,000	502,034	121,550	545,987
Skebo i Ununge s:n	783,048	73,970	1,917,334	35,334	1,460,838	192,980	2,337,170	65,266	2,739,141	49,816
Rånäs i Fasterna s:n	—	409,648	—	396,595	—	377,465	—	353,773	—	398,400
Bränninge i Tveta s:n	—	13,644	—	12,580	—	11,137	—	—	—	—
Summa	783,048	858,730	1,917,334	1,001,319	1,505,225	1,067,767	2,362,170	1,110,690	2,860,691	1,197,971

Vid Forsmarks bruk finnas 4 och vid Hargs bruk äfvenledes 4 vallonsmälthärdar;

vid Rånäs bruk finnes 1 sådan härd;

vid Skebo bruk 3 lancashiresmälthärdar;

samt vid Bränninge bruk 1 räckhärd, der för tillverkningen användes skrotjern.

Drifkraften vid alla bruken har varit vatten. Endast vid Rånäs bruk användes tidtals jemväl ångkraft.

Jern- och stålmanufaktur-tillverkningen framgår slutligen af här intagna öfversigt:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Sundbyberg	29,800	21,250	21,000	20,000	16,000
Forsmarks bruk	8,500	4,750	—	—	—
Summa	38,300	26,000	21,000	20,000	16,000

I Sundbyberg hafva tillverkats diverse maskinsmidan, vid Forsmarks bruk plogbillar och skyfflar.

Dessutom hafva vid Johannisfors manufakturverk i Forsmarks socken tillverkats vallonformar af koppar till en quantitet af 2,115 kilogram i medeltal per år. Derstädes jemväl befintlig spiksmedja har deremot ej varit begagnad under perioden.

Antalet arbetare, använda vid bergs- och bruksrörelsen åren 1886—1890, har varit:

	År 1886.		År 1887.		År 1888.		År 1889.		År 1890.	
	Män.	Qvin- nor och barn.	Män.	Qvin- nor och barn.	Män.	Qvin- nor och barn.	Män.	Qvin- nor och barn.	Män.	Qvin- nor och barn.
Vid grufvor...	154	35	181	35	185	39	185	44	224	25
Vid masugnar	58	—	63	—	51	—	64	—	89	—
Vid stångjerns- verk	100	—	90	—	104	—	126	—	126	—
Vid gjuterier och manu- fakturverk .	53	—	45	—	41	—	40	—	50	—
Summa	400		414		420		459		514	

Såsom under förra perioden så ock under denna hafva kalkstensbrytning och kalkbränning bedrifvits vid Karta kalkbruk i Sorunda socken. Äfven å Singön och vid Braxenbol i Hargs socken har förekommit kalkstensbrytning, ehuru blott i mindre skala.

Utom såsom förut i Österåkers socken hafva *quarts och fältspat brutits* vid Skarpö i Vermdö socken äfvensom i ringare mängd å en del ställen i Väddö socken.

F) **Fabriker, manufakturer och handverk.** Då jemväl för dessa ämnen detaljerad redovisning lemnas i Kommerskollegii årsberättelser, torde det vara tillfyllestgörande att — med tillfogande af några uppgifter angående inom länet befintliga stenhuggerier och tegelbruk — här i korthet omnämna nytillkomna eller upphörda fabriker och manufakturer.

Det i förra berättelsen omförmälda, Stockholms stad tillhöriga, *stenbrottet* å Stockby egor i Sänga socken har bearbetats i samma omfång som under förra perioden, hvarjemte i Norr-

telge ett nybildadt stenhuggeriaktiebolag verkställt sprängning af granit dels å Ekebyholms egor i Rimbo socken, dels å egorna till Fasterna prestgård, från hvilka ställen stenen på jernväg transporterats till Norrtelge, der den sedermera för olika ändamål apterats. Stenhuggeriarbeten i ganska stor utsträckning hafva äfven bedrifvits i Solna.

Af de upplysningar angående *tegelbruken*, som kommit Länsstyrelsen tillhanda, framgår, att, fastän flere tegelbruk inom länet under perioden blifvit nedlagda, tillverkningen af murtegel snarare ökats, än minskats. Så lärer årliga medeltillverkningen hafva utgjort vid Bockholms-Sätra i Ekerö socken och Hillesviken i Hilleshøgs socken tillsammans 6 å 7 millioner tegel, vid Smedby i Österåkers socken 1,853,000 samt vid Ålstäket i Vermdö socken och vid Kyttinge i Lidingö socken öfver 1 million på hvarterdera stället. Efter sin belägenhet inom de olika fögderierna tillhöra tegelbruken, 11 Svartsjö fögderi, 6 Vestra fögderiet, 5 Norra Roslags fögderi, 1 Mellersta Roslags fögderi och 3 Vaxholms fögderi, hvarjemte 4 tegelbruk finnas i närheten af Södertelge.

Af *egentliga fabriker och manufakturer* har aktiebolaget Atlas upphört med sin verksamhet, för såvidt den bedrifvits i Södertelge, och rullgardinsfabriken vid Jerfva i Solna socken blifvit nedlagd. Såsom nya äro att anteckna: Svenska juteväfveriaktiebolagets verkstad i Södertelge för spinning och väfnad af jute, ett ångbryggeri i Norrtelge, aktiebolaget Alphas metallgjuteri och mekaniska verkstad i Sundbybergs köping, en fabrik för öfverspänning af elektrisk ledtråd, glödlampfabriken Svea, en vaxduksfabrik, en fabrik för tillverkning af glödlampor, en kakel- och fajansfabrik, de fem sistnämnda jemväl i Sundbyberg, Islinge kolförädlingsverk i Lidingö socken, hvarest beredes koks af kolstybb, importerad från England, aktiebolaget Palmcrantz & C:s verkstad för tillverkning af slätter- och skördemaskiner och Bröderna Carlssons gjuteri och mekaniska verkstad vid Charlottenlund i Brännkyrka socken, G. Sommelius & C:s oljeslageri samt Rylanders och Rudolphis fabrik för tillverkning af kol och andra artiklar för kemiska och elektrotekniska ändamål vid Henriksborg i Nacka socken, Holmberg & Möllers qvarnetablissemant å lägenheten Saltsjöqvarn i samma socken, hvartill ytterligare komma å flere särskilda ställen uppförda större väderqvarnar af s. k. holländsk konstruktion.

Vid Nyqvarns pappersbruk i Turinge socken har, sedan bruket kommit i nuvarande innehafvarnes händer, bruksdriften upptagits i stor skala.

Hemslöjden inom länet vårdas fortfarande af den för ändamålet bildade centralkomitén, som för verksamhetens befrämjande haft till sitt förfogande årligt statsanslag jemte anslag af landsting och hushållningssällskap. Då de af bemälda sällskap åren 1883 o:h 1884 vid Gustafsberg under ledning af en statens undervisare i hemslöjd anordnade lärokurser för folkskolelärare visat sig vara ett verksamt medel att väcka lärarnes intresse för införande af slöjdundervisning i folkskolorna, hafva äfven under åren 1887 och 1890 dylika kurser varit anordnade. Också har antalet barn, som i folkskolorna gjorts delaktiga af denna undervisning, tid efter annan ökats.

Antalet kommuner med *skolor för slöjd*, som af centralkomitén i mer eller mindre mån understödjas, äfvensom antalet lärare, lärarinnor och barn i sådana skolor under de särskilda åren af perioden visas af följande tabell:

År	Antal kom- muner med slöjdskolor.	Antal lärare.	Antal lärarinnor.	Antal skolbarn.	
				Gossar.	Flickor.
1886.....	24	25	6	408	382
1887.....	24	27	9	401	510
1888.....	25	26	12	410	539
1889.....	29	31	34	518	613
1890.....	34	36	38	513	600

Antalet barn, som enligt denna redogörelse för året 1890 något minskats, har åter betydligt ökat under innevarande år 1891, och under vårterminen utgjort 602 gossar och 761 flickor.

I *korgmakeri och väfnad* har under perioden intill år 1890 en kringresande lärare meddelat undervisning å skilda orter inom länet och synes särskildt väfnad utgöra en mera allmänt omfattad hemslöjd. Beträffande korgtillverkning kan omnämnas, att år 1887 försök första gången gjorts att bibringa barnen vid länets idiothem undervisning i dylik slöjd, försök som utfallit ganska tillfredsställande.

Bortsett från den utveckling, slöjden genom centralkomiténs åtgöranden sålunda vunnit, är i fråga om husfliten inom länet och dess alster endast att omförmåla, hurusom jemte väfnad, hvilken såsom hemslöjd aldrig helt och hållet legat nere, fortfarande allmännast förekommer tillverkning af fiskredskap, äfvensom en del kör- och åkerbruksredskap, hvarjemte i Norra Roslags fögderi äfven förfärdigas enklare möbler och laggkärl.

Jagten kan, såsom näringsfång betraktad, sägas hafva upphört och idkas mera för nöjes skull. Ett undantag härifrån gör dock yttersta skärgården, der jagten efter sjöfågel, synnerligast ejder, numera, sedan den börjat skötas på ett försigtigt sätt, utgör en icke oväsentlig inkomstkälla för befolkningen. Beträffande skogsfågel och hare klagas allmänt öfver, att dessa villebråd alltmer sparsamt förekomma, en följd af skadedjurens, särskildt räfvens, framfart. Å fastlandet och de större öarna idkas ej obetydligt elgjagt, och socknar finnas, der årligen skjutas 3 å 4 af dessa djur. För beredande af utsträckt fridlysningstid inom länet för elg, beslöt 1890 års landsting, i anledning af gjord framställning, hos Eders Kungl. Maj:t i underdånig skrifvelse anhålla, att jagt efter elg tillsvidare skulle vara tillåten endast under tiden från och med den 16 till och med den 30 september; och har Eders Kungl. Maj:t i nåder bifallit den sålunda föreslagna förändringen, derom nådig kungörelse den 25 mars innevarande år utfärdats.

Fisket är för en stor del af befolkningen i skärgården hufvudnäringen och det slag deraf, som allmännast idkas, är strömmingsfiske. Men då sistnämnda fiske företer stor skiljaktighet såväl vid olika tider som på skilda ställen, är det svårt att uttala ett med hänseende till strömmingsfiskets indrägtighet för hela perioden någorlunda giltigt omdöme. Deremot kan framhållas, att för godheten af strömmingen såsom saltad vara under perioden fortfarande blifvit sörjdt såväl derigenom, att sakkunnig person på hushållningssällskapets bekostnad tillhandagått fiskarena med råd och upplysningar uti det ifrågavarande afseendet, som genom de årligen med anslag af landstinget företagna pre-

mieringarna af saltad strömming, hvilka ovedersägligen verkat gagnande för åstadkommande af en bättre vara och äfven kommit allmänheten att fatta förtroende för beredningssättet, så att premierad strömming genast efter prismärkenas påfästade kunnat säljas till 3 å 4 kronors högre pris per tunna än den icke prisbelönade strömmingen.

På sina ställen har drifgarnsfiske, hvarmed i regeln den bästa fångsten göres, idkats med god framgång. Ofta har dock inträffat, att å en del genom läget i sig sjelft lämpliga och passande ställen detta eljest lönande fiske icke kunnat begagnas antingen till följd af svårigheten att vid mörker verkställa insegling i hamn eller, såsom vid Singö, genom hinder af ångbåtar och segelfartyg, hvilka till stort antal hafva sin stråkväg der förbi till och från Norrland.

Fångsten af fjällfisk var dels under våren och försommaren 1888 så riklig, att man knappt kunde, äfven till de billigaste pris, i Stockholm finna afsättning derför, dels äfven påföljande års vår godt, men har i öfrigt varit litet gifvande under perioden och påstås i allmänhet blifva sämre, hvilket förhållande torde få tillskrifvas såväl den alltmer tilltagande ångbåtstrafiken med snabbgående båtar, hvarigenom vattnet i vikar och sund många gånger om dagen uppröres och oroas, så att lekarne förderivas, som användningen af finmaskiga notar, hvilka medtaga massor af tumslängt yngel.

Laxfiske idkas egentligen blott vid Landsort och Örskär, men uppgifves å det förra stället hafva varit anmärkningsvärdt gifvande.

Vid Herräng förut pågående sardinberedning har under perioden upphört.

I fråga om *skepps- och båtbyggeri*, som fortfarande idkas af skärgårdsbefolkningen, ehuru endast i mindre skala medelst förfärdigande af smärre segelfartyg och roddbåtar, är icke något annat att förmåla, än att sådan verksamhet numera jemväl förekommer vid Liljeholmen, men deremot såväl å skeppsvarfvet vid Sjöberg i Grödinge socken som vid det i förra berättelsen omförmålda mindre båtvarfvet i Östra Ryds socken under perioden upphört.

Bränvinstillverkning inom länet har under perioden egt rum vid Enskede i Brännkyrka socken. Erlagd tillverkningsafgift och bestridd kontrollkostnad vid dervarande bränneri hafva utgjort:

År.	Tillverkningsafgift. Kr.	Kontrollkostnaden. Kr.
1886.....	136,255·04	4,103·20
1887.....	96,892·44	3,397·90
1888.....	132,357·28	4,266·20
1889.....	205,055·20	3,488·10
1890.....	175,824·75	3,756·60

I kontrollkostnaden är ej inberäknadt arfvode eller annan ersättning till öfverkontrollören.

Den Reymersholms nya spritförädlingsaktiebolag genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga resolution den 8 februari 1884 medgifna rättighet till allmänt bränvinsnederlag vid Reymersholm i Brännkyrka socken har fortfarande under perioden begagnats.

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

A) **Landtkommunikationer.** Särskild efter formulär upprättad **tabell 2** bifogas och återopas.

Väl öfverensstämmer något så när den deri efter evalvering i nymil angifna sammanlagda längden af *vägarna* i länet med den i förra femårsberättelsen uppgifna, hvaremot skiljaktigheter såsom vanligt visa sig dels beträffande de särskilda slagen af vägar, dels ock i synnerhet beträffande längden af indelade, med skjutsanstalter försedda vägar.

Dessa skiljaktigheter lära bero på svårigheten att precisera de olika vägnarnas rätta egenskap af allmänna lands-, härads- eller sockenvägar, hvarjemte de i sistnämnda afseende anmärkta skiljaktigheterna påtagligen äfven måste härröra från felaktiga uppgifter vare sig till den sista berättelsen eller till den nu föreliggande, något som Länsstyrelsen ej är i tillfälle att afgöra.

De i tabellen omförmälda nya väganläggningar äro gjorda dels inom Lagga, Östuna och Knifsta socknar för underlättande af trafiken till Knifsta jernvägsstation från förstnämnde två socknar, dels inom Vermdö socken och dels inom Ljusterö socken.

Vägförbättringar åter hafva försiggått i Rimbo och Häfverö socknar samt äro verkställda, de i Rimbo af enskild person med statsanslag af 800 kronor och de i Häfverö af socknemännen medelst körslor och dagsverken, hvadan kostnaden ej kunnat uppgifvas.

Efter ingången af den sista skjutsentreprenadperioden, omfattande en tid af fem år från den 1 november 1887, har Halls gästgivaregård i Kårsta socken legat nere, sedan Rilanda skjutsstation i Skederids socken förflyttats till Väsby i Rö socken. Antalet *skjutsanstalter*, af hvilka några för perioden vxlat egenskap af gästgifveri och skjutsstation, är således minskadt med 1 och utgör nu 70. Af dessa förekomma 8, från hvilka skjutsas både till lands och till sjös, deribland de vid Furusund och Vaxholm, som dock bestrida skjuts med häst och åkdon, endast då isen är körbar; och äro ifrågavarande åtta skjutsanstalter i tabellen endast upptagna bland dem för landsskjuts.

Allenast vid fem sjögästgifverier, en sjöskjutsstation och en gästgivaregård, derifrån skjutsas så till lands som till sjös, har entreprenad för perioden från den 1 november 1887 icke kommit till stånd. Vid sistnämnda gästgivaregård har alltså legat för skjuts till lands utgått först med 1 krona 20 öre milen och efter skedd evalvering med 1 krona 12 öre för nymil.

Sammanräknade årliga beloppet af bidragen till skjutsentreprenaderna utgjorde vid 1890 års slut 7,392 kronor. Högsta bidraget, 500 kronor, utgick till Gustafsbergs gästgivaregård och det lägsta, 15 kronor, till skjutsstationen Bladåkersby.

Någon kungsskjuts har ej utgjorts under perioden och kronoskjuts har förekommit endast inom Svartsjö fögderi.

Den i förra berättelsen omnämnda *vägdeleningen* inom Långhundra härad var vid 1890 års slut beroende på nådig pröfning. Eders Kungl. Maj:t har sedermera i anseende till de af jernvägsanläggningarna föranledda förändrade trafikförhållandena och deraf härrörande erforderlig revision af den redan för många år sedan verkställda graderingen af vägarna återförvisat ärendet till förnyad behandling af vägdelningsförrättaren. Denna fråga kommer dock numera på grund af den nya väglagen att förfalla i sitt hittills varande skick.

Sedan den likaledes i samma berättelse omförmälda vägdeleningen i Husby-Lyhundra socken äfven blifvit till förrättningsmannen återförvisad, så är denna ännu beroende på hans åtgärd.

Under perioden har på bekostnad af vederbörande häradsbor en tidsenlig *svängbro* af jern år 1887 blifvit för omkring 26,000 kronor uppförd vid Tappström emellan Lofö och Ekerö socknar i stället för den förut varande gamla träbron. Derjemte har den s. k. Ulriksdalsbron vid Neder-Jerfva å allmänna landsvägen emellan Stockholm och Rotebro gästgivaregård år 1890 blifvit ombygd, med en kostnad för Danderyds skeppslags vägbyggnadsskyldige af omkring 1,200 kronor.

Af Stockholms stad har anlagts en ny bro öfver Hornsundet, eller den s. k. Liljeholmsbron, emellan Hornstull i Stockholm å ena, och angränsande landsbygd i Svartlösa härad å andra sidan.

Beträffande *brotaxor*, som röra länet, är annan förändring ej att anmäla, än att ny sådan för Flottsunds bro emellan Stockholms och Uppsala län blifvit genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 21 april 1886 fastställd.

Till de båda *enskilda jernvägar*, hvilka under förra perioden ävägabragtes, har under den sist förflutna kommit ytterligare en, men af endast ringa utsträckning.

Sedan Stockholms stad den 13 mars 1885 för ett pris af 165,000 kronor förvärfvat eganderätt till skattelägenheten Riddersvik samt frälsehemmanen Löfsta nr 1—4 med tillhörande torp och lägenheter i Jerfälla socken i ändamål att der anordna lämpliga upplagsplatser för afträdesorenlighet och sopor samt affallsämnen från hufvudstaden och för planens utförande beslutit anlägga *jernväg från Spånga station å Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernvägsaktiebolags jernväg till Mälarens strand vid Löfsta*, meddelades af Eders Kungl. Maj:t på underdånig ansökning af stadsfullmäktige koncession å berörda jernvägsanläggning den 22 oktober 1886, i sammanhang hvarmed Eders Kungl. Maj:t föreskref, bland annat, att arbetet å jernvägsanläggningen, hvilket borde taga sin början senast den 1 juni 1887, derefter skulle så bedrivas, att jernvägen i sin helhet vore färdig att upplåtas för trafik senast den 31 oktober 1888. I anledning häraf påbörjades arbetet i maj 1887 och fortgick oafbrutet, så att jernvägen i oktober 1888 var färdig till trafikering. Då emellertid åtskilliga, förr än trafikering kunde ega rum, nödvändiga anordningar i hufvudstaden blifvit fördröjda, erhöles Eders Kungl. Maj:ts nådiga medgifvande dertill, att tiden, inom hvilken jernvägen skulle vara färdig att upplåtas till trafik, finge framflyttas ett år till den 31 oktober 1889.

Jernvägen, anlagd med 1,435 meters spårvidd, utgår, såsom nämnt är, från Spånga station å Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg samt genomlöper med en längd af omkring 7 kilometer delar af Spånga och Jerfälla socknar. Person- och godsstation är inrättad vid Riddersvik i Spånga socken. Från denna station, belägen omkring 1½ kilometer från Mälaren, utgår ett dubbelspår med ändpunkter vid tvenne stationer invid sjön, nemligen dels en sopstation, dels en latrinstation, dit soporna och latrinerna hvart efter sitt slag utföras.

Sopstationen omfattar en areal af 24,800 kvadratmeter, hvarå beräknas kunna uppläggas 85,000 kubikmeter sopor eller

ungefärligen den myckenhet, som under ett år måste afföras från Stockholm. Från en 237 meter lång viadukt nedstjelpas soporna direkt från vagnarna på upplagsplatsen, derifrån de sedermera i mindre vagnar å rörliga spår efter Decaullilles system utföras till aflastningsbryggan för att inlastas i der liggande prämar.

Till latrinstationen, invid hvilken äfven anlagts en kaj af sten och lastbryggor, hörer dels en för latrinkärlens tömning och rengöring, till en del af sten och till en del af trä uppförd byggnad eller s. k. reningshus, innehållande jemväl på- och afklädningsrum för arbetarne jemte badrum, dels äfven en provisorisk byggnad, afsedd för anställande af försök att vid beredning af pudrett begagna torfmull. I reningshuset, så uppfördt, att den omförmälda stenkajen tillika utgör grund för husets yttervägg, införas latrinkärlet för att omedelbart utstjelpas i de utanför reningshuset vid kajen liggande båtar och prämar.

Kostnaden för jernvägen med dertill hörande rullande materiel af 27 täckta och 41 öppna godsvagnar samt 1 personvagn äfvensom för de båda sop- och latrinstationerna belöper sig till 841,090 kronor 11 öre.

Enligt öfverenskommelse med Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernvägsaktiebolag trafikeras den nya jernvägen af bemälda bolag, som äfven för en tid af tio år åtagit sig besörja densammans underhåll.

För transporterna å jernvägen har Eders Kungl. Maj:t den 10 februari 1888 i nåder fastställt taxa att lända till efterrättelse intill utgången af år 1895.

I afvaktan på utgången af de ansökningar, *Djursholms aktiebolag* gjort dels hos Eders Kungl. Maj:t och dels, såvidt angår Stockholms stad, hos Stockholms stadsfullmäktige, om tillstånd att anlägga en 11·2 kilometer lång *spårväg*, som, begynnande vid Svalnäsviden inom villastadens område, öfver Ösby, Mörby, der Rimbobanan komme att skäras af spårvägen, Stocksund och Ålkistan skulle sätta villastaden i direkt förbindelse med hufvudstaden och inom denna hafva sin slutpunkt vid Roslagstorg, har bolaget låtit färdigbygga den del af berörda spårväg, som genomlöper villastaden och derifrån vidare sträcker sig till Ösby, hvarest den förenar sig med Stockholm—Rimbo jernväg, äfvensom genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 14 november 1890 fått sig beviljad rättighet att till utgången af april månad 1892 till allmänt begagnande mot afgift upplåta samma spårväg.

Spårvägen, inrättad för ångkraft, är 3·5 kilometer lång med en spårvidd af 0·891 meter. Den öppnades för allmän trafik den 21 december 1890. Trafikeringen af spårvägen ombesörjes, med af Djursholms aktiebolag anskaffad materiel, af Stockholm—Rimbo jernvägsaktiebolag enligt öfverenskommelse intill den 1 november 1892, och gå dagligen mellan Stockholm och Djursholm nio tåg i hvardera riktningen. Passagerareantalet under december månad 1890 kan ej uppgifvas, men från den 8 januari till slutet af oktober månad innevarande år har spårvägen befarits af 114,339 personer.

Vid spårvägens inom villastaden belägna ändpunkt är i Svalnäsviden, som erbjuder ett godt skydd för alla vindar, en mindre hamn uppmuddrad och kaj anlagd.

Genom det åberopade nådiga brefvet har Eders Kungl. Maj:t tillika dels i nåder fastställt taxa för personbefordran å ifrågavarande spårväg att lända till efterrättelse till den 1 maj 1892, dels äfven förordnat, att för den godsbefordran, som kunde

komma att å spårvägen ega rum i annan ordning, än i nämnda taxa föreskrefves, skulle intill samma tidpunkt tillämpas den för Stockholm—Rimbo jernväg gällande taxa.

En annan *spårvägsanläggning* inom länet har under perioden utförts, nemligen af Stockholms nya spårvägsaktiebolag å allmänna landsvägen utanför Norrtull, i fortsättningen från bolagets dit framdragna spårvägslinie till *Haga grindar*. Rättighet att anlägga och tillsvidare trafikera denna, uteslutande för hästkraft afsedda spårväg meddelades bolaget af Länsstyrelsen genom resolution af den 5 maj 1886.

Såsom man kunde förutse, skulle behovet af jernvägar i norra och mellersta Roslagen ej vara afhulpet med fullbordandet af Stockholm—Rimbo, Lenna—Norrtelge och Dannemora—Hargs jernvägar, utan fråga förr eller senare uppkomma om de båda förstnämnda jernvägarnas vidare utsträckning eller förvärfvande för desamma genom bibanor af ökad trafikområde.

Förslag om anläggning af två nya jernvägar, utgörande *fortsättning*, den ena af Stockholm—Rimbo och den andra af Lenna—Norrtelge jernväg, hafva äfven väckts under perioden, hvilka förslag ledt dertill, att planer uppgjorts och förberedande undersökningar verkstälts i afseende på dessa nya jernvägar, genom hvilka Stockholm—Rimbo jernväg skulle utsträckas till det invid Skebo bruk belägna Skede och Lenna—Norrtelge jernväg till Broby gård i Söderby—Karls socken; och har, efter i vederbörlig ordning gjorda underdåniga ansökningar att anlägga och till allmänt begagnande upplåta jernvägar af 0·891 meters spårvidd till omförmälda ställen, Eders Kungl. Maj:t enligt särskilda nådiga bref af den 5 juni innevarande år meddelat koncessioner å berörda jernvägsanläggningar.

Längden af den till Skede gående jernvägen antages blifva 34·22 kilometer och af Norrtelge—Broby jernväg 21·9 kilometer. Den beräknade anläggningskostnaden är upptagen för den förra jernvägen till 808,000 kronor och för den senare till 465,000 kronor. Huruvida de sålunda koncessionerade anläggningarne eller någondera af dem komma till utförande, är ännu ovisst.

Att omnämna är äfven, att i följd af en under år 1889 hos Eders Kungl. Maj:t gjord framställning, som blifvit afgjord genom nådigt beslut den 12 juni 1891, Eders Kungl. Maj:t beviljat rättighet att enligt fastställd plan anlägga och till allmänt begagnande upplåta *jernväg* af 1·435 meters spårvidd från Stockholms stads gräns vid Hammarby sjö till *Baggensfjärden*, med behovet af hvilken jernväg sammanhänger afsigten att vid nämnda fjärd anlägga en ny villastad, de s. k. Saltsjöbaden.

Jernvägen, som är afsedd att fortsättas till Stadsgården i Stockholm, har beräknats till hela sin längd, 15·76 kilometer, kosta 1,330,000 kronor.

Länsstyrelsen har hittills haft anledning att tala endast om sådana jernvägsföretag, som helt och hållet tillhöra eller, der de ännu ej blifvit fullbordade, men vinna fullbordan, komma att tillhöra länet, men dessutom beröres länet i icke ringa mån af den jernväg, kallad *Norra Södermanlands jernväg*, som numera beslutats skola med en spårvidd af 1·435 meter anläggas från Nyby bruk i Södermanland öfver Eskilstuna till Södertelge station å statens jernväg, med bibanor till Åkers styckebruk, Strengnäs, Mariefred och Igelstaviken vid Östersjön, och hvarå Eders Kungl. Maj:t meddelat koncession den 22 maj 1891.

I betraktande af denna jernvägs betydelse för staden Södertelge hafva stadsfullmäktige derstädes tecknat aktier å jernvägen

till ett belopp af 40,000 kronor. De kommuner, hvilka i öfrigt beröras af denna jernväg, äro Turinge, Tvetå och Vestertelge socknar.

Beträffande de inom länet förut befinliga enskilda jernvägar, nemligen Dannemora—Hargs jernväg, som med 17 kilometer af hela sin längd tillhör länet, under det att öfriga 30 kilometer falla inom Uppsala län, samt Lenna—Norrtelge och Stockholm—Rimbo jernvägar, meddelas följande, Länsstyrelsen tillhandakomna uppgifter angående rörelsen vid nämnde jernvägar under perioden.

1:o) *Dannemora—Hargs jernväg.*

År.	Antal resande.	Befordradt gods. Ton.	Bruttoinkomst af trafiken. Kr.	Driftkostnad. Kr.	Byggnadskostnad. Kr.
1886	9,927	31,149·995	101,653·98	61,632·04	1,389,014
1887	9,501	30,441·337	94,115·54	62,975·18	1,395,012
1888	10,933	26,745·440	93,527·58	57,039·40	1,389,148
1889	11,370	34,656·066	110,499·52	57,957·55	1,382,118
1890	11,464	35,652·519	115,855·02	72,121·32	1,379,611

Anmärkas bör, att enär det belopp, hvarmed inkomsterna öferskjutit driftkostnaden, åtgått till förräntande och amortering af för jernvägen upptagna lån, utdelning till aktieägare af vare sig ränta eller vinst ej kunnat ega rum.

2) *Lenna—Norrtelge jernväg.*

År.	Bruttoinkomst af trafiken. Kr.	Driftkostnad. Kr.	Öferskott. Kr.	Bokförda värdet af jernvägen jemte rullande materiel. Kr.
1886	84,891·77	68,833·04	16,058·73	1,583,218·90
1887	76,959·38	57,871·84	19,087·54	1,579,588·67
1888	94,049·66	69,407·43	24,642·23	1,569,964·05
1889	99,425·03	80,592·78	18,832·25	1,567,908·59
1890	113,579·81	83,440·83	30,138·98	1,569,578·98

Förutom den skuld å omkring 746,000 kronor, i hvilken jernvägsbolaget häftar till staten, funnos vid 1886 års ingång ytterligare skulder till ett sammanlagdt belopp af 102,237 kronor 50 öre, tillkomna genom opåräknadt höga expropriationskostnader m. m. Af sistnämnda skuldsumma återstod vid 1890 års slut oguldet 31,400 kronor, men hade å statslänet hvarken ränta eller amortering kunnat gäldas.

3:o) *Stockholm—Rimbo jernväg.*

År.	Antal resande.	Befordradt gods (utom lefvande djur). Ton.	Bruttoinkomst af trafiken. Kr.	Driftkostnad. Kr.	Driftkostnaden i % af inkomsterna. Kr.	Bokförda värdet af jernvägen jemte förråd och rullande materiel. Kr.
1886...	120,012	20,583	164,100·73	109,401·86	65·16	2,084,627·64
1887...	140,451	27,988	191,949·38	115,969·72	60·42	2,280,933·85
1888...	140,152	36,527	220,077·57	129,689·32	58·93	2,321,938·59
1889...	156,159	36,426	235,743·56	136,783·80	58·02	2,323,559·76
1890...	182,960	47,359	272,015·57	153,173·90	56·31	2,332,791·55

Medelinkomsten för dag och bankilometer utgjorde år 1886 8 kronor 3 öre, år 1887 9 kronor 37 öre, år 1888 10 kronor 71 öre, år 1889 11 kronor 53 öre och år 1890 13 kronor 31 öre.

Den för hvarje år ökade rörelsen vid sistnämnda jernväg har medfört, att den rullande materielen, som i kostnadsförslaget för jernvägen upptogs till 190,000 kronor, men före trafikens öppnande tillökades, så att materielens värde vid 1886 års ingång utgjorde 214,663 kronor 6 öre, derefter måst ytterligare ökas med här angifna belopp:

År.	Kronor.
1886	40,142·40
1887	48,394·78
1888	56,266·83
1889	830·74
1890	4,442·78

Efter verkställda afskrifningar med tillhopa 50,925 kronor 4 öre utgjorde den rullande materielens värde den 31 december 1890 313,815 kronor 55 öre.

Nettobehållningen vid jernvägen har under de särskilda åren af perioden utgjort: 13,178·86 kr. år 1886, 21,383·38 kr. år 1887, 12,295·48 kr. år 1888, 18,969·25 kr. år 1889 och 26,885·63 kr. år 1890.

För Lenna—Norrtelge jernväg och den i samtrafik dermed varande Uppsala—Lenna jernväg är genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 29 november 1889 gemensam taxa fastställd, att gälla till 1895 års slut.

B) Sjökommunikationer. Ångbåtstrafiken inom länet, hvilken i synnerhet på hufvudstaden sedan lång tid tillbaka varit liffig och af en stor omfattning, har under perioden åtminstone icke minskats. De flesta ångbåtar, som under förra perioden innehade trader inom länet, finnas ännu kvar och uppehålla i allmänhet samma förbindelser som förut. Några ångbåtar hafva under perioden upphört, nemligen år 1887 ångfartyget Roslagen och år 1888 ångfartyget Vingåker, hvilka båda gjort turer till och från Stockholm, å ena, samt Norrtelge och Östhammar, å andra sidan. I stället har å linien Stockholm—Furusund—Norrtelge ångfartyget Rådmansö från och med år 1889 tillkommit, hvilket fartyg förut under namn af Sven Rinman gjort turer på annat håll. Endast under år 1890 har linien Stockholm—Djursholm trafikerats af ångfartyget Djursholm. Ångfartyget Öster-Åker har under åren 1886—89 uppehållit förbindelsen Stockholm—Vaxholm—Marum, men derefter, under förändradt namn af Utö, trafikerat linien Stockholm—Dalarö—Utö grufvor. Till Sigtuna har från Stockholm varit lägenhet, utom emellanåt med Uppsalabåtarna, med ångfartygen Nya Örsundsbro och Uppland, som båda gått emellan Stockholm och Örsundsbro och af hvilka det förra från och med år 1888 ersatts af ångfartyget Sigtuna. Sistnämnda ångfartyg, som förut hetat Albrektsund och gått på Göteborg, har sin hemort i Sigtuna. De två under perioden nybygda ångfartygen Öregrund och Gustafsberg V hafva insatts, det förra, som eges af ett bolag i Öregrund, år 1887 på linien Stockholm—Norrtelge—Öregrund—Gefle—Sundsvall och det senare år 1888 på linien Stockholm—Gustafsberg, hvarefter de uppehållit förbindelsen på dessa linier.

Förutom af ångbåtar anlöpes, i synnerhet inom den hufvudstaden angränsande delen af länet, en mängd bryggor af ångslupar.

Fraktfarten inom länet med *segelfartyg* är hufvudsakligen inskränkt till transport af ved och sand.

Angående lotsstationer är ej något att omförmåla och angående *fyrinrättningar* endast det, att under de senare åren åtskilliga s. k. ledfyrar utan ständig bevakning uppförts i skärgården.

Länets fyra *kanaler* hafva under perioden icke undergått någon förändring. Nya taxor hafva blifvit fastställda, att gälla för Åkers kanal till utgången af år 1895 enligt nådiga brevet den 31 december 1890, för Strömma eller Lillströms kanal till 1896 års slut enligt nådiga brevet den 11 september 1891 och för Vaddö kanal till 1893 års slut enligt nådiga brevet den 1 maj 1889. Under tiden för tillämpningen af den nya taxan för Strömma kanal har ångfartygsaktiebolaget Strömma kanal åtagit sig att ansvara för kanalens underhåll.

Den i förra berättelsen såsom tilltänkt omförmålda *uppmuddringen* af sundet vid Brandalsund emellan Halls- och Jernafjärdarna har med bidrag af statsmedel blifvit under perioden verkställd.

Vid östra *hamnen* i Vaxholm har år 1888 anlagts en ny kajbyggnad; och har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 12 oktober 1889 förordnat, att underhållet såväl af denna kajbyggnad, hvilken med afseende å möjligen förekommande, synnerligen tyngande militära transporter gjorts betydligt dyrbarare än för stadens behof varit af nöden, som af en i närheten af kajen varande gatudel skall för framtiden tillhöra kronan och genom Arméförvaltningen ombesörjas på bekostnad af de för stadens reglerande afsedda tomtöremedel. Anläggningen af kajer hafva under perioden äfven egt rum vid Käppala och Islinge lastageplatser i Lidingö socken.

Nya *hamntaxor*, gällande till utgången af år 1892, hafva på grund af nådiga brefven den 31 december 1887 blifvit utfärdade för samtliga städerna i länet utom Vaxholm, för hvilken hamntaxa ej finnes. Taxa å afgifter för fartyg, som befara det s. k. Stäket i Noorsviken, äfvensom å hamnafgifter för varor vid Noors brygga i Roslags-Bro socken har utfärdats och under perioden varit gällande på grund af nådiga brevet den 6 maj 1886. Dessutom hafva såväl vid Hargs hamn som vid Käppala och Islinge lastageplatser vederbörande berättigats att af der lossande och lastande fartyg uppbära grundpenningar intill slutet af år 1892, enligt nådiga bref för Hargs hamn och Käppala lastageplats af den 31 december 1887 och den 12 juli 1889, men för Islinge lastageplats först af den 11 september innevarande år.

C) Post, telegraf och telefon. Af länets *poststationer* hafva de vid Angarn, Tjåran (Fasterna socken) och Tyresö varande stationerna indragits, men nya sådana under perioden inrättats vid Lidingö, Stocksund, Syninge (Skederids socken), Ekskogen, Muskö, Riddersvik, Rönninge och Saltskog. Derjemte har år 1888 postkontoret vid Drottningholm förändrats till poststation samt Djursholms station erhållit namnet Danderyd, och Nynäs station förklarats, dock först under innevarande år, skola heta Ösmo—Nynäs. I sjelfva villastaden Djursholm finnes från och med innevarande år särskild poststation, benämnd Djursholm, inrättad.

Någon ny elektrisk *telegrafstation* har ej under perioden blifvit anlagd och ej heller någon ny telegrafledning uppsatts.

Hvad *telefonväsendet* åter beträffar, har telefonnätet inom länet under den gångna perioden högst betydligt utvidgats genom de anläggningar i sådant afseende, hvilka utförts dels af Tele-

grafverket och dels af Stockholms Allmänna telefonaktiebolag. Deremot har Stockholms Bell-telefonaktiebolag upphört att vidare sträcka sin verksamhet till länet.

Af den uppgift angående utvecklingen af *Telegrafverkets telefontät* i länet under de år, perioden omfattar, som Länsstyrelsen från bemälda verk fått emottaga, framgår, att, särskildt under det sista året, Telegrafverkets telefontät inom den norra delen af länet betydligt utvidgats. Närmaste anledningen till den snabba utvecklingen under omförmålda år är att söka i fullbordandet af de första stora länkarna i rikstelefontätet, linierna Stockholm—Göteborg år 1889 och Stockholm—Malmö år 1890, hvilka linier till en del falla inom länet. Inrättandet af dessa nya, viktiga samfärdsmedel hade till följd, att abonnentantalet i hufvudstaden utomordentligt hastigt tillväxte, hvilken omständighet naturligtvis i sin ordning återverkade på det hufvudstaden omgifvande länet.

Af Telegrafverkets telefonlinier hafva somliga tillkommit företrädesvis för att underlätta telegrambefordringen, andra åter hafva till hufvudsaklig uppgift att förmedla samtal. Bland linier af det förstnämnda slaget, hvilka utförts under perioden, må nämnas de från telegrafstationen i Arholma utgående linierna till lägenheten Östersjön, 1·8 kilometer, samt till Backa, Skeppmyra och Öster-Edsvik, 15 kilometer, äfvensom den 20 kilometer långa, från telegrafstationen i Östhammar utgående linien till Forsmarks och Johannisfors bruk och Snesslingebergs säteri. Nedanstående tabell utvisar antalet medelst telefon expedierade telegram och meddelanden vid nyssnämnda telegrafstationer under de särskilda åren:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Arholma	85	125	195	543	944
Östhammar	—	240	383	419	419

Beträffande ledningar, hvilka tillkommit icke så mycket för att underlätta telegrambefordringen, utan fast hellre för att förmedla samtal, bör omnämnas, att Telegrafverket år 1886 lät utföra en förbindelselinie mellan Åkersberg och Brottbys, å hvilket sistnämnda ställe en vaxelstation med utgreningslinier till 5 abonnenter inrättades. Under de begge närmaste åren ökades antalet abonnenter i Brottbysnätet till 8. Ledningar utom stationssamhället anlades till Karby, Hacksta och Sundby. Vidare utfördes år 1886 en direkt linie Stockholm—Rosersbergs slott, år 1889 en linie Åkersberg—Margretelund, hvarjemte år 1888 egendomen Rydboholm intogs såsom mellanstation å telegraflinien Stockholm—Vaxholm. Samtliga här ofvan anförda ledningar äro enkeltrådiga.

Efter fullbordandet af rikstelefontätet Stockholm—Göteborg började fördelarna med dubbeltrådiga telefonledningar allt mera inses och göra sig gällande. Under år 1890 bygdes, med undantag af en kortare abonnentledning i Åkersberg, uteslutande dubbla ledningar. Då intresset för förbindelse med rikstelefontätet på flere ställen i Roslagen visade sig rätt stort, anlades af Telegrafverket en dubbeltrådig förbindelselinie från Stockholm öfver Rimbo, Norrtelge och Broby till Ortala i Vaddö socken jemte utgrening från Broby i Söderby-Karls socken till Bredsättra i Roslags-Bro socken. Ifrågavarande förbindelselinier voro innan årets slut färdigbygda. I sammanhang härmed inrättades vaxelstationer i

Bredsätra, Broby, Norrtelge, Ortala och Rimbo. Från Bredsätra vaxelstation utgå ledningar bland annat till Söderby, Noor, Norr Råda, Röksta och Svanberga. Från Broby vaxelstation utgår ledning bland annat till Skebo och från Rimbo vaxelstation till Ekebyholm.

Slutligen bör omnämnas den dubbeltrådiga förbindelselinien Stockholm—Neglinge (Saltsjöbaden), hvilken likaledes färdigbygdes under hösten 1890.

Utvecklingen af Telegrafverkets telefonväsen inom länet åren 1886—90 framgår i öfrigt af följande statistiska uppgifter:

Vid slutet af år	Telefonledningarnas längd i kilometer.			Apparaternas anfal.
	Enkla.	Dubbla.	Summa.	
1886.....	331	—	331	13
1887.....	352	—	352	18
1888.....	397	56	453	25
1889.....	404	56	460	26
1890.....	404	487 ³	891 ³	53

De dubbla ledningarna åren 1888 och 1889 utgöras af Göteborgsledningarna inom länet, hvarjemte i de dubbla ledningarna år 1890 är medräknad den del af förbindelseledningarna till Malmö och Göteborg, som sträcker sig inom länet.

Äfven *Allmänna telefonaktiebolaget* har under perioden allt mer och mer utvecklats sin verksamhet inom länet. Så har bolaget anordnat, förutom ledningar till en mängd ställen i Stockholms närhet, såsom Karlberg, Elfsjö, Essingen, Jerfva, Tureberg, Värtan m. fl., särskilda vaxelstationer vid Skuru, Djursholm, Drottningholm, Ekerö, Munsö, Svartsjölandet, Ösby, Lidingön, Grödinge, Norrsunda, Sigtuna, Spånga, Vesterhaninge och Ösmo, till hvilka stationer ledningar äro införda från närliggande egendomar. Hvar och en af dessa stationer är med en eller flere hufvudlinier förbunden med bolagets hufvudstation i Stockholm, hvadan således abonnenterna kunna per telefon meddela sig med bolagets hela nät, som vid 1890 års slut omfattade 5,900 apparater inom Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Vestmanlands län.

Antalet af bolagets abonnenter inom länet utgjorde vid 1890 års slut 320.

Dessutom har bolaget anordnat telefonförbindelse till en del större platser utom länet såsom till Uppsala, Enköping, Vesterås, Nyköping, Norrköping, Mariefred, Strengnäs m. fl.; varande förbindelseledningarna delvis inom länet uppsatta.

På ett flertal större platser, såsom Södertelge, Norrtelge, Sigtuna, Vaxholm, Dalarö, Ösmo m. fl., har bolaget anordnat samtalsstationer, från hvilka allmänheten eger att mot särskild samtalsavgift, som i vanliga fall utgör 15 öre för 5 minuters samtal, telefonera inom nätet.

Från den 1 januari 1890 har samtrafik blifvit anordnad med Belltelefonbolagets nät och från den 1 juli samma år likaledes med rikstelefonnätet; och erlägger abonnent, som påkallar samtal med det andra nätet, för hvarje sådant samtal en särskild afgift af 10 öre.

Med den stora utveckling bolagets telefontät utom Stockholm erhållit och då ett hopande af flere enkeltrådiga telefonledningar å samma stolpar hade till följd, att samtalen ej kunde

ostörtdt försiggå, har bolaget varit nödsakadt att under de senare åren vid nyanläggningar städe bygga de längre förbindelseledningarna dubbeltrådiga. För att emellertid än bättre tillgodose sina abonnenters kraf på en god telefonförbindelse har bolaget med innevarande år påbörjat ombyggnad af samtliga sina ledningar utom Stockholm till dubbeltrådiga, och anses detta arbete hinna i det närmaste afslutas till 1892 års slut. Härigenom erhålla bolagets abonnenter rätt till samkorrespondens med rikstelefontätets interurbana dubbelledningar, hvilka deremot ej förbindas med enkeltrådiga ledningar.

Härförutom anser sig Länsstyrelsen äfven böra något omnämna de i förra berättelsen upptagna *telefonföreningar* äfvensom Norrtelge sedan dess tillkomna telefonförening.

Södertelge telefonförenings nät står medelst 4 hufvudledningar, 2 till Allmänna bolaget och 2 till Belltelefonbolaget, i förbindelse med hufvudstaden och räknar omkring 70 abonnenter i staden samt å kringliggande landsbygd.

Vermdö telefonförening omfattar 25 abonnenter, med vaxelstationer vid Gustafsberg, Lagnö och Vermdö prestgård, samt står medelst 2 hufvudledningar i förbindelse med Allmänna telefonbolagets hufvudstation. Under innevarande år har föreningen till Allmänna telefonbolaget försålt sitt telefontät, som derefter kommer att i sin helhet af bolaget ombyggas till dubbeltrådigt.

Gnesta telefonförenings telefontät, med vaxelstationer vid Vårdinge, Gnesta och Vagnhärad, omfattade 37 abonnenter inom orten och var medelst 2 hufvudlinier förbundet med Allmänna telefonbolagets nät. Sedan föreningen emellertid under år 1891 till Telegrafverket försålt nätet, har Allmänna telefonbolaget för de abonnenter i Vårdinge och Gnesta, som bolaget derefter lyckats förskaffa sig, anordnat ny telefonförbindelse med sitt nät.

Norrtelge telefonförening, med 28 abonnenter inom Norrtelge stad, har sedan år 1887 medelst 1 hufvudledning stått i förbindelse med Allmänna telefonbolagets nät. Sedan emellertid föreningen numera upplösts och till Telegrafverket försålt sitt telefontät, har Allmänna telefonbolaget under år 1891 för egen räkning anlagt tre dubbeltrådiga förbindelseledningar från Stockholm till Norrtelge och Furusund med utgrening till Bergshamra och Blidö, och uppgår abonnentantalet å dessa platser för närvarande till omkring 70.

Följande statistiska uppgifter angående *nu nämnda fyra telefonföreningar*, hvilka uppgifter dock från Norrtelge telefonförening lemnats endast för åren 1887 och 1888, är Länsstyrelsen i tillfälle att meddela.

År.	Ledningarnas längd. Km.	Telefonstationer.		Apparater.		Inkomster. Kr.		Utgifter. Kr.		
		Central.	Abonent.	Vaxel.	Telefon.	Abonentavgifter.	För särskildt betalda samtal.	För anläggningar.	För underhåll af personal.	linier och materiel.
1886...	617	7	96	8	103	7,028	—	343	1,710	2,876
1887...	934	8	124	9	130	5,962	196	230	2,962	1,422
1888...	906	8	130	9	138	8,183	120	230	2,310	3,761
1889...	912	7	118	7	131	8,860	662	640	3,046	4,070
1890...	990	6	91	8	129	10,484	550	160	3,013	3,941

Medelantalet abonnentsamtal för år har utgjort 310,000. Sammanlagda kostnaden till och med år 1890 för föreningarnes telefonanläggningar inom länet kan beräknas till närmare 40,000 kronor.

D) Sjöfart och handel. För fullständigare kännedom om dessa ämnen hänvisas till Kommerskollegii årsberättelser.

För den verksamhet, *Sjöförsäkringsbolaget Roslagen* och den sedan år 1889 befintliga *Sjöförsäkringsföreningen Norrtelge* utöfvad under perioden, redogöres i nedanstående tabell C.

Varubyte har såsom förr egt rum emellan den jordbrukande befolkningen och skärgårdsbefolkningen. Den senare lemnar strömming och erhåller i stället spanmål och andra landtmanna-produkter.

Gårdfarihandeln, som i förra berättelsen uppgafs ej betydligt åter idkas i Norra Roslags fögderi, är äfven der numera i ständigt aftagande, en naturlig följd af de skärpta bestämmelser för rättighet att idka sådan handel, hvilka meddelats i nädiga förordningen den 23 september 1887, hvilken här i länet mer och mer tillämpats sålunda, att tillstånd af Länsstyrelsen icke lemnas till gårdfarihandel med manufakturvaror och småkram. Med upphörandet af dylik gårdfarihandel har allmän belåtenhet försports hos länets befolkning.

I länet hafva under perioden *marknader* hvarje år hållits i juni och september i Östhammar och i oktober i Öregrund, äfvensom en mindre marknad i september likaledes årligen vid Åkersberg. I enlighet med hvad Kommerskollegium emellertid den 17 oktober 1890 förordnat, har den marknad, som varit medgifven att årligen i juni månad hållas i Östhammar, från och med innevarande år upphört.

De i Södertelge och Norrtelge i de afskaffade marknadernas ställe inrättade *torgdagar* hafva fortfarande varit förlagda, de

s. k. stora torgdagarna i Norrtelge till första onsdagen och månadstorgdagarna i Södertelge till tredje onsdagen i hvarje månad. Endast i februari och oktober månader, då marknader förr höllos, hafva de stora torgdagarna i Norrtelge varit mer besökta. I anordningen med månatliga allmänna torgdagar vid Rimbo första torsdagen och vid Knutby tredje torsdagen i hvarje månad har någon förändring ej skett under perioden, men dessutom hafva med Länsstyrelsens tillstånd torgdagar från och med oktober månad 1886 alla öfriga helgfria torsdagar året om hållits vid Rimbo för försäljning uteslutande af landtmannaprodukter. Äfven vid Norr Enby i Sorunda socken hafva de månatliga torgdagarna fortgått. Vid Rimbo och Knutby uppgifvas torgdagarna hafva varit ganska talrikt besökta.

Hvilka de vanligaste afsättningsorterna inom länet äro, har Länsstyrelsen redan angifvit i 3:dje afdelningen af denna berättelse.

Tabell öfver *bränvinsförsäljningen* under försäljningsåret 1889—90 är intagen å sid. 25, tabell D, och återopas.

Minuthandeln med bränvin har under perioden förekommit endast i städerna.

Utskänkning året om har, sedan utskänkingsrättigheten vid Brottbys gästgivaregård blifvit af innehafvaren sjelf uppsagd och den vid Märsta utöfvade rättigheten genom gästgiveriets försäljning till person, som ej varit berättigad att vidare tillgodonjuta samma rättighet, upphört, idkats i städerna samt vid Stallmästaregården och Ulriksdal i Solna socken och Nackanäs i Nacka socken. Under innevarande år har dock utskänkningen vid Ulriksdal upphört. Tillfälliga utskänkingsrättigheter hafva varit meddelade vid Karlberg, badorterna Dalarö och Furusund, Haga, Djursholm och Källvikens brunnsinrättning.

Tab. C.

Sjöförsäkringsinrättningarnes verksamhet, i Stockholms län åren 1886—1890.

Inrättningens namn och verksamhetsområde.	År då verksamheten började.	Influtna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp).	Öfriga inkomster.	Utbetalda sjöskadeersättningar.	Afsättningar till fonder.	Öfriga utgifter.	Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af	Försäkringsbelopp		Utdebiteringsgrund.					Anmärkingar.
								tecknad under loppet af	qvarstående vid slutet af	Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					
										1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	Antal.	
1. Sjöförsäkringsbolaget Roslagen, som försäkrar endast fartyg, har till verksamhetsområde Bro och Vätö samt Vaddö och Häfverö skeppslag jemte angränsande socknar	1870	108,042 ¹⁶	—	98,482 ⁰⁰	—	10,333 ⁰⁰	—	482,000	450,000	375	850	500	450	350	68 ¹⁾
2. Sjöförsäkringsföreningen Norrtelge, hvars verksamhetsområde omfattar Stockholms stad och län	1889	30,229 ⁵³	807 ⁹³	26,577 ³⁸	499 ¹⁹	3,960 ⁸⁹	499 ¹⁹	—	502,350	—	—	—	125	125	16 ²⁾
Summa		138,271 ⁶⁹	807 ⁹³	125,059 ³⁸	499 ¹⁹	14,293 ⁸⁹	499 ¹⁹	482,000	952,350	—	—	—	—	—	—

Anm. 1) Till följd deraf, att åtskilliga haverier för år 1890 ännu ej kunnat utredas, har såsom utdebiteringsbelopp upptagits endast hvad som redan blifvit utdebiteradt. Ytterligare torde komma att utdebiteras 3 å 4 procent. — 2) Såsom tillskottspremier för år 1890 hafva utdebiterats 27½ öre. Öfriga inkomster utgöras af inträdesavgifter och räntor. Af utdebiteringarne kommo 50 öre på halfåret 1/4—3/9 och 75 öre på halfåret 1/10—3/13. Af sjöskadorna voro 5 totalförluster och 11 haverier.

5. Kameralförhållanden.

Föreskrifven tabell dels öfver *hemman och lägenheter* å landet, dels öfver *stadsjorden* jemte uppgift å taxeringsvärdet å all fast egendom i länet bifogas såsom tabell 3. Äfvenledes återopas *tabellerna* 4, 5 och 6, upprättade efter fastställda formulär.

Under nu ifrågasvarande period har ej skattläggning af förut oskattlagd mark egt rum och något ödeshemman förekommer lika litet nu som tillföre i länet.

Godkännande af skedda eller tillämnade *afsöndringar* från hemman eller lägenhet och i sammanhang dermed fastställande af afgäld har egt rum för 895 lägenheter, emot 556 under förra femårsperioden. Af afsöndringarna hafva nära halfva antalet eller 415 beviljats i och för tillämnad styckning och försäljning af tomter till byggnadsplatser i och invid Sundbybergs köping, för Djursholms villastad i Danderyds socken samt från Hjortsberga och Mölnbo egendom i Vårdinge socken för bildande af ett stationssamhälle i närheten af Mölnbo jernvägsstation.

Skatteköp har under perioden egt rum af $\frac{1}{8}$ mantal Höns-gärdet nr 1 i Eds socken emot en skatteköpeskillning af 30 kronor 8 öre och af lägenheten Gillmyra äng i Össeby-Garns socken emot 5 kronor 62 öre.

Någon *indragning af på lön anslaget boställe* har ej under perioden egt rum, men ett nådigt beslut om dylik indragning har under perioden meddelats, nemligen genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 10 april 1890 angående kronofogdebostället Vennesta nr 2, $\frac{5}{8}$ mantal, i Odensala socken, som dock blifvit indraget först från den 14 mars 1891.

Genom nådigt bref den 16 maj 1890 har Eders Kungl. Maj:t medgifvit, att Blidö församling finge *försälja komministerbostället* $\frac{3}{8}$ mantal Yxlö nr 3 och i stället till boställe åt komministern inköpa lägenheten Marielund för 5,000 kronor, hvarefter försäljning af bostället egt rum å offentlig auktion för

21,900 kronor och köpeanbudet enligt nådigt bref den 2 april innevarande år blifvit af Eders Kungl. Maj:t godkänt.

Upplåtelse för everldelig tid af mark till *begravningsplatser eller skoltomter* har enligt särskilda nådiga bref under perioden medgifvits från Österhaninge, Odensala, Söderby-Karls och Ununge kyrkoherdeboställen samt Danderyds klockareboställe, och har i dessa fall afgäld, motsvarande jordens afkomst, enligt skattläggningsmäns förslag af Länsstyrelsen enligt nådig föreskrift fastställts.

Med *kronans utarrenderade fastigheter* hafva flere förändringar timat.

Enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 7 mars 1887 har arrendet för den till Sällskapet för Eugeniahemmet redan tillföre upplåtna lägenheten Norrbacka i Solna socken efterskänkts, så länge Sällskapet använder lägenheten för dermed afsedt ändamål.

Försäljning af mindre kronolägenheter har fortgått och under perioden egt rum med följande hemman och lägenheter, nemligen:

	Köpe- skillning. Kr.	Taxerings- värde vid försäljningen. Kr.
Jerfva f. d. krog i Solna s:n, lägenhet	25,000	8,000
Stocksundstorp i Solna s:n, lägenhet.....	55,000	10,000
$\frac{9}{640}$ mtl af Falkonerbostället i Solna s:n.....	26,250	4,800
$\frac{1}{8}$ mantal Vahlberga i Jerfälla s:n.....	3,100	3,000
$\frac{3}{4}$ mantal Vattensta nr 4 i Hökhufvuds s:n.....	12,210	11,300
$\frac{1}{4}$ mantal Vreta nr 1 i Turinge s:n.....	5,570	5,000
$\frac{1}{4}$ mantal Eke nr 1 i Vidbo s:n.....	8,200	8,000
$\frac{1}{4}$ mantal Högby nr 4 i Lagga s:n.....	4,500	4,000
$\frac{1}{2}$ mantal Edeby nr 8 i Väddö s:n.....	8,000	8,000
Summa	148,430	62,100

Tab. D.

Försäljningen af bränvin m. m. inom Stockholms län försäljningsåret 1889—1890.

	Antal rättigheter till					Litertal, hvarefter afgiften blifvit beräknad.			Försäljningsavgifter i kr., erlagda				Stadens be- hållna andel af försälj- ningsavgif- terna, i kr.
	Minuthandel.		Utskänkning.			För minut- handel.	För utskänkning.	Summa.	Af bolag.		Af andra innehafvare af rättig- heter.	Summa.	
	Inro- pade på auk- tion.	Öfver- lätna åt bolag.	Ständiga. ¹⁾	Inro- pade på auk- tion.	Öfver- lätna åt bolag.				Till- fälliga.	Be- tiugade.			
Landsbygden.....	—	—	4	—	21	—	20,518.75	20,518.75	—	—	4,432.12	4,432.12	—
Södertelge.....	—	2	—	4	2	²⁾	²⁾	²⁾	25,000	14,813.46	—	39,813.46	19,866.92
Norrstelge.....	—	1	—	3	1	²⁾	²⁾	²⁾	12,000	14,356.99	131.25	26,488.24	13,217.64
Sigtuna.....	—	1	—	1	1	5,500	12,000	17,500	2,625	3,530.89	300.00	6,455.89	3,221.49
Östhammar.....	1	—	1	—	1	57,500	47,125	104,625	—	—	15,693.75	15,693.75	6,264.94
Öregrund.....	1	—	2	—	1	18,000	17,125	35,125	—	—	5,268.75	5,268.75	2,103.29
Vaxholm.....	—	1	—	2	1	²⁾	²⁾	²⁾	8,000	5,529.85	—	13,529.85	6,751.42
Städerna.....	2	5	3	10	7	81,000	76,250	157,250	47,625	38,231.19	21,393.75	107,249.94	51,425.70
Summa	2	5	7	10	28	81,000	105,768.75	186,768.75	47,625	38,231.19	25,825.87 ³⁾	111,682.06	51,425.70

¹⁾ Ständiga utskänkningsrättigheter med burskap eller privilegier funnos ej. — ²⁾ Bolaget har erlagt viss afgift i pennningar utan beräknadt litertal. — ³⁾ Med följande fördelning: till stadskommuner 51,425.70 kr., till landskommuner 3,096.72, till hushållningssällskap 11,145.95, till landsting 22,291.88, till Statskontoret 23,499.15 och till provisioner m. m. 222.66 kr.

Under perioden hafva 18 nya utarrenderingar egt rum till följd af arrendetidens utgång, deribland af Eldgarns kronoäng i Färentuna socken, hvilken enligt kontrakt den 14 april 1788 då utarrenderats å 100 år, och dessutom till följd af medgifven och begagnad rätt att uppsäga arrendena i 11 särskilda fall. Vid den efter uppskattning verkställda förnyade utarrenderingen har förhöjning i arrendet vunnits i 10 fall och minskning egt rum i 2 fall, deribland för Venngarns kungsgård i S:t Olofs socken, en af de största kronoegendomarne i länet. I öfriga 6 fall har arrendet blifvit oförändradt eller ungefär detsamma som förut, hafvande endast i vissa fall utbyte skett af spanmål emot viss penningeavgift.

Anstånd med en del af arrendeavgifternas erläggande till hösten efter löpande arrendeårs utgång har för arrendeåren 1886—1889 medgifvits och af de flesta kronoarrendatorer begagnats.

Under perioden har den till Skällnora kungsgård i Fresta socken hörande Skällnora vattenmjölqvarn blifvit af deltagarne i företaget för sänkning af Vallentunasjön inlöst för en summa af 15,500 kronor och arrendeavgiften med räntan å berörda belopp minskad.

Arrendeöfverlåtelse, hvilka under förra perioden uppgingo till ett antal af 67, hafva nedgått till 26, hvilket fördelaktiga förhållande torde få tillskrivas dels optionsrättens återinförande dels ock skärpta bestämmelser för öfverlåtelsers beviljande.

Angående de för statsverkets räkning utarrenderade Nockeby och Drottningholms, Tranebergs och Almare Stäkets broar hafva nya kontrakt om arrende af bropenningeuppbörden upprättats, med enahanda arrendeavgifter som tillförene för Nockeby och Drottningholms broar, men med förhöjning för de båda öfriga broarne.

Något annat kronoarrende har ej under perioden blifvit förverkad än beträffande tre smärre ängslotter, tillhörande Mällösa Hofstalläng.

Den genom nådiga bref den 13 januari 1783 och den 10 januari 1787 till grefliga familjen Barck, led efter led med förstfödslorätt, på everldelig tid emot en arrendeavgift af 145 kubikfot 3/8 kannor spanmål upplåtna kronolägenheten Bergshamra n:r 1, 1 mantal, i Solna socken innehafves fortfarande af bemälda familj.

Vid femårsperiodens slut funnos utarrenderade 138 större och mindre jordbrukslägenheter.

I länet finnes fortfarande endast en kronopark, nemligen Lofö kronopark.

Med tillämpning af bestämmelserna i nådiga förordningen den 1 september 1885, angående *inlösen af skattefrälseräntor* m. m., och af sedermera medgifven utsträckning af tiden för anmälan om dylik inlösen hafva för statsverkets räkning under ifrågavarande fem år inlösts tillsammans 196 skattefrälseräntor för en lösesumma af 714,601 kronor, i följd hvaraf de frälsehemman, från hvilka räntorna utgått, efter åsättnade af motsvarande grundskatt omförts till skatte. Derutöfver har af Kammarkollegium inlösen medgifvits af ett stort antal skattefrälseräntor, utan att innehafvarne sedermera begagnat sig af rätten att få räntorna af kronan inlösta. Landskontoret har, likasom häradskrifvarne i länet, under den gångna perioden varit synnerligen betungadt med arbete i följd af handläggningen utaf alla ärenden angående inlösen af skattefrälseräntor.

Till följd af den i nådiga kungörelsen den 13 juli 1887 medgifna *vakanssättningen af båtsmanshållet* hafva under den sistförflutna femårsperioden af de inom länet förlagda 603 båtsmansrotarne blifvit tillsvideat satta på vakans: af Roslags 1:sta båtsmanskompani 41 rotar, af Roslags 2:dra 27, af Roslags 3:dje 23, af Roslags 4:de 19 och af Södermanlands 1:sta båtsmanskompani 59, eller tillsammans 169 rotar.

Ny ordinarie rotering har deremot under samma tid åsatts endast det från krono till frälse försålda indragna militiebostället 1/2 mantal Edeby n:r 8 i Väddö socken, hvilket ålagts ansvara för 1/6 roteandel vid båtsmanshållet.

Såsom under en längre följd af år har äfven under denna period en *landstingskatt* af nio öre för hvarje krona bevilning af fast egendom samt af inkomst utgått.

För användningen af *landstingskassans medel*, hvilka vid periodens början voro 30,770 kronor 10 öre, men vid dess slut stigit till 72,061 kronor 36 öre, redogöres å andra ställen i denna berättelse, hvarför här endast meddelas, att sammanlagda beloppet af de utgifter, som under de särskilda åren af perioden ur kassan bestridts, utgjort: 29,535·06 kr. år 1886, 23,698·68 kr. år 1887, 21,452·07 kr. år 1888, 21,317·24 kr. år 1889 och 25,225·62 kr. år 1890.

6. Politi.

A) **Undervisnings- och uppfostringsanstalter.** Inom länet finnes intet högre allmänt *läroverk*, men femklassigt läroverk i Norrtelge samt en tvåklassig pedagogi i Södertelge. Intill slutet af läsåret 1890—1891 har en med nämnda läsår indragen enklassig pedagogi ock funnits i Öregrund. Genom kommunens bidrag har i Södertelge under perioden aflönats en extra lärare, så att undervisningen i skolan kunnat bedrivas i tre klasser, med lärokurser i öfverensstämmelse med de tre första klassernas vid de större läroverken; och i sjelfva verket visar sig en skola med allenast två klasser alltmer otillräcklig för stadens äfven i detta afseende växande behof.

I Södertelge finnes derjemte en teknisk afton- och söndagskola, benämnd *Södertelge slöjdskola*, för ungdom af båda könen, hvilken skola under de senare åren åtnjutit bidrag af för så-

dana skolor anslagna statsmedel till ett belopp af 500 kronor årligen äfvensom anslag ur stadskassan med enahanda belopp. Skolans verksamhet går ut på att meddela undervisning i linearritning, frihandsteckning, skrifning, räkning och bokföring.

För meddelande af *undervisning åt kvinlig ungdom* af de mera bemedlade klasserna verkar, likaledes i Södertelge, en dels af staden med årligt bidrag af 400 kronor, dels med 500 kronors årligt statsanslag understödd skola med lärokurser närmast motsvarande dem, som äro bestämda för de allmänna läroverken för gossar.

Under ledning af två ordinarie lärare, en förste lärare och en andre lärare, af hvilka förste läraren tillika är föreståndare, samt en biträdande och flere extra lärare har *länets folkhögskola* vid Hammarby i Väddö socken under perioden fullföljt

sitt mål: att genom undervisning i allmänt bildande och praktiskt gagnande ämnen dana unge män till insigtsfulla och nyttiga samhällsmedlemmar. Intill början af läsåret 1889—1890 funnos i skolan fortfarande två afdelningar eller årskurser, men från denna tid, då den andra eller äldre afdelningen ombildades till en landtmannaskola, för hvilken förändring Länsstyrelsen redan haft tillfälle att i sammanhang med jordbruksnäringen redogöra, har kursen varit allenast ettårig.

Under de olika läsåren har följande antal elever åtnjutit undervisning vid folkhögskolan:

Läsår.	1:sta kursen.	2:dra kursen.	Elever, som haft	
			hel friplats.	half friplats.
1886—1887.....	13	7	4	3
1887—1888.....	16	4	2	4
1888—1889.....	23	5	3	8
1889—1890.....	14	—	2	3
1890—1891.....	21	—	2	2

Af staten har folkhögskolan fått uppbära dels årligt anslag, dels, likaledes årligen, ett särskildt belopp till understöd åt mindre bemedlade elever, nemligen:

År.	Anslag. Kr.	Understöd åt elever. Kr.
1886.....	2,100	470
1887.....	2,000	380
1888.....	2,000	480
1889.....	2,000	300
1890.....	1,300	290

Landstingets utgifter för folkhögskolan hafva varit:

Läsår.	Kr.
1886—1887.....	3,625
1887—1888.....	3,100
1888—1889.....	3,000
1889—1890.....	1,200
1890—1891.....	1,900

I fråga om *folkskoleväsendet*, som i femårsberättelsen icke torde påkalla någon utförligare behandling, anser sig Länsstyrelsen dock böra meddela några upplysningar om det sätt, hvarpå genom åtgöranden från landstingets sida folkskoleväsendets utveckling främjats under perioden, dervid förekommer, att landstinget

dels för hvar och ett af åren under perioden anslagit ett belopp af 1,800 kronor till Sällskapet för folkundervisningens befrämjande såsom ersättning dervför, att småskolelärarinnor för länet enligt aftal utbildades vid nämnda sällskaps preparand-skola i Stockholm, i sammanhang med hvilket anslag af landstinget anvisats ett årligt belopp af 750 kronor till stipendier å 75 kronor till en hvar af länets elever vid berörda skola;

dels ock för hvartera af åren 1886 och 1887 beviljat ett anslag af 1,000 kronor till anordnande af auskulteringskurser för ordinarie folkskollärare och lärarinnor inom länet, uti hvilka i Uppsala åvägabragta kurser deltagit, år 1886 7 lärare och 3 lärarinnor och år 1887 10 lärare.

För länets landbruksskola är redogjordt i tredje afdelningens underafdelning om jordbruk och för slöjdskolor i sammanhang med hvad i berättelsen förekommer angående fabriker, manufaktur och handverk.

Blindundervisningen har af landstinget befordrats derigenom, att landstinget för hvar och ett af de till perioden hörande åren anvisat ett förslagsanslag att användas för mindre bemedlade blinda barn från länet, som komme att intagas i blindskolan i Vexjö eller, från och med år 1889, jemväl å institutet för blinda vid Tomtebodas, med bestämmelse tillika, att af den till 300 kronor beräknade årliga afgiften för hvarje barn vid dessa anstalter, der barnen jemte undervisning äfven åtnjote bostad, underhåll och vård, 200 kronor skulle bestridas af landstingsmedel och återstående 100 kronor erläggas af enskilde eller vederbörande kommun.

Till det under perioden af staten uppförda nya institutet för blinda vid Tomtebodas, som lemnar plats för 100 elever, ehuru der för närvarande vårdas endast 76, nemligen 36 gossar och 40 flickor, lades grundstenen i början af december 1885, hvar efter, sedan byggnaderna fullbordats under år 1888, undervisningen derstädes tog sin början den 1 september samma år. Anläggningkostnaden har uppgått till omkring 450,000 kronor.

Hvad *döfstumundervisningen* angår, har den, såsom under perioden vorden obligatorisk, kommit in i ett nytt utvecklings-skede.

Enligt den nya lagen angående döfstumundervisningen tillhör länet första distriktet, och har landstinget i anledning här af och med föranledande af Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref af den 31 maj 1889 dels beslutit och hos Eders Kungl. Maj:t såsom sin önskan i underdånighet anmält, att de döfstumma barn inom landstingsområdet, hvilka under år 1890 uppnådde föreskrifven ålder för intagning i döfstumskola, blefve mot en årlig afgift af 300 kronor för hvarje barn med höstterminen samma år intagna och läsåret 1890—1891 underhållna och undervisade vid institutet å Manilla, dels anvisat ett förslagsanslag af för år 1890 400 kronor och för år 1891 2,000 kronor att användas till underhåll vid institutet af döfstumma barn från länet, med tillagd bestämmelse, att för hvarje barn skulle af enskild eller vederbörande kommun erläggas en årlig afgift af 100 kronor.

Enär enligt det nådiga brefvet det derjemte skulle åligga landstinget i likhet med öfriga distriktet tillhörande kommunalrepresentationer både att utse ombud för upprättande efter samråd med institutets direktion af förslag till döfstumundervisningens ordnande inom distriktet såväl under tiden från och med höstterminen 1891 intill höstterminen 1894 som sedermera, då den nya lagen skulle i sin helhet tillämpas jemväl för första distriktet, och att derefter med anledning af förslaget fatta beslut, har 1890 års landsting, der de utsedda ombudens betänkande förevarit, beslutit godkänna ombudens framställda förslag dels angående tiden för öfvertagandet och tillträdet af institutets å Manilla lägenheter, byggnader och inventarier m. m. på vissa villkor, hvilket öfvertagande landstinget emellertid ansett böra ske under den form, att dervid uttryckligen förklarades, det berörda byggnader och inventarier med full eganderätt öfverlemnades till första distriktet, dels med afseende på undervisningens ordnande inom distriktet såväl under tiden från och med höstterminen 1891 intill höstterminen 1894 som sedermera, dels ock

beträffande sättet för barns intagning till undervisning i institutet under öfvergångstiden.

Vidare har landstinget för år 1890 anslagit ett belopp af 500 kronor att med 100 kronor användas för hvarje medellös döfstum person från länet, som vore äldre, än att skolpligtighet enligt lagen angående döfstumundervisningen för honom inträdde och blefve intagen å vare sig offentlig anstalt för öfveråriga döfstumma eller med statsbidrag understödd enskild sådan anstalt; varande sedermera detta anslag, förhöjdt till 800 kronor, från fast anslag förvandladt till förslagsanslag.

Länets idiotanstalt, hvarje år inspekterad af statens inspektör professoren m. m. N. G. Kjellberg, har under perioden fortsatt sin välsignelsebringande verksamhet. Vid anstalten meddelas undervisning i allmänna skolämnen och slöjd och har det visat sig att många af eleverna varit i stånd att på ett ingalunda otillfredsställande sätt tillgodogöra sig denna undervisning. För att ådagalägga den inhemtade färdigheten i slöjd har styrelsen för idiotanstalten medelst elevernas arbeten deltagit ej mindre i den af hushållningssällskapet år 1889 här i Stockholm anordnade utställning af slöjdalster än äfven på särskild uppmaning af inspektören i 1888 års allmänna konst- och industriutställning i Köpenhamn.

Antalet barn vid anstalten äfvensom till densamma utgångna anslag hafva utgjort:

År.	Antal barn vid slutet af året.		Anslag, i kr.	
	Gossar.	Flickor.	Af staten.	Af landstinget.
1886.....	11	7	1,600	6,120
1887.....	14	7	1,800	4,750
1888.....	14	8	2,100	4,500
1889.....	19	7	2,200	3,000
1890.....	20	6	2,500	4,200

Såsom af de anförda siffrorna framgår, har antalet elever under de båda sista åren varit 26, en följd deraf att 1889 års landsting medgifvit, att barn utöfver det förut bestämda antalet 22, skulle under vissa villkor få vid anstalten intagas.

Af anledning, som i förra berättelsen omförmäles, intages ej heller i denna någon redogörelse för Prins Karls uppfostringsinrättning för fattiga barn å Gålöni Österhaninge socken, hvilken inrättning är uteslutande afsedd för barn från hufvudstaden.

Föreningens till minne af konung Oskar I och drottning Josefine samhällsviktiga verksamhet, egnad åt uppehållet och utvecklingen af den utaf föreningen anlagda *åkerbrukskolonien vid Hall* i Östertelge socken, har under perioden vunnit en alltjemt ökad betydelse.

Vid kolonien intagas till vård, enligt det af Eders Kungl. Maj:t för kolonien den 24 oktober 1879 fastställda reglemente, från alla delar af riket gossar emellan 10 och 15 års ålder, hvilka för begångna brottsliga handlingar eller gröfre vanart ansetts böra i allmän uppfostringsanstalt insättas. I enlighet med Eders Kungl. Maj:ts nådiga beslut, hvarigenom från fängvårdsanstaltens besparingskassor skulle få åtnjutas ett bidrag af 50 öre om dagen för hvarje vid kolonien intagen elev, var antalet elever före den 1 maj 1888 begränsadt till 150, men sedan styrelsen för kolonien på grund af den alltjemt ökade mängden af an-

sökningar om elevens intagande gjort underdånig framställning, att bidraget från omförmälda kassor måtte få utgå för ett antal af 175 elever, har Eders Kungl. Maj:t i nådigt bref den 13 april 1888 medgifvit, att från och med berörde 1 maj elevantalet vid kolonien finge ökas med 25 utöfver det förut bestämda antalet, med rätt för kolonien att äfven för de sålunda nytillkomna eleverna undfå enahanda bidrag af besparingskassorna som för de öfriga.

Åt organisationen af föreningens styrelse har större fasthet beredts derigenom, att, sedan föreningen vidtagit den ändring i sina stadgar, att två af ledamöterna i styrelsen skulle utses af Eders Kungl. Maj:t, och derom gjort underdånig anmälan, det täckts Eders Kungl. Maj:t utse två personer att vara ledamöter af styrelsen.

Elevantalet vid kolonien, som den 30 juni åren 1886 och 1887 uppgick till 150, var samma tid år 1888 149, ökades år 1889 till 166, samt uppgick år 1890 till 153 och år 1891 till 161, allt den 30 juni.

Af de för hvarje år nyintagna eleverna tillhörde Stockholms län 2 år 1886, 5 år 1887, 1 år 1889 och 2 år 1890.

Från det kolonien i januari månad 1876 trädde i verksamhet, hafva intill den 1 juli 1891 der emottagits 426 gossar vid en medelålder af 12.5 år, af hvilka kommit: från Stockholms stad 165 eller 38.7 procent, från öfriga städer 174 eller 40.9 proc., samt från landsbygden 87 eller 20.4 procent.

Under samma tid hafva efter genomgången kurs vid kolonien derifrån utskrifvits 224 elever af omkring 18 års ålder till dem, genom vederbörandes vid kolonien försorg, beredd anställning vid jordbruk och i andra skilda yrken. Angående 187 af dessa eller 83.48 procent hafva endast tillfredsställande underrettelser ingått beträffande det sätt, hvarpå de numera fylla sina platser i samhället.

Under perioden har vid kolonien uppförts en ny statbyggnad af tegel, afsedd hufvudsakligen för gårdsbrukets behof, men inrymmande jemväl bostadslägenheter för uppsyningsmännen vid kolonien, hvarjemte åtta rymliga arrestrum jemte ett vaktrum inredts å vinden till den nya fjerde logementsbyggnaden.

Riksdagen har fortfarande årligen beviljat kolonien ett extra anslag af 15,000 kronor till förräntande och amortering af koloniens skuld, som den 30 juni 1891 uppgick till 36,251 kronor 22 öre.

De årliga afgifterna från kommunerna för deras vid kolonien intagna elevens underhåll hafva utgått på enahanda sätt, som i förra femårsberättelsen blifvit omförmäldt. Det samma gäller äfven om det tillskott, landstinget för medellös elev från länet lemnat.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande anser sig i detta sammanhang böra erinra om den synnerliga öfervillighet, hvarmed länets landsting underlättar tillfället att bereda vård och uppfostran vid därför afsedda anstalter åt obemedlade barn från länet, som äro behäftade med något lyte eller eljes i behof att intagas å särskilda inrättningar. Om denna landstingets välgörande verksamhet vittna de bidrag, hvilka, enligt hvad redan omförmäls, lemnas utom för döfstumma barn, rörande hvilka bidragen numera äro obligatoriska, till öfveråriga döfstumma samt till blinda barn äfvensom till de gossar, hvilka från länet intagas i kolonien vid Hall. Vidare bidrager landstinget till

kostnaden för vård å Eugeniahemmet af barn från länet och har jemväl anvisat särskildt anslag till uppfostran af epileptiska sinnesslöa barn å därför afsedd anstalt. När dertill lägges, att länet med stor kostnad underhåller egen idiotanstalt för länet, måste denna landstingets människovänliga verksamhet anses i hög grad förtjent af erkännande.

B) Rättsväsende och fångvärd. Genom nådiga bref af den 19 mars och den 26 november 1886 för Vaxholm, af den 4 september samma år för Öregrund samt af den 24 oktober 1887 för Östhammar har blifvit förordnadt, att magistraternas i dessa städer rättighet att förordna boupptecknings- och arfskiftesmän m. m. upphört att gälla i afseende å bouppteckningar, i de två förstnämnda städerna från och med år 1887 och i Östhammar från början af år 1888.

Genom återopade nådiga brefvet af den 24 oktober 1887 har derjemte organisationen af rådstufvurätten och magistraten i Östhammar i så måtto förändrats, att de nämnda myndigheterna förklarats skola bestå af en borgmästare och tre icke lagfarne ledamöter såsom rådmän i stället för såsom förut af en borgmästare och fyra rådmän.

Det på grund af nådiga brefvet den 8 juli 1887 staden Norrtelge medgifna anstånd med tillsättande af stadsfogde gick med år 1890 till ända, i följd hvaraf stadsfogde derstädes under år 1890 blifvit af magistraten tillsatt, hvarefter magistraten från och med innevarande år fungerar såsom öfverexekutor i staden.

Upplysning om de under perioden handlagda skuldfordringsmålen inhemtas af Länsstyrelsens redogörelse därför i andra afdelningen af denna berättelse.

Antalet handlagda *ekonomi- och politimål* utvisas af följande tabell:

År.	Anhängiggjorda mål.	Afgjorda mål.	På enskild part beroende mål.	Balanserade mål.
1886.....	1,692	1,679	58	109
1887.....	1,678	1,564	42	181
1888.....	1,770	1,833	18	100
1889.....	2,260	2,214	15	131
1890.....	2,706	2,667	22	148

Den betydliga tillväxt af mål hos Länsstyrelsen, som under senaste år egt rum, och de helt nya åligganden, som för hvarje år tilldelas länsstyrelserna i nytkomna lagar och författningar, måste snarligen göra en ökning af företrädesvis Landskansliets arbetskrafter oundviklig och möjligen äfven så till vida påkalla en förändrad organisation, att flere föredragande inom Länsstyrelsen anlitas.

Sedan i anledning af Riksdagens underdåniga skrifvelse den 9 maj 1888 Eders Kungl. Maj:t anbefalt Fångvärdsstyrelsen att gå i författning om inrättande vid Svartsjö af en *tvångsarbetsanstalt för lösdrivvare*, hafva dervarande, kronan tillhöriga byggnader under perioden inredts för mottagande af det å Rindön vid Vaxholm förut förlagda kronarbetskompaniet, som under maj månad innevarande år förflyttats till Svartsjö. Den der anställda tjänstepersonalen utgöres af en direktör, en bevakningsbefälhafvare, kamererare, predikant och läkare, en fanjunkare, 3 andra underofficerare och 18 vaktkonstaplar. Särskild skol-

lärare finnes ej anställd vid anstalten, men tjänstgör predikanten äfven såsom skollärare. Antalet tvångsarbetsfångar uppgår för närvarande (midten af december) till 216, men plats finnes för 337.

C) Administration och polisväsende. Chefsemetet för Kungl. Södermanlands regemente har under perioden blifvit förlagdt till Södertelge.

Sedan Eders Kungl. Maj:t den 9 augusti 1878 i nåder fastställt plan till utvidgning af staden Norrtelge, men stadsfullmäktige derstädes efter tillkomsten af Lenna-Norrtelge jernväg funnit nödigt låta omarbete berörda plan, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 23 september 1886 under vissa vilkor fastställt den af stadsfullmäktige Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning underställda, sålunda förändrade planen för stadens bebyggande att i stället för den förstnämnda planen tjena till efterrättelse.

Jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga föreskrift i bref af den 19 augusti 1887 gäller ordningsstadgan för rikets städer i tillämpliga delar för köpingen Sundbyberg, hvarjemte Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 18 mars 1887 godkänt Länsstyrelsens Eders Kungl. Maj:t underställda beslut, att, hvad i 13 § i ordningsstadgan, sådan denna § lyder enligt nådiga kungörelsen den 10 december 1886, vore föreskrifvet om stad, skulle tillämpas inom följande i närheten af hufvudstaden belägna kommuner, nemligen Bromma, Lofö, Danderyds, Lidingö, Solna, Nacka och Brännkyrka socknar.

Härförutom har Länsstyrelsen förordnat:

den 18 december 1886, att brandstadgan för rikets städer skulle i tillämpliga delar gälla för visst område vid Drottningholm;

den 14 maj 1887, att helsovårdsstadgan för riket, i hvad den afsåge stad, skulle i tillämpliga delar blifva gällande för Sundbybergs köping;

den 25 april 1888, att det till staden Norrtelge lydande område, som vore beläget utanför den egentliga staden, skulle med undantag af följande derå från staden mera aflägsset belägna egor, nemligen Långgarn, Prestdalen, Långgarnstorp, Grinddalen, Ilarka äng, Asplund och Sundet, Rostocks äng och Björknäs äng, dädanefter i afseende å helsovården betraktas såsom stad;

den 14 mars 1889, att §§ 17, 29 och 41 i den för Norrtelge stad den 18 juni 1875 fastställda brandordning skulle erhålla förändrad lydelse; samt

den 19 mars 1890, att byggnadsstadgan för rikets städer skulle i tillämpliga delar med vissa inskränkningar gälla för Djursholms villastad; varande de den 18 december 1886, den 14 maj 1887 och den 19 mars 1890 meddelade besluten, efter skedd underställelse, af Eders Kungl. Maj:t i nåder fastställda i den ordning, de här upptagits, den 28 januari 1887, den 26 augusti 1887 och den 6 juni 1890, hvarefter Länsstyrelsen, till underdånig åtlydnad af Eders Kungl. Maj:ts i sådant afseende meddelade nådiga föreskrifter, med tillämpning af de utaf Eders Kungl. Maj:t stadgade hufvudgrunder den 30 april 1887 fastställt brandordning för Drottningholms slott och kungsgård och den 29 november 1890 byggnadsordning för Djursholms villastad.

Nya byggnadsordningar hafva under perioden blifvit af Länsstyrelsen fastställda den 15 november 1887 för Norrtelge och den 14 juli 1888 för visst område vid Dalarö, äfvensom Länsstyrelsen den 22 maj 1886 stadfäst ett af vederbörande i Norrtelge uppgjortt reglemente för stadens drättselkammare.

I ändamål att få *likbränning* använd i Sverige i de fall, då sådan önskades, samt dervid ordna och öfvervaka densamma, äfvensom att, innan likbränning sålunda blifvit införd, bereda tillfälle för här i landet afliden person att blifva vid utländsk anstalt bränd, bildades i Stockholm den 31 maj 1882 en förening under namn af Likbränningsföreningen i Stockholm, hvilket namn sedermera utbyttes emot Svenska Likbränningsföreningen. Sedan föreningens såväl medlemsantal som inkomster efter hand tillväxt, lät föreningen år 1887 å en för fem års tid arrenderad plats i närheten af Nya Hagalund å hemmanet Öfre Frösunda egor i Solna socken uppföra, för en kostnad af 11,765 kronor 31 öre, en provisorisk likbränningsanstalt eller s. k. krematorium, der den första likbränningen egde rum den 15 oktober 1887. Efter anläggningen af berörda anstalt lät föreningen genom sin styrelse hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet anmäla sin verksamhet, hvarefter Eders Kungl. Maj:t genom resolution den 14 december 1888 meddelade föreningen nådigt tillstånd att bränna lik i omförmälda anstalt och i sammanhang dermed bestämde de vilkor, under hvilka likbränningen finge ega rum.

Det antal lik, med hvilkas förbränning föreningen under perioden tagit befattning, har utgjort 116, deraf före anstaltens öppnande 7 lik genom föreningens försorg blifvit brända vid anstalter i utlandet, nemligen 6 i Gotha och 1 i Zürich.

Vid föreningens egen anstalt, den första dylika som blifvit inrättad här i landet, har förbränningen omfattat 109 lik, eller 13 år 1887, 23 år 1888, 46 år 1889 och 27 år 1890.

Frequensen inom de olika åldersklasserna framgår af följande uppställning:

	Under 10 år.	10—20 år.	20—30 år.	30—40 år.	40—50 år.	50—60 år.	60—70 år.	70—80 år.	80—90 år.	Summa.
Män	1	1	1	7	17	20	15	7	3	71
Qvinnor	1	2	4	3	4	9	7	6	2	38

Liken äro efter personer, som i listtiden tillhört: 71 Stockholms stad, 2 Stockholms län, 4 Uppsala län, 3 Södermanlands län, 2 Östergötlands län, 1 Kronobergs län, 1 Kalmar län, 3 Malmöhus län, 1 Hallands län, 3 Göteborgs och Bohus län, 1 Elfsborgs län, 1 Skaraborgs län, 5 Örebro län, 5 Vestmanlands län, 1 Kopparbergs län, 3 Gefleborgs län samt 2 utlandet (Helsingfors och Berlin).

Stockholms stadsfullmäktige hafva i så måtto främjat föreningens sträfvanden, att de upplåtit ett å norra begravningsplatsen beläget område till föreningen för uppförande derstädes af ett platsen värdigt likbränningskapell.

Af anslaget till *förstärkt polisbevakning* har Eders Kungl. Maj: för länet anvisat följande belopp under perioden, nemligen: 5,500 kr. för år 1886, 4,500 kr. för år 1887, 3,000 kr. för år 1888 samt 5,000 kr. för hvartera af åren 1889 och 1890; med hvilka medel jemte för ändamålet anvisade besparingar från föregående år hufvudsakligen bestridts aflöning af extra polismän för öfvervakande af allmän ordning och säkerhet utanför åtskilliga af Stockholms tullar, nemligen Norrtull, Horns-, Skans- och Danvikstullar, inom den Sundbybergs köping angränsande, tätt bebygda delen af Solna socken samt vid Rimbo jernvägsstation, å hvilket sistnämnda ställe till följd af den ökade rö-

relsen och de der en gång i veckan förekommande torgdagarna extra polisbevakning visat sig vara af behovet påkallad.

Bidrag till bevakningskostnaderna på alla dessa ställen hafva dessutom lemnats, af Solna socken för bevakningen vid Norrtull och inom den Sundbyberg angränsande delen af socknen, af Brännkyrka socken för bevakningen vid Horns- och Skanstullar, af Nacka socken för bevakningen vid Danviks tull, af Styrelsen för statens jernvägstrafik för bevakningen vid Hornstull samt vid Liljeholmen och af enskild person för den vid Rimbo anordnade bevakningen.

D) Kreditanstalter och försäkringsinrättningar. Af *bankinrättningar* finnas inom länet ett Stockholms enskilda banks afdelningskontor i Södertelge, ett Upplands enskilda banks afdelningskontor i Norrtelge och ett sistnämnda banks afdelningskontor i Östhammar. Inom länet verka derjemte tre sparbanker: Stockholms läns sparbank samt Södertelge och Norrtelge sparbanker. Härtill komma numera vid de flesta postanstalter inrättade postsparbankskontor.

För närmare kännedom om sparbankernas verksamhet hänvisas till Statistiska Centralbyråns tidskrift och rörande de af postsparbanken inom länet uppsamlade medel till de officiella berättelserna om dess förvaltning.

Brandstodsbolagen i länet äro desamma som under förra perioden. Deras verksamhet framgår af **tabell 7**.

Under perioden har ett nytt *hästförsäkringsbolag* uppstått, benämndt Mellersta Roslags hästförsäkringsbolag, hvars styrelse har sitt säte i Norrtelge. För den verksamhet, såväl detta bolag som de förut befintliga bolagen för försäkring af hästar, Stockholms läns hästförsäkringsbolag och Länna sockens hästförsäkringsbolag, utöfvat under perioden, lemnas redogörelse i *tabellen E* (sid. 31).

Derjemte hafva Rånäs bruks bönder och torpare sinsemellan bildat en förening, hvilken lemnar bidrag till ersättning för häst, som föreningsmedlem förlorat genom sjukdom eller olyckshändelse.

Hvad *sockenmagasinen* angår, hafva magasinsskassorna antingen blifvit använda för bestridande af socknarnes gemensamma utgifter eller ock tillagda kommunal- och skolkassorna. Der spanmålsfonder ännu finnas, äro dessa gemenligen under in-drifning eller realisation.

E) Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjuk-kassor och dermed jemförliga inrättningar. Härom återopas **tabellen 8**.

Till de många fromma stiftelser, som förut till förmån för länets invånare blifvit gjorda, hafva *under perioden flere tillkommit*. I tabellen redogöres såväl för de nya stiftelserna som för de äldre; men liar det derjemte synts Länsstyrelsen vara värdt att här särskildt i berättelsens text tacksamligen erinra om de personer, genom hvilkas offervillighet antalet fromma stiftelser inom länet under perioden ökats, dervid Länsstyrelsen anser sig jemväl böra omnämna en mera märklig donation till Vaxholms stad, fastän denna donation strängt taget icke tillhört perioden. De sålunda åsyftade stiftelserna äro följande:

Ullbergska donationsfonden å 30,000 kronor, stiftad den 1 december 1885 af handlanden Carl Vilhelm Ullberg för uppförande af ett sjukhus i Vaxholm;

greffe Gustaf af Ugglas understödsfond å 6,000 kronor, stiftad den 11 januari 1886 af greffen och grefvinnan Ludv. af Ugglas sterbhus till förmån för fattige i Forsmarks socken;

Gustafssonska fonden å 1,000 kronor, stiftad den 11 februari 1886 af egendomsegaren A. G. Gustafsson till förmån för fattiga nattvardsbarn i Ytter-Jerna socken;

Vahlbergska donationsfonden å 1,500 kronor, stiftad den 26 november 1886 af postmästaren Jakob Albrekt Vahlberg till förmån för fattiga barn och fattiga enkör i Sigtuna;

Reymersholms spritbolags pensionskassa å 20,000 kronor, stiftad den 12 maj 1888 af Reymersholms nya spritförädlingsaktiebolag till förmån för den hos bolaget anställda kontors- och expeditiionspersonalen;

Vallinska donationsfonden å 200 kronor, stiftad den 2 februari 1889 af förre korporalen Johan Vallin i Bista till förmån för fattige i Vidbo socken;

Sofia Kylanders donationsfond å 15,000 kronor, stiftad den 18 februari 1889 af fröken Sofia Kylander till förmån för behöfvande qvinnor af alla klasser i Södertelge;

aktiebolaget Forsmarks bruks arbetares sjuk- och begravningskassa, stiftad i juli 1889 medelst en af bolaget skänkt grundplåt för kassan å 500 kronor till förmån för arbetarne vid bruket;

Dahlgrenska fonden å 3,000 kronor, stiftad den 23 december 1889 af förre bankokommissarien C. P. Dahlgren till förmån för fattiga skolbarn i Nämdö socken; samt

doktor Vesterlunds donationsfond å 1,000 kronor, stiftad den 1 augusti 1890 af regementsläkaren, medicine doktorn E. Vesterlund till förmån för fattiga skolbarn i Gräsö socken.

F) Helso- och sjukvård. Länets sjukvårdsanstalter äro desamma, som i förra berättelsen oförmälas. Då en del af länets sjuke vårdas å *Serafimerlasarettet* och länet numera inrymts viss andel i förvaltningen af detta sjukhus, meddelas här, att lasarettets styrelse, som förut, under Eders Kungl. Maj:ts och Ordenskapitlets öfverinséende, varit anförtrodd åt två serafimeriddare, hvilka i Ordenskapitlet dertill förordnats och inför

kapitlet afgifvit redogörelse för förvaltningen, enligt nådiga brefvet den 31 maj 1888 från och med den 1 oktober samma år ombildats till en direktion, bestående af sex ledamöter, nemligen en ordförande och en vice ordförande, hvilka förordnas af Eders Kungl. Maj:ts i statsrådet, samt lasarettets öfverläkare och öfverkirurg, båda sjelfskrifne ledamöter, och derjemte två ledamöter, hvilka för en tid af fyra år i sänder utses, den ene af Stockholms stadsfullmäktige och den andre af Stockholms läns landsting; varande den nya direktionen anbefaldt att till Eders Kungl. Maj:ts för nådig pröfning inkomma med underdånigt förslag till stadga angående lasarettets styrelse och förvaltning jemte bestämmelser om redogörelse för förvaltningen.

Frågan om Serafimerlasarettets ombyggnad, hvilken fråga länge stått på dagordningen, har under perioden fått sin slutliga lösning, i det att 1888 års riksdag anslog de utöfver lasarettets egna tillgångar samt Stockholms stads och läns utfästa bidrag nödiga medel till ifrågavarande ombyggnad, hvilken beräknades i sin helhet komma att kosta 1,060,000 kronor. Utbetalningen af länets bidrag, som redan af 1881 års landsting bestämdes till 50,000 kronor, hvaraf under sex års tid en sjettedel årligen skulle utgå, tog sin början år 1889 och har derefter årligen fortsatts. Intilldess ombyggnaden hunnit fullbordas, har det med Serafimerlasarettets direktion för åren 1885—1888 ingångna kontraktet angående sjukvård för patienter från länet å 32 af lasarettets sängplatser blifvit på förut gällande vilkor förlängdt.

Jemväl för om- och tillbyggnad af *Stockholms stads och läns* vid Handtverkaregatan å Kungsholmen belägna *kurhus* har landstinget iklädt sig två sjundedelar af kostnaden, beräknade till 36,571 kronor 43 öre, men då äfven fått antalet platser, hvaröfver länet egde förfoga, ökad till 40.

Då i följd af nu oförmälda byggnadsföretag länets sjukvårdsfond hårdt anlitats, har detta förhållande varit en i sin mån medverkande orsak dertill, att legosängsavgifterna, hvilka enligt 1875 års landstings beslut varit bestämda på följande sätt, för dag räknadt (sid. 32):

Tab. E.

Häsförsäkringsbolagens verksamhet i Stockholms län, åren 1886—1890.

Inrättningens namn och verksamhetsområde.	År af verksamheten började.	Influtna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp). 1886—1890.	Öfriga inkomster. 1886—1890.	Utbetalda ersättningar. 1886—1890.	Afsättningar till fonder. 1886—1890.	Öfriga utgifter. 1886—1890.	Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1890.	Försäkringsbelopp		Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 Kr. ansvarighetsbelopp.					Anmärkingar.	
								teknadt under loppet af år 1890.	qvarstående vid slutet af år 1890.	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.		
Stockholms läns 1:a kl. häsförsäkringsbolag, 2:a kl.	1877	161,030.99	—	116,439. —	—	47,201.61	—	156,400	1,401,730	160 240	190 370	200 400	200 280	220 240	416	1)
Länna sockens häsförsäkringsbolag, omfattande Länna, Blidö och Husby-Lyhundra socknar.....	1880	5,510.39	114	4,756. —	100	726.39	584.75	5,290	63,190	70	100	135	100	100	22	1)
Mellersta Roslags häsförsäkringsbolag, omfattande Mellersta Roslags fögderi...	1887	2,704.06	3,551.92	2,800.75	—	932.10	2,748.98	28,105	149,105	—	—	100	150	130	14	2)
Summa	—	169,245.44	3,663.92	123,095.75	100	48,860.10	3,333.73	189,795	1,614,025	—	—	—	—	—	452	

1) Försäkringsåret räknas från och med den 14 mars. Uppgifterna afse således tiden $\frac{11}{3}$ 1886— $\frac{13}{3}$ 1891. — 2) Försäkringsåret sammanfaller med kalenderåret och uppgifterna afse tiden $\frac{1}{7}$ 1887— $\frac{31}{12}$ 1890.

för medellös person, som med behörigt intyg styrkt sin fattigdom..... kr. 0.25
 för mindre bemedlad..... > 0.50
 för mera bemedlad i allmänt rum..... > 0.75
 för mera bemedlad i enskildt rum..... > 1.25,
 under perioden sålunda ändrats, att berörda afgifter, för dag
 räknadt, utgjort:

från och med år 1888 för patient, icke tillhörande länet:
 mindre bemedlad, men dock betalningsskyldig..... kr. 1.50
 mera bemedlad i allmänt rum..... > 1.75
 mera bemedlad i enskildt rum..... > 2.—;

från början af år 1889 i lägsta betalningsklassen..... kr. 0.30;
 samt från 1891 års ingång för patient från länet:
 medellös eller mindre bemedlad..... kr. 0.40
 mera bemedlad, hvartill jemväl skulle räknas hustru och hemmavarande
 barn till mera bemedlad person..... > 0.75
 patient, åt hvilken på egen begäran lemnades vård i enskildt rum..... > 1.50.

Angående patientantal, sjukvårdskostnad m. m. vid Serafimerlasarettet, såvidt angår länet, och vid länslasarett under de särskilda åren får Länsstyrelsen meddela uppgifter i nedanstående tab F.

Fördelade efter olika betalningsklasser, hafva under perioden sjuke vårdats till ett antal af:

	Klass a 25 öre.	Klass a 30 öre.	Klass a 50 öre.	Klass a 75 öre.	Klass a 1 krona.	Klass a 1.25 kronor.	Klass a 1.50 kronor.	Klass a 1.75 kronor.	Klass a 2 kronor.	Utan afgift.
Serafimerlasarettet	621	270	531	17	—	—	—	—	—	32
Norrtegel lasarett.....	243	144	572	124	9	27	8	1	4	31
Östhammars lasarett...	61	87	335	57	2	7	3	—	—	17
Södertelge lasarett.....	163	77	752	17	55	3	24	—	—	6
Löwenströmska lasarettet.....	176	148	772	78	—	11	—	—	4	6
Summa	1,264	726	2,962	293	66	48	35	1	8	95

De utgifter, sjukvården vid samtliga för länet afsedda sjukvårdsanstalter kräft under perioden, hafva uppgått till följande belopp:

År.	Kurhuset. Kronor.	Serafimerlasarettet. Kronor.	Norrtegel lasarett. Kronor.	Östhammars lasarett. Kronor.	Södertelge lasarett. Kronor.	Löwenströmska lasarettet. Kronor.
1886	8,189.91	10,713.—	8,982.92	3,837.88	8,851.66	8,592.28
1887	7,201.04	10,630.65	8,298.85	6,076.75	8,586.17	9,273.88
1888	7,319.18	10,073.25	10,346.83	7,261.79	8,527.—	9,638.56
1889	7,979.94	10,670.25	9,157.71	9,350.74	11,997.17	10,618.20
1890	12,155.17	10,876.75	9,206.21	8,619.06	8,543.68	11,923.07

Bland utgifter, som landstinget fått vidkännas för sjukvården utöfver den årliga sjukvårdskostnaden, må nämnas: år 1886 1,000 kronor till Löwenströmska lasarettet för inköp af två vid lasarettens egendom Lilla Mellösa befintliga, förutvarande arrendatorn derstädes tillhöriga, byggnader samt år 1888 800 kronor till Östhammars lasarett för omläggning af taket å lasarettbyggnaden med tjockare jernplåt och 3,800 kronor till Södertelge lasarett för en tillbyggnad, afsedd att inrymma kök, källare, skafferier samt rum för entreprenör eller kokerska.

Sjukvårdsfonden uppgick vid periodens slut till ett belopp af 45,369 kronor 12 öre, deraf 36,009 kronor 24 öre utgöras af räntebärande kapital.

Personliga sjukvårdsafgiften har under hela perioden utgått af en hvar, som erlägger mantalspenningar, med högsta tillåtna beloppet 50 öre för man och 25 öre för kvinna.

Till antalet inom länet befintliga sjukvårdsanstalter är numera äfven att räkna Eugeniahemmet utanför Norrtull. Detta hem, som har förnämligast Prinsessan Eugenie's menniskoälskande hjerta och furstliga frikostighet att tacka för sin tillkomst, är afsedt för skötsel och vård af 80, högst 100 fattiga, obotligt sjuka och vanföra barn från hela riket. Grundstenen till Eugeniahemmet lades den 24 april 1885, hvarefter hemmet blef färdigt till begagnande den 1 oktober 1886 och invigdes dagen derefter. Kostnaden för anläggningen i sin helhet har uppgått till 218,821 kronor.

Hemmet, som förr tagit vård om äfven idiotiska barn, men numera icke vidare mottager sådana, har från och med år 1888 på det sätt understöds af landstinget, att landstinget hvarje år anvisat ett anslag af högst 300 kronor, att till styrelsen för hemmet utbetalas med 50 kronor för hvarje i hemmet intaget obotligt sjukt och vanfört barn från länet.

På grund af aftal med Stockholms stads helsovårdsnämnd hafva för tillfällig vård af sinnessjuka från länet 4 platser under tiden från den 1 oktober 1886 till samma dag 1890 fått disponeras å den af staden anordnade *dårsjukstugan vid Jakobsberg* inom Maria församling, hvilka platser äfven efter denna tid för de tre återstående månaderna af året stått till länets förfogande, men endast i den mån de ifrågasvarande platserna varit oupptagna och efter förut skedd anmälan å nämndens byrå.

Antalet patienter från länet, som varit intagna vid Jakobsberg, och länets kostnader för derstädes lemnad vård åt sinnessjuka hafva utgjort (sid. 33):

Tab. F. Patientantal, sjukdagar och sjukvårdskostnader vid Stockholms läns lasarett åren 1886—1890.

Ar.	Serafimerlasarettet.			Norrtegel lasarett.			Östhammars lasarett.			Södertelge lasarett.			Löwenströmska lasarettet.		
	Vårdade sjuke.	Sjukdagarnes antal.	Kostnad för underhållsdag. Kronor.	Vårdade sjuke.	Sjukdagarnes antal.	Kostnad för underhållsdag. Kronor.	Vårdade sjuke.	Sjukdagarnes antal.	Kostnad för underhållsdag. Kronor.	Vårdade sjuke.	Sjukdagarnes antal.	Kostnad för underhållsdag. Kronor.	Vårdade sjuke.	Sjukdagarnes antal.	Kostnad för underhållsdag. Kronor.
1886	292	13,888	0.77	225	5,524	1.39	78	1,881	1.91	236	6,184	1.40	211	5,016	1.53
1887	290	12,230	0.87	222	5,425	1.40	79	3,088	1.54	229	5,346	1.40	201	4,811	1.58
1888	279	11,423	0.88	232	6,908	1.27	108	3,019	1.67	202	5,041	1.51	217	4,604	1.81
1889	302	12,482	0.85	223	5,226	1.51	140	4,429	1.80	203	4,401	1.60	265	6,196	1.49
1890	308	13,020	0.84	264	5,501	1.51	164	4,474	1.65	227	4,173	1.78	301	8,239	1.83

År.	Antal patienter.	Deraf från föregående år.	Kostnader. Kronor.
1886.....	4	—	408·16
1887.....	14	2	2,109·27
1888.....	12	—	2,025·53
1889.....	12	2	1,367·97
1890.....	14	3	1,414·06

Tillfälle till erhållande af vård för sinnessjuk har derjeme någon kortare tid under perioden varit beredt vid en af folkskolläraren J. Örtegren, å från frälsesäteriet Lilla Alby i Solna socken afsöndrade lägenheterna Nya Alby n:r 52—57, med Eders Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd år 1890 öppnad enskild vårdanstalt. Vid denna anstalt, afsedd för 20 patienter, 10 af hvardera könet, hafva under år 1890 vårdats 16 patienter, 7 män och 9 qvinnor, af hvilka 11 varit från Stockholms stad och län, 2 från Elfsborgs län, 1 från Vermlands län och 2 från Finland.

Beträffande de inom länet anstälde *läkare* är, till hvad i första afdelningen om dem finnes anfördt, endast att tillägga, att Öregrunds stad år 1887 erhållit egen stadsläkare.

Sistnämnda år har inom samma stad äfven dittills saknad *medikamentsförråd* blifvit inrättadt.

De i länets samtliga städer, utom Sigtuna, befintliga *badinrättningar* hafva under perioden uppehållits på ett sätt, som tillfört dem, företrädesvis dock de i Södertelge och Norrtelge, ett stort antal främmande badgäster under sommartiden, hvilket förhållande naturligtvis för städerna medfört ganska afsevärda fördelar. Deremot har Källvikens brunnsinrättning å Rindön med sina tre starkt jernhaltiga källor under perioden varit fåtaligt besökt.

Sedan länets år 1888 församlade landsting för år 1889 ställt ett anslag af 1,500 kronor till hushållningssällskapets förfogande, för att med ett belopp af 300 kronor tilldelas hvarje distrikt inom länet, som under året organiserades, såsom bidrag till aflönande af *veterinär*, under vilkor att från distriktet lemnades lika stort löneanslag och att hushållningssällskapet bidroge med 100 kronor för hvarje veterinär, hafva dessa anslag från landstinget och hushållningssällskapet derefter icke allenast förnyats, utan äfven i mån af nya distrikts inrättande förhöjts, så att enligt innevarande års landstingsbeslut medel finnas anvisade för tio distriktsveterinärer. Hushållningssällskapets förvaltningsutskott har åtagit sig bestyret med veterinärväsendets ordnande och öfverinseendet öfver blifvande veterinärer. Följande veterinärdistrikt voro vid femårsperiodens slut definitivt bildade och försedda med egen veterinär:

1:o) ett omfattande Österåkers, Össeby—Garns, Vada och Östra Ryds socknar, med station för veterinären i Åkersberg;

2:o) ett omfattande Rimbo, Rö, Fasterna, Gottröra, Närtuna, Kårsta, Knutby och Bladåkers socknar, med station för veterinären i Rimbo;

3:o) ett omfattande Skå, Sänga, Färentuna, Hilleshögs och Munsö socknar, med station för veterinären vid Drottningholm;

4:o) ett omfattande Ösmo, Vesterhaninge, Muskö och Österhaninge socknar, med station för veterinären i Vesterhaninge;

5:o) ett omfattande Östhammars stad samt Hargs, Börstils, Hökhufvuds, Forsmarks, Valö och Gräsö socknar, med station för veterinären i Östhammar;

6:o) ett omfattande Södertelge stad samt Öster- och Vester- telge, Tveta, Öfver-Jerna, Ytter-Jerna, Turinge, Grödinge och Salems socknar, med station för veterinären i Södertelge;

7:o) ett omfattande Väddö, Häfverö, Ununge, Edebo, Edsbro och Söderby-Karls socknar, med station för veterinären i Skebo; och

8:o) ett omfattande Norrtelge stad samt Vätö, Länna, Frötuna, Estuna, Lohärads och Roslags-Bro socknar, med station för veterinären i Norrtelge.

Distriktsveterinärerna tillsättas på det sätt, som inom hvarje distrikt bestämmes, och efter det de sökandes kompetens blifvit af Medicinalstyrelsen pröfvad. För dem alla har hos Eders Kungl. Maj:ts sökts och erhållits rättighet till tjensteårsberäkning i enlighet med föreskrifterna i nådiga instruktionen för läns-, stads-, distrikts- och andra civila veterinärer den 19 oktober 1888.

I sammanhang dermed, att veterinärväsendet inom länet blifvit på nu omförmälda sätt ordnad, har det af landstinget till veterinärers aflönande förut anvisade belopp från och med år 1889 upphört att utgå.

G) **Fattigvård.** Ändamålsenligheten af fattigvårdens besörjande vid inrättade *fattiggårdar* synes endast långsamt vinna erkännande bland länets kommuner, att döma åtminstone deraf, att under perioden någon ny sådan fattiggård, utöfver de fem förutvarande, icke tillkommit. Såvidt Länsstyrelsen har sig bekant, är man dock i de kommuner, hvarest fattiggårdar blifvit inrättade, i allmänhet belåten med dem; och sannolikt är den första icke obetydliga kostnad, som inrättandet af en fattiggård kräfver, i de flesta fall det hinder, som vållar, att ej flere dylika inrättningar komma till stånd.

I Södertelge har man såsom ett gynsamt resultat af fattiggårdens verksamhet iakttagit, att totalkostnaden för stadens fattigvård kunnat hållas nere vid ungefärligen samma belopp som före fattiggårdens tillkomst, oaktadt stadens folkmängd varit i stigande och antalet fattige, som i fattiggården åtnjutit fullständig underhåll af föda, beklädning och omvårdnad, samtidigt icke obetydligt ökats.

Då in- och utflyttningarne mellan länets socknar samt mellan länet och hufvudstaden äro synnerligen talrika, föranledes deraf ett mycket stort antal *fattigvårdstvister*, och såsom ett bevis på tillväxten af hos Länsstyrelsen inkomna fattigvårdsärenden må anföras, att dessa ärenden enligt diarierna utgjort:

År 1886	432
› 1887	352
› 1888	387
› 1889	488
› 1890	543

Ersättning af allmänna medel för fattigvårdskostnader har under perioden utgått till kommuner inom länet med följande belopp:

År 1886.....	970·99 kr.
› 1887.....	374 — ›
› 1888.....	889·92 ›
› 1889.....	1,185·08 ›
› 1890.....	1,369·27 ›

Slutligen, och fastän särskild anmälan derom till Civildepartementet i föreskrifven ordning blifvit gjord, anser sig Länsstyrelsen i denna berättelse jemväl böra erinra om den *eldsvåda*, som den 30 september 1890 utbröt *vid Dalarö* och på några få timmar lade 10 gårdar i aska. Värdet af den egendom, som dervid gick förlorad, utgjorde omkring 100,000 kronor, en förlust så mycket känbarare som endast en mindre del deraf blef i följd af brandförsäkring ersatt.

Stockholm i landskansliet och landskontoret den 31 december 1891.

O. R. THEMPTANDER.

I. Törneblad.

Matths Falk.

Tab. I.

FOLKMÄNGDEN I STOCKHOLMS LÄN ÅREN 1886—1890.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
		Den 31 december, enligt prester- skapets uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.					
					Hela folkmängden.			Deraf frie från mantals- penningar.		
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.
Landsbygden	år 1886.....	69,162	71,384	140,546	68,598	71,301	139,899	29,730	32,147	61,877
	1887.....	69,857	71,870	141,727	69,406	71,746	141,152	30,217	32,448	62,665
	1888.....	69,796	71,865	141,661	69,632	72,062	141,694	30,447	32,665	63,112
	1889.....	70,027	72,109	142,136	69,820	72,170	141,990	30,618	32,807	63,425
	1890.....	69,809	72,026	141,835	70,077	72,414	142,491	30,736	32,927	63,663
Södertelge stad	år 1886.....	1,859	2,278	4,137	1,880	2,312	4,192	760	866	1,626
	1887.....	1,948	2,371	4,319	1,963	2,403	4,366	775	908	1,683
	1888.....	1,869	2,340	4,209	1,898	2,378	4,276	773	897	1,670
	1889.....	1,906	2,448	4,354	1,947	2,485	4,432	813	911	1,724
	1890.....	2,003	2,587	4,590	2,027	2,625	4,652	862	953	1,815
Norrtelge stad	år 1886.....	1,035	1,277	2,312	1,031	1,298	2,329	452	526	978
	1887.....	1,072	1,301	2,373	1,062	1,319	2,381	461	531	992
	1888.....	1,082	1,285	2,367	1,068	1,303	2,371	498	543	1,041
	1889.....	1,118	1,343	2,461	1,100	1,356	2,456	484	571	1,055
	1890.....	1,096	1,381	2,477	1,096	1,381	2,477	489	584	1,073
Sigtuna stad	år 1886.....	266	307	573	269	316	585	105	128	233
	1887.....	253	296	549	261	311	572	107	123	230
	1888.....	249	291	540	263	305	568	111	124	235
	1889.....	251	296	547	242	303	545	98	121	219
	1890.....	246	306	552	242	319	561	102	138	240
Östhammars stad	år 1886.....	301	375	676	302	382	684	117	165	282
	1887.....	304	360	664	311	362	673	118	149	267
	1888.....	311	361	672	313	365	678	116	137	253
	1889.....	323	372	695	327	376	703	121	139	260
	1890.....	334	391	725	335	390	725	126	142	268
Öregrunds stad	år 1886.....	432	477	909	418	452	870	134	147	281
	1887.....	444	492	936	434	477	911	142	160	302
	1888.....	451	486	937	444	492	936	150	172	322
	1889.....	468	501	969	451	486	937	151	169	320
	1890.....	440	505	945	465	504	969	161	184	345
Vaxholms stad	år 1886.....	840	733	1,573	830	738	1,568	483	316	799
	1887.....	837	755	1,592	837	764	1,601	489	329	818
	1888.....	818	749	1,567	837	761	1,598	486	317	803
	1889.....	835	746	1,581	614	752	1,366	269	314	583
	1890.....	870	721	1,591	605	714	1,319	259	288	547
Hela länet	år 1886.....	73,895	76,831	150,726	73,328	76,799	150,127	31,781	34,295	66,076
	1887.....	74,715	77,445	152,160	74,274	77,382	151,656	32,309	34,648	66,957
	1888.....	74,576	77,377	151,953	74,455	77,666	152,121	32,581	34,855	67,436
	1889.....	74,928	77,815	152,743	74,501	77,928	152,429	32,554	35,032	67,586
	1890.....	74,798	77,917	152,715	74,847	78,347	153,194	32,735	35,216	67,951

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I STOCKHOLMS LÄN ÅREN 1886—1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
Särskilda slag af vägar.	Längd af hvarje vägs lag vid 1890 års slut.	Deraf under åren 1886—1890		Kostnad för under åren 1886—1890				Längd af indelade, med skjutsanstalter för sedda vägar vid 1890 års slut.	Skjutsanstalter (vid 1890 års slut)			
		fulländade och afsy- nade nya vägar.	omlagda eller be- tydligt för- bättrade väg- sträckor.	fulländade nya vägar.		omlagda eller betyd- ligt förbättrade väg- sträckor.			med entreprenad.		utan entrepre- nad.	
				Af stats- medel.	Af lands- tingets eller kom- muners medel.	Af stats- medel.	Af lands- tingets eller kom- muners medel.		Gästgif- verier.	Skjuts- stationer.		
	Nymil.	Nymil.	Nymil.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Nymil.	Antal.	Antal.	Antal.	
Å landsbygden:												
Allmänna landsvägar.....	67.6	—	—	—	—	—	—	131.3	30	8	—	
Häradsvägar.....	86.4	1.5	0.6	14,600	3,800	800	—		6	9	—	
Sockenvägar.....	76.7	0.5	0.9	—	616	—	—		2	2	7	
I städerna	2.5	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	
Summa	233.2	2	1.5	14,600	4,416	800	—	153.8	44	19	7	
<i>Skjutslegan per nymil utgick vid 1890 års slut med:</i>												
1.70 kronor	hvilket är <i>maximilega</i> med entreprenadbidrag.....								vid	31	14	—
	hvilket är <i>maximilega</i> utan entreprenadbidrag.....								>	7	5	—
1.65 kronor								>	1	—	—
1.42 >								>	2	—	—
1.32 >	hvilket är <i>under maximilega</i>								>	1	—	—
1.18 >								>	1	—	—
1.12 >								>	—	—	1
I nådiga brevet den 21 mars 1879 om sjöskjuts stadgadt belopp.....									>	1	—	6
									Summa (skjutsanstalter)	44	19	7
									I kunga- och krono- skjuts.	Vid gäst- gifverier med entre- prenad.	Vid skjuts- stationer med entre- prenad.	Vid skjuts- anstalter utan entre- prenad.
Antal utgångna hästar under år 1886.....									10	5,750	1,047	23
» » » » » 1887.....									10	5,507	915	30
» » » » » 1888.....									8	5,450	922	16
» » » » » 1889.....									20	4,986	865	5
» » » » » 1890.....									9	5,301	930	6
Summa (hästar)									57	26,994	4,679	80

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1890.

1.	2.		3.		4.		5.		6.					7.		8.		9.		10.		11.		12.	
	Hemman och lägenheter upptagna i jordeboken.						Antal brukningsdelar.	Antal lägenheter, verk och inrättningar utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2—4).					Taxeringsvärdet (i kronor)												
	Antal.	Mantal.		Oförmedlade.	Nuvarande.	Jordtorp.		Ryttare-, soldat- och båtsmanstorp.	Backstugor.	Verk och inrättningar.	Hus i köpingar, villor, m. m.	Å jordbruksfastighet.	Å annan fastighet.												
I. Landsbygden.																									
A. Kronoegendomar.																									
1) Under allmän disposition.																									
a) Kungs- och kungsladugårdar samt säterier.....	37	81 $\frac{1}{4}$	67 $\frac{1}{2}$	21	106	—	26	1	47	1,935,500	1,563,400														
b) Boställen: hemman	138	150 $\frac{1}{2}$	130 $\frac{1}{2}$	141	96	—	121	5	42	2,660,200	189,100														
lägenheter.....	64	—	—	54	—	—	—	—	1	58,000	83,900														
c) Hemman	193	168 $\frac{1}{2}$	133 $\frac{1}{2}$	145	38	26	38	3	37	2,507,200	1,344,100														
Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—														
d) Jordlägenheter	53	—	—	125	—	—	—	1	—	355,800	1,176,700														
e) Fiskerier	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	700														
f) Verk och inrättningar	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	210,000														
2) Under enskild disposition.																									
a) Säterier.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—														
b) Hemman	1	3	3	1	—	—	—	—	—	75,000	16,000														
Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—														
c) Jordlägenheter	61	—	—	61	—	—	—	—	27	78,400	432,000														
d) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—														
e) Verk och inrättningar	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—														
B. Skatteegendomar.																									
a) Boställen: hemman	2	7	7	2	—	—	—	—	—	19,600	—														
lägenheter.....	3	—	—	3	—	—	—	—	—	200	2,900														
b) Säterier	77	113 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{1}{2}$	64	92	43	86	19	21	2,483,300	448,500														
c) Hemman	2,006	1,735 $\frac{1}{2}$	1,495 $\frac{1}{2}$	4,522	787	504	1,413	229	870	28,962,300	4,548,900														
d) Jordlägenheter.....	249	—	—	107	5	—	15	—	2	396,200	30,200														
e) Fiskerier	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12,300														
f) Verk och inrättningar.....	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	560,200														
C. Frälseegendomar.																									
a) Boställen: hemman	7	3 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$	7	2	—	1	—	—	68,600	—														
lägenheter.....	6	—	—	5	—	—	—	—	—	5,500	—														
b) Säterier och ladugårdar.....	404	600 $\frac{1}{2}$	567 $\frac{1}{2}$	379	736	—	288	104	527	18,034,000	5,517,000														
c) Rå- och rörs-(insockne)hemman	157	85 $\frac{1}{2}$	62 $\frac{1}{2}$	166	79	4	50	9	30	1,489,500	53,700														
d) Hemman (utsockne).....	2,264	1,793 $\frac{1}{2}$	1,490 $\frac{1}{2}$	3,105	1,263	438	962	205	987	34,776,900	11,412,500														
e) Jordlägenheter	578	—	—	241	1	—	25	4	9	930,300	315,700														
f) Fiskerier	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9,500														
g) Verk och inrättningar.....	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,194,800														
D. Andra fastigheter (som ej inräknats härofvän).																									
Kyrkor och andra offentliga byggnader	—	—	—	—	—	—	—	—	725	—	6,647,050														
Frälseräntor.....	—	—	—	—	—	—	—	—	308	—	667,400														
Summa	6,387	4,733 $\frac{1}{2}$	4,052 $\frac{1}{2}$	9,149	3,205	1,015	3,025	580	3,633	94,836,500	36,436,550														
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,857,300	8,860,050														
II. Städerna.																									
Hela antalet nybygda boningshus 1886—1890.																									
Mantal.																									
Antal landerier, jordlotter eller andra brukningsdelar.																									
Tomter.																									
Befintliga boningshus 1890.																									
Verk och inrättningar.																									
Kyrkor o. andra offentliga byggnader.																									
Taxeringsvärdet																									
Å jordar.																									
Å hus och tomter.																									
Södertelge.....	95	—	11 $\frac{1}{2}$	450	337	120	500	8	8	481,400	6,206,700														
Norrstelge.....	18	—	6 $\frac{1}{2}$	164	170	130	240	3	8	195,750	2,136,600														
Sigtuna.....	3	—	5 $\frac{1}{2}$	19	90	12	104	—	12	114,000	522,550														
Öregrund.....	2	—	4 $\frac{1}{2}$	—	155	206	155	—	5	191,100	548,000														
Östhammar.....	4	—	—	—	122	100	119	2	8	—	568,100														
Vaxholm.....	3	—	—	7	246	14	328	—	5	16,600	1,698,500														
Fästningsverken ²⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,150,600														
Summa	125	—	28 $\frac{1}{2}$	640	1,120	582	1,446	13	46	998,850	15,831,050														
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16,600	5,134,100														

¹⁾ Intet särskildt taxeringsvärde. — ²⁾ Taxeringsvärdena å Vaxholms och Oskar Fredriksborgs fästningar med dertill hörande byggnader ej upptagna i föregående femårsberättelse.

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1890.

1. Fideikommissinnehafvarens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrätt- ningar (fastig- heter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.					jordbruks- fastighet.	jordbruks- fastighet.	annan fastighet.	frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Bruksegaren Th. Ankarcrona	Runsa m. m.	Ed.	—	—	4	5½	9½	1	—	202,000	—	—	202,000	
Friherre C. I. E. De Geer	Runby, Öfre Väsby m. m.	D:o. Hammarby.	—	—	—	½	5½	1	—	10,000 93,000	— 7,000	—	110,000	
Friherre A. R. A. Reuterskiöld	Bällsta m. m. 1)	Vallentuna.	—	—	1	¼	1½	1	—	58,000	—	1,200	59,200	
Godsegaren A. J. Giertha	Bona m. m. Kunsta	Munsö. Adelsö.	—	—	5	8½	14½	—	1	225,000 24,600	200	—	249,800	
C. G. M. Nisbeth	Tislinge	Östuna.	—	—	2	½	2½	1	—	46,000	—	—	46,000	
Peder Hammarsköld	Vängsjöberg m. m. Frälseräntor af Söderby m. m.	Gottröra. Närtuna.	—	1	4	1¼	6½	—	—	150,000	—	—	150,000	
Knut Gardtman	Norrby m. m. Hönsgårde m. m.	Vidbo. Husby- Långhundra.	—	½	3	3¾	11½	1	2	96,000 84,000	—	—	180,000	
Enkefru Charlotta Jennings	Skånelaholm m. m.	Skånela.	—	¾	3½	6¾	10¾	—	—	197,200	—	—	197,200	
Underlöjtn. frih. Engen Hermelin	Noor m. m.	Knifsta.	—	—	5	1¼	6¼	—	—	113,500	13,800	—	127,300	
Löjtnanten C. D. von Schinkel	Vallstanäs m. m. Elgesta m. m.	Norrunda. Husby- Erlinghundra.	—	—	3	13¾	19¾	—	—	305,200 67,000	—	1,600	373,800	
F. d. landshöfd. H. Gyllenrams sterbhus	Frälseräntor af V. Rickeby m. m. D:o af Bärresta	Gottröra. Skepptuna.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,500	11,700	
Friherrinnan Ebba Beck-Friis	Harg m. m. Frälseränta af Raggårön D:o » Boda D:o » Skedicka D:o » Sätter Bennebol m. m. Godtbol m. m. Kristineholm ell. Östersättra	Harg. Börstil. Edebo. Hökhufvud. Knutby. Bladåker. Ununge. Lohärad.	—	3¾	11¾	14¼	37¼	7	4	569,800 — — — — 64,600 14,000 117,000	111,000 — — — — 50,300 — 11,900	28,200 2,900 Intet värde 2,000 Intet värde 2,700 — —	974,400	
Enkefru U. Skjöldebrand	Noor m. m. Frälseränta af Stridsby D:o » Rörvik m. m. D:o » Himmine m. m.	Roslags-Bro. Vätö. Söderby-Karl. Lohärad.	—	—	3	1¾	4¾	—	2	102,300 — — —	8,300 — — —	25,800 4,200 4,000 9,100	153,700	
Löjtnanten greve E. Oxenstjerna	Vernberg m. m. Alby Gräfsta	Roslags-Bro. Söderby-Karl. Estuna.	—	2	2	—	5½	—	—	49,600 19,400 4,000	—	13,900	86,900	
J. A. B. Westman	Södersund m. m. Östra Eka m. m.	Roslags-Bro. Estuna.	—	2½	—	¼	4¾	—	—	44,300 22,100	—	4,900	71,300	
W. Schürer von Waldheim	Mellingsholm m. m. Nenninge äng	Frötuna. Rådmanö.	—	¼	5	3¾	8¾	—	1	135,100 3,000	2,000	3,100	143,200	
I. F. S. Ridderstad	Riddersholm m. m.	D:o.	—	1	—	2½	3½	—	1	49,000	1,000	—	50,000	
Statsministern Exc. E. G. Boström	Östanå m. m. Bergby m. m. Gjerdsvik m. m. Exarby m. m.	Roslags-Kulla. Riala. Ljusterö. Ösbeby-Garn.	—	—	16	3¼	43¾	—	3	410,000 144,500 261,000 83,700	108,100	— 3,700 2,000	1,013,000	
Fil. d:r friherre Aud. Cederström	Beatelund m. m.	Ingarö.	—	—	5½	3½	—	—	1	168,000	13,000	—	181,000	

	Elgesta m. m.	Husby- Erlinghundra.	—	—	—	4	2	—	91,900	—	—		
	Ektorp	Vesterhaninge.	—	—	—	4	—	—	62,000	—	—	334,900	
Frih. N. von Lantingshausen von Höpken	Bogesund, Frösвик m. m. ²⁾	Östra Ryd.	—	1	4	9	14	—	432,300	—	—	432,300	
Grefve J. H. Cronhjelm	Näsby m. m.	Täby.	—	8	3½	1	12½	—	394,000	2,000	—	404,000	
	Lahäll	Danderyd.	—	—	—	½	—	—	8,000	—	—	—	
Grefve Nils Barcks arfvingar	Arrenderätten till Bergshamra	Solna.	1	—	—	—	1	—	53,500	—	—	53,500	
Kammarherren C. F. Braunerhjelm	Sandemar m. m.	Österhaninge.	—	—	1½	25½	—	—	597,900	7,000	24,800	—	
	Svinåker	Ornö.	—	—	—	1½	—	—	15,000	—	—	—	
	Villinge	Nändö.	—	½	—	—	—	—	8,500	400	—	—	
	Vinåker m. m.	Dalarö.	—	—	—	2½	—	—	43,000	—	—	—	
	Rungarn m. m.	Bladåker.	—	1½	2	3½	—	—	192,900	—	400	—	
	Berga m. m.	Faringe.	—	1½	½	9½	—	—	159,500	—	—	—	
	Björkö m. m.	Knutby.	—	—	5½	2½	—	—	140,500	500	3,700	—	
	Stora Väsby m. m.	Almunge.	—	—	2	2½	—	—	99,000	—	—	—	
	Frälseränta af Tvärnö	Harg.	—	—	—	—	—	—	—	—	6,100	—	
	D:o » Inäl.	Roslags-Bro.	—	—	—	—	62½	—	—	—	2,800	1,302,000	
Grefvinnan Jeanette Stenbock	Sundby m. m.	Ornö.	—	½	2	11½	—	—	111,200	4,000	—	—	
	Näringsberg m. m.	Vesterhaninge.	—	½	2	½	16½	—	53,000	—	3,000	171,200	
Friherre A. Trolle-Löwen	Häringe m. m.	D:o.	—	—	3½	11½	—	—	308,000	6,000	14,600	—	
	Frälseränta af Bjurshagen m. m.	Muskö.	—	—	—	—	—	—	500	—	500	—	
	Banksta m. m.	Ösmo.	—	—	2½	8½	26½	—	222,500	11,000	3,600	566,700	
Ryttmästaren A. W. Lewin	Arbottna m. m.	Muskö.	—	—	—	5½	5½	—	100,000	—	—	100,000	
A. L. Lewin	Ludvigsberg m. m.	D:o.	—	—	—	8½	8½	—	120,000	—	—	120,000	
K. G. Gardtman	Vidby	Ösmo.	—	—	—	½	½	—	16,000	—	—	16,000	
Kammarherren Henning von Horn	Fällnäs m. m.	Sorunda.	—	2½	10½	4½	—	—	500,500	72,000	28,400	—	
	Mälby	Ösmo.	—	—	—	1½	—	—	23,000	—	—	—	
	Oxnö m. m.	Torö.	—	—	—	1½	21½	—	32,500	—	—	656,400	
Friherre T. G. A. Rudbeck	Marieberg m. m.	Grödinge.	—	2	2½	7½	—	—	242,800	5,000	—	—	
	Hågelby m. m.	Botkyrka.	—	—	—	2½	15½	—	111,200	—	—	359,000	
Grefve Fr. Bonde	Näs	Grödinge.	—	—	—	1½	1½	—	56,000	—	2,600	59,600	
F. d. landshöfd. grefve G. Lagerbjelke	Elfsjö	Brännkyrka.	—	—	2½	—	—	—	112,000	6,000	—	—	
	Stufsta	Huddinge.	—	—	—	3	5½	—	100,000	—	—	218,000	
Hofjägmästaren H. af Petersens	Erstavik m. m.	Nacka.	—	—	2	6	—	—	287,100	14,000	—	—	
	Aljö m. m.	Tyresö.	—	—	—	1½	9½	—	15,500	6,000	—	322,600	
Grefve C. A. Löwen	Gerstabergh	Ytter-Jerna.	—	—	2	1	—	—	85,000	—	—	—	
	Römora	Öfver-Jerna.	—	—	—	½	3½	—	6,000	—	—	91,000	
Friherre Gerdt Lovisiu	Brandalsund m. m.	Ytter-Jerna.	—	—	6½	½	—	—	176,000	—	—	—	
	Bränninge	Tveta.	—	—	—	—	7½	—	26,000	—	—	202,000	
Ad. Fredr. Viktor Const. Falkenstedt	Fastigheten n:r 106 h i 3:dje Vestra kvarteret	Södertelge.	—	—	—	—	—	—	—	10,000	—	10,000	
	Summa		1	37½	137½	244½	420½	69	41	8,935,700	470,500	222,800	9,629,000

A n m ä r k n i n g a r .

1) Fideikommisset utgöres af Bällsta n:r 1 1 mtl, Björnboda n:r 1 och Gäfsjö n:r 1 jemte utjord, hvardera ¼ mtl, samt frälseränta af ¼ mtl Ekeby. — 2) Fideikommisset utgöres numera af Bogesund 2 mtl med tillhörande lägenheten Karlsudd, Tenö ¼ mtl, Uteke 1 mtl, Broknäs, Nässeldal, Bogsättra, Tornboda, Nibble, Bullerholm, Norrkulla och Söderkulla, hvardera ¼ mtl, Gäsvik och Sundby, hvardera 1 mtl, Frösвик 2 mtl, Vester-Haga, Långvreta, Sandvreta, Röskär och Eravik, hvardera ¼ mtl, Holminge ¼ mtl, Söderby 1½ mtl, Ellboda och Ladvik, hvardera ¼ mtl, Askrike 1 mtl, samt jordlägenheten Ledsund.

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1890.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)					
			Krono.	Skatte.	Fr ä l s e.					Summa.	å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	Summa.	
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.									
Sundbybergs hattfabriks aktiebolag	Kratsboda	Bromma.	—	$\frac{1}{4}$	—	—	$\frac{1}{4}$	—	1	20,000	150,000	—	170,000		
Stockholms transport- och bogserings- aktiebolag	Slip å Stora Essingen Ekensbergs varf	D:o. Brännkyrka.	—	—	—	—	—	—	1 1	—	1,000 200,000	—	201,000		
Aktiebolaget Svartviks stärkelsefabrik	Svartvik	Bromma.	—	—	—	—	—	—	1	—	85,000	—	85,000		
Stockholms norra jästaktiebolag	Sollentunaholm m. m.	Sollentuna.	—	$\frac{1}{2}$	2	$1\frac{1}{2}$	4	—	1	180,000	3,000	—	183,000		
Aktiebolaget Rotebrosprängämnesfabrik	Roteberg	D:o.	—	—	—	—	—	1	1	10,000	15,000	—	25,000		
Sebastinaktiebolaget	Stora Horsgärdet	Ed.	—	$\frac{1}{4}$	—	—	$\frac{1}{4}$	—	1	20,000	21,000	—	41,000		
Bockholms-Sättra aktiebolag	Sättra med tegelbruk	Ekerö.	—	—	$\frac{1}{2}$	—	$\frac{1}{2}$	—	1	43,000	100,000	—	143,000		
Aktiebolaget Hilleviken	Hillersjöby med d:o	Hillehög.	—	$\frac{3}{4}$	—	—	$\frac{3}{4}$	—	1	12,000	60,000	—	72,000		
Vattholma bruks aktiebolag	Visingsbol Bastbol m. m. Lenna m. m.	Östuna. Husby- Långhundra } Almunge.	—	—	—	—	—	—	1 8 1	5,400 77,500 615,000	— — 115,000	— — 3,500	— — 816,400		
Högbro qvarnaktiebolag	Högbro väderqvarn	Närtuna.	—	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	15,000		
Aktiebolaget Österby bruk	Kallerö lastageplats m. m. Gubbo m. m. Tadinge	Börstil. Valö. Almunge.	—	—	—	—	—	—	1 6 —	1,000 211,300 8,500	12,000 —	— 4,200	— — 237,000		
Aktiebolaget Forsmarks bruk	Forsmarks bruk m. m. Snesslingeberg m. m. Gräsö gård m. m. Frebbebo m. m.	Forsmark. Börstil. Gräsö. Valö.	—	$5\frac{1}{8}$ $3\frac{1}{2}$ $5\frac{1}{4}$ $10\frac{1}{2}$	— — — —	$5\frac{1}{2}$ $3\frac{3}{4}$ — —	— — — —	— — — —	9 6 1 3	— — — —	254,600 293,200 125,300 158,300	134,000 19,000 400 200	— 12,900 — 800	— — — 998,700	
Schebo bruks aktiebolag	Schebo bruk m. m. Edsbro masugn m. m. Vidö slätta Berga m. m. Ytterby m. m. Sonö m. m. Riddarängen	Ununge. Edsbro. Bladåker. Edebo. Häfverö. Söderby-Karl. Lohärad.	—	$4\frac{1}{8}$ $4\frac{1}{2}$ — $15\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ —	— — — — — — —	$5\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ — — — $\frac{3}{4}$ —	$1\frac{1}{2}$ $3\frac{1}{2}$ — — — — —	— — — — — — —	— 3 1 3 1 1 1	— — — — — — —	245,400 169,100 200 274,800 7,500 54,400 600	181,400 78,000 — — 21,000 500 —	17,300 24,700 — 2,600 — 800 —	— — — — — — —	1,078,300
Ljusne-Voxna aktiebolag	Skedicka grufvor med till- hörande byggnader	Börstil.	—	—	—	—	—	—	1	—	48,700	—	48,700		
Väddö-Norrunds handelsaktiebolag	Salnö, en lägenhet	Väddö.	—	—	—	—	—	—	1	—	2,500	—	2,500		
Herrängs grufaktiebolag	Herräng m. m.	Häfverö.	—	$1\frac{3}{8}$	—	—	$1\frac{3}{8}$	—	1	34,000	10,000	—	44,000		
Rimbo magasinsaktiebolag	Håsta, magasin	Rimbo.	—	—	—	—	—	—	1	—	6,000	—	6,000		
Furusunds slip- och varfsaktiebolag	Högmarsö, afsöndr. lägenh.	Länna.	—	—	—	—	—	—	1	—	12,000	—	12,000		
Smedby aktiebolag	Smedby m. m. Frälseränta af Gunboda	Österåker. Roslags-Kulla.	—	$4\frac{1}{2}$	1	$9\frac{1}{8}$	—	—	1	340,100	59,000	2,600 100	401,800		
Aktiebolaget Det förenade fältspat- kompaniet i Uddevalla	Svinninge, huslägenhet	Österåker.	—	—	—	—	—	—	1	—	3,000	—	3,000		
Rörstrands aktiebolag	Svinninge, Yttersberg Ytterby quartzgrufva	D:o. D:o.	—	—	—	—	—	—	1 1	—	7,500 12,500	—	20,000		
Aktiebolaget Gustafsbergs fabriksin- tressenter	Gustafsberg med poislin- fabrik m. m.	Vermdö.	—	$\frac{1}{2}$	2 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{2}$	—	2	210,000	509,000	—	719,000		

K. Maj:s Befälningsskapenades femårsberättelser 1886—1890. Stockholms län.

Djursholms villastads aktiebolag	Djursholm m. m.	Danderyd.	—	—	2	3½	5½	—	—	350,000	57,500	—	407,500
Stockby aktiebolag	Stockby	D:o.	—	—	—	1½	1½	—	—	110,000	26,000	—	136,000
Stockholms yllefabriks aktiebolag	Reymersholms yllefabrik	Brännkyrka.	—	—	—	—	—	—	1	3,000	300,000	—	303,000
Reymersholms nya spritförädlings aktiebolag	D:o spritförädlingsfabrik	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	415,000	—	415,000
Aktiebolaget Palmerantz & C:o.	Löfholmens mek. verkstad	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	1,000	200,000	—	201,000
Nitroglycerinaktiebolaget	Vinterviken och Mörtviken 6 källare	D:o. Botkyrka.	—	—	—	—	—	—	2 6	20,000	130,000	—	156,000
Bergsunds mek. verkstads aktiebolag	Finboda slip	Nacka.	—	—	—	—	—	—	1	16,000	350,000	—	366,000
Stockholms superfosfatfabriks aktiebolag	Gäddviken	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	3,000	301,200	—	304,200
J. Wideqvists läder- och remfabriks aktiebolag	Jerla Garfveri	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	83,500	—	83,500
Kalk- och cementaktiebolaget Tessin.	Igelsta tegelbruk	Östertelge.	—	—	—	—	—	—	1	—	45,000	—	45,000
Kiholms aktiebolag	Kiholm med tegelbruk	Vestertelge.	—	—	½	—	½	—	2	37,500	102,000	—	139,500
Aktiebolaget Mejerigårdarne	Hjortsberga	Vårdinge.	—	1½	3½	4	9½	—	4	370,000	43,500	—	413,500
Aktiebolaget Atlas	Fastigheterna n:r 9, 25 och 26 i 1:a Östra qv. m. m.	Södertelge.	—	—	—	—	—	—	10	—	225,000	—	225,000
Södertelge badhusaktiebolag	Fastigheterna n:r 106, 107 a och b i 3:e Vestra qv. m. m.	D:o.	—	—	—	—	—	—	6	1,000	70,000	—	71,000
Svenska juteväveriaktiebolaget	Fastigheterna n:r 1 och 2 i 1:a Östra qv. m. m.	D:o.	—	—	—	—	—	—	4	—	82,000	—	82,000
Södertelge kanal- och slussverks aktiebolag	Fastigheterna n:r 12, 15, 21 och 44 i 1:a Östra qv. m. m.	D:o.	—	—	—	—	—	—	7	4,000	24,100	—	28,100
Norrtelge badhusaktiebolag	Badhus m. m.	Norrtelge.	—	—	—	—	—	—	3	500	61,000	—	61,500
Norrtelge mek. stenhuggeriaktiebolag	Hus	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	15,000
Norrtelge ångbryggeriaktiebolag	Bryggeri m. m.	D:o.	—	—	—	—	—	—	3	650	46,700	—	47,350
Östhammars badhusaktiebolag	Badhus	Östhammar.	—	—	—	—	—	—	1	—	13,500	—	13,500
Öregrunds d:o	Fastigheterna n:r 46 och 48 i norra roten	Öregrund.	—	—	—	—	—	—	2	—	13,200	—	13,200
Stockholms—Vesterås—Bergslagens jernvägsaktiebolag	Stationshus o. banvaktstugor	Spånga m. fl.	—	—	—	—	—	—	1	—	32,800	—	32,800
Stockholms—Rimbo jernvägsaktiebolag	D:o d:o	Danderyd m. fl.	—	—	—	—	—	—	1	—	58,100	—	58,100
Uppsala—Lenna d:o	D:o	Almunge.	—	—	—	—	—	—	1	—	5,000	—	5,000
Lenna—Norrtelge d:o	D:o d:o	D:o m. fl.	—	—	—	—	—	—	1	2,300	39,000	—	41,300
Dannemora—Hargs d:o	D:o d:o	{Harg och Hök- hufvud.}	—	—	—	—	—	—	1	—	31,500	—	31,500
Summa			—	66	32½	58	157	50	114	4,290,150	4,658,300	69,500	9,017,950

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR, I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1890.

1. Främmande magtens och undersåtens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	M a n t a l.					9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar.	11. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. F r ä l s e.		8. Summa.			11. å jordbruksfastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälse-ränta.	14. Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Finske undersåten Joh. Er. Höjer.....	En lägenhet i Norrboda....	Gräsö.	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	200
Tyske undersåtarna: Grefve Guido Henckel von Donnersmark	Gåsviks och Edeby grufvor m. m.	Väddö.	—	—	—	—	—	—	2	—	3,600	—	—
	Arnö m. fl. grufvor.....	Häfverö.	—	—	—	—	—	—	—	—	1)	—	—
	Nyängsgrufvan.....	Börstil.	—	—	—	—	—	—	—	—	1)	—	—
Förre verkmästaren J. G. Gentele.....	Östernäs.....	Rådmansö.	—	¼	—	—	¼	—	—	2,200	—	—	5,800
		Summa	—	¼	—	—	¼	—	2	2,200	3,500	—	6,000

1) Utan taxeringsvärde.

Tab. 7.

BRANDFÖRSÄKRINGSINRÄTTNINGARNES VERKSAMHET, I STOCKHOLMS LÄN ÅREN 1886—1890.

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År då verksamheten började.	3. Influtna försäkringsafgifter (eller utdebiterade belopp). 1886—1890.	4. Öfriga inkomster. 1886—1890.	5. Utbetalda brandskadeersättningar. 1886—1890.	6. Afsättningar till fonder. (Besparingar). 1886—1890.	7. Öfriga utgifter. 1886—1890.	8. Befintliga fonder eller tillgångar (besparingar) vid slutet af år 1890.	9. Försäkringsbelopp		10. Utdebiteringsgrund.					11. Eldsvådor för hvilka under 1886—1890 utbetalts ersättning		13. Anmärkingar.	
								tecknad under loppet af år 1890.	qvarstående vid slutet af år 1890.	Utdebiterade öre för hvarje 100 Kr. ansvarighetsbelopp.					endast för fast eller endast för lös egendom.	både för fast och lös egendom.		
										1886.	1887.	1888.	1889.	1890.				Antal.
Stockholms läns brandstodsbolag, omfattande allenast landsbygden....	Fast egendom	1845	Kr. 331,677	Kr. 12,760	Kr. 185,341	Kr. 112,722	Kr. 52,333	Kr. 220,647	Kr. 1,838,560	Kr. 68,034,630	10	10	10	8	7	66	85	1)
	Lös egendom	1845	216,209	14,376	105,264	87,128	40,262	161,246	1,642,430	49,963,280	10	8	8	8	7	51		
Länna sockens brandstodsbolag, omfattande Länna, Frötuna, Blidö och Ljusterö socknar.....	Fast egendom	1859	4,984	716	3,069	1,800	1,707	3,922	26,290	920,730	12½	10	15	10	10	4	6	1)
	Lös egendom	1859	847	1,133	889	730	481	4,948	31,830	575,950	2½	2½	5	2½	2½	5		
Lyhundra med flere häradsbrandstodsbolag, omfattande Lyhundra och Sjuhundra härad samt Bro och Vätö äfvensom Väddö och Häfverö skeppslag.	Fast egendom	1863	—	—	172	—	29	—	28,300	1,262,690	—	—	—	—	—	1	—	2)
	Lös egendom	1863	1,788	—	1,808	—	30	—	39,270	815,380	24	—	—	—	—	2		
Summa	—	555,505	28,985	296,543	202,350	94,842	390,763	3,606,680	121,572,660	—	—	—	—	—	129	91		

1) Försäkringsåret räknas från och med den 14 mars och uppgifterna afse tiden 14/3, 1886—13/3, 1891. — 2) Försäkringsåret sammanfaller med kalenderåret.

Tab. 8.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
A. Å Landsbygden.									
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Elgströmska donationsfonden (Jerfälla s:n).	Understöd till socknens fattige.	L. H. Elgström, landbrukare.	1837 ¹⁵ / ₁₂	20	43	900	—	Pastor.	1)
Friherrinnan C. T. Sylvanders fond (Ekerö s:n).	Utdelning till fattige, företrädesvis vid Kersö gård och alltid en vid nämnda gård.	C. T. Sylvander, friherrinna.	1880 ¹ / ₁₂	4	60	1,500	—	Kommunalnämnden.	2)
Sandbergiska testamentet (Skå s:n).	Understöd till de mest behöfvande enkorna inom socknen.	Anna Sandberg.	1846 ¹⁶ / ₅	12	—	3)	—	D:o.	3)
Sandbergiska testamentet (Sånga s:n).	Understöd till fattige inom socknen samt löneförbättring åt skolläraren.	Densamma.	1852 ¹⁴ / ₁	15	—	4)	—	D:o.	4)
Enkan Elisabet Anderssons testamente (d:o).	Understöd till två i socknen bosatte fattige, sjuklige och utarbetade män.	E. Andersson.	1883 ⁹ / ₁₂	2	60	1,000	—	D:o.	
Ordenssällskapet Vänskapsbrödernas donation (d:o).	Understöd åt de vid Svartsjö slott och park boende fattige.	Bemälda sällskap.	1860 ⁹ / ₆	1	28	300	—	Församlingens pastor och kyrkovårdar.	
Löwenska donationen (d:o).	Utdelning till socknens fattige.	Axel Löwen, greffe, generallöjtnant.	1800 ⁷ / ₃	15	11	5)	—	Kommunalnämnden.	5)
Löwenska donationen (Färentuna s:n).	Understöd åt socknens fattige.	Densamma.	1800 ⁷ / ₃	22	172	6)	—	D:o.	6)
Hedmanska fonden (Skånela s:n).	Understöd åt älderstigne fattige.	Gustaf Hedman, hemmansägare.	1879 ⁹ / ₁	10	10	200	—	Kommunalnämndens ordförande.	
Sandinska fonden (d:o).	D:o d:o.	Johan Sandin, klockare.	1874 ¹⁷ / ₈	12	25	500	—	D:o.	
Wallinska donationen (Vidbo s:n).	Understöd till fattighjon och andra mest behöfvande i socknen.	Johan Wallin, f. d. korporal.	1889 ² / ₂	4	12	200	—	Pastor.	
Nisbethska fonden (Husby-Långhundra s:n).	Understöd åt fattiga under Mälsta gård.	W. Nisbeth, major, och J. Nisbeth, enkefru.	1881 ⁹ / ₁₁	5	40	1,228	—	Kommunalstyrelsen.	
Strömska fonden (Hökhufvuds s:n).	Understöd vid julen till 5 af socknens mest behöfvande fattige.	Anders Ström, bokhållare.	1862 ¹² / ₈	5	10	200	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Pettersonska fonden (d:o).	Bidrag till fattigkassan för bestridande af fattigvården.	Per Pettersson, handlande.	1882 ⁴ / ₂	—	100	2,000	—	D:o.	
Greffe Gustaf af Ugglas understödsfond (Forsmarks s:n).	Utdelning till behöfvande inom socknen.	Greffen o. grefvinnan Ludv. af Ugglas sterbhus.	1886 ¹¹ / ₁	35	300	6,000	—	Sterbhusdelegarne.	
Lovisafonden (Edsbro s:n).	Understöd åt socknens skattefattige på Lovisadagen.	Lovisa Grundberg i Sättra, enka.	1875 ³⁰ / ₁₀	15	50	1,000	—	Kommunalnämnden.	
Hartvigiska fonden (Knuthy s:n).	Understöd åt fattiga inom socknen.	Hartvig, enkeprostinna.	1810	6	60	1,500	—	Pastor.	
Hartvigiska fonden (Faringe s:n).	D:o d:o.	Densamma.	1810	6	60	1,500	—	D:o.	
Wallenstjerna testamentsfonden (Bladåkers s:n).	D:o d:o.	M. Ch. Wallenstjerna, friherrinna.	1797 ¹⁹ / ₁	9	50	1,321	—	En direktion af 5 personer.	
Anders Dahlqvists understödsfond (Almunge s:n).	Understöd åt socknens fattige, till ett antal af 12 å 16 personer, förnämligast de i notra delen boende.	A. Dahlqvist, kronofogde.	1885 ²⁰ / ₄	25	275	5,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Udén fattigvårdsfond (d:o).	Understöd åt fattige.	A. A. Udén, landbrukare.	1876 ¹ / ₄	3	25	500	—	D:o.	
von Kniggeska donationsfonden (d:o).	D:o d:o.	B. von Knigge, sjöofficer.	1786 ² / ₈	5	26	475	—	D:o.	
Hornska grafkassan (Rimbo s:n).	Underhåll af Hornska grafkoret och bidrag till fattige under Ekebyholms gods.	Klas Horn, greffe, generallöjtnant.	1809 ² / ₈	—	150	6,341	—	Kyrkorådet.	
von Hanawolffska fattigkassan (d:o).	Understöd till fattige, lydande under frälset i socknen.	Brita Maria von Hanawolff, enkefru.	1846 ¹¹ / ₃	12	21	450	—	Församlingens pastor och kyrkovårdar.	

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkningsr.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Erik Anderssons fond (Vätö s:n).	Understöd åt de fattige på Björköen.	Erik Andersson, hemmansägare.	1868 14/11	35	60	1,022	—	Kommunalnämnden.	
Liljeska donationsf. (Länna s:n).	Försörjning af fattige under Penningby egendom.	Chr. Beata Lilje, grevinnan.	Okändt	5	80	2,000	—	Egaren af Penningby.	
Hellsunds fattigkassa (Östra Ryds s:n).	Underhåll af Hellsunds fattighus och utdelning till 5 fattiga derstädes från Bogesunds och Frösviks gårdar.	A. von Lantingshausen.	1798 9/9	5	75	6,437	2,220	Församlingens pastor och kyrkovårdar.	
Kornmagasinsfonden (Österåkers s:n).	Understöd åt familjer med största antal barn under 12 år.	Anders Rydén, t. d:r, prost.	1796 22/3	35	275	6,528	—	Numera af kyrkorådet.	
Flemmingska donationen (Vermö s:n).	Understöd åt socknens fattige.	J. C. Flemming, friherre.	1714 28/1	2	82	4,500	4,500	Pastor.	7)
Wederburnska donat. (d:o).	Understöd åt en eller två behöfvande inom socknen.	Johan Wederburn, säterieg.	1790 14/8	1	4	75	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Nordlindhka donat. (d:o).	Understöd åt tre välfredade fattige i socknen.	Katarina Nordlindh, enkefru.	1798 2/9	3	15	300	—	D:o.	
Silfverbergiska donat. (d:o).	Understöd åt två fattige af allmogeklass.	S. D. Silfverberg, major.	1808 9/3	2	75	1,500	—	D:o.	
Hebbska donationen (d:o).	Utdelning till fattighjonen i fattigstugan Henriksmessodagen.	Kristian Hebbe, egendomsägare.	1813 19/1	1	4	75	—	D:o.	
Bergska donationen (d:o).	Utdelning hvarje julafton till hjonen i fattigstugan.	S. Berg, sjökaptän.	1814 22/3	2	6	113	—	D:o.	
Skevikska donat. (d:o).	Bidrag till fattigkassan för allmosevärdigas underhåll och värlösa barns kristliga uppfostran.	Skevikska samfundet.	1832 1/3	—	1,050	20,000	20,000	D:o.	8)
Christine Schultz underst.fond (Huddinge s:n).	Utdelning till fattiga, för gudfruktighet kända föräldrar.	—	1868 6/3	3	23	500	—	Kyrkorådet.	
Sterkyska fattiginrättningen (Botkyrka s:n).	Underhåll i eget hus af 16 fattighjon.	F. W. Sterky, hofkamrerare.	1845 25/10	15	1,251	25,000	—	En direktion, bestående af pastor, kommin:r, domhafvanden, såvida han bor i socknen, samt egarne af Slagsta, Sturehofs, Norsborgs och Elfsta säterier. Kyrkorådet.	
Dahlströmska testaments- och graffonden (d:o).	Underhåll af Dahlströmska grafven och fattigkassans förökande med öfverskottet af räntan.	S. G. Dahlström, juvelerare.	1868 1/12	—	25	500	—	Kommunalnämnden.	
Bahrmanska donationsfonden (Grödinge s:n).	Utdelning vid julen till fattighusets hjon, utan afseende på legal fattigvård.	C. E. Bahrman, enkefru.	1880 28/11	17	50	1,000	—	D:o.	
Söderbergiska fonden (Österhaninge s:n).	Utdelning till fattige inom socknen.	—	—	4	5	100	—	D:o.	
Wefvenstedtska fond. (d:o).	Utdelning till två de mest nödlidande i socknen.	A. Reuterskiöld, f. Wefvenstedt, enkefru.	1813 20/11	2	25	600	—	D:o.	
Löwenska donationsfonden (Vesterhaninge s:n).	Räntan användes till en måltid mat åt församlingens fattige i fattighus och barnhem julaftonen samt till insättning i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm för socknens fattiga fosterbarn.	Otto Löwen, friherre.	1883 9/6	—	4	828	—	D:o.	
Reuterskiöldska donationen (Utö socken).	Förstärkande af fattigkassan.	—	1815 15/3	—	—	1,000	—	—	
Mogrenska stiftelsen (Sorunda s:n).	Understöd åt fattige under egendomen Fituna och barns undervisande i småskola.	Olof Mogren, inspektör.	—	12	110	17,900	—	Kammarherre Henning von Horn.	
Friherrinnan Margrethe Adlercreutz fond (Osmons:n).	Understöd till fyra fattiga äldre qvinnor under egendomen Nynäs.	C. G. Adlercreutz, friherre.	1877 1/5	4	200	4,087	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Ringqvistska donat. (d:o).	Plats i fattighuset för två personer från säteriet Ogesta.	—	—	1	23	750	—	D:o.	
Vestertelge sockens medicinalfond.	Ansaffande af medicin åt sjuka fattighjon.	Nils Dufva, kammarråd.	Obekant	—	15	300	—	Kommunalnämnden.	
Wigertska fonden (Öfver-Jerna s:n).	Understöd åt socknens fattige.	Gustafva Wigert, enkefru.	1859 22/3	16	50	1,000	—	D:o.	
Löwenska fonden (d:o).	Understöd åt fattige för frände af Kristi födelse och himmelfärd.	Axel Löwen, greve, general-löjtnant.	1800 7/3	38	25	9)	—	D:o.	9)
Löwenska fonden (Ytter-Jerna s:n).	Detsamma.	Densamme.	1800 7/3	—	25	10)	—	Innehafvaren af egendomen Gerstaberg.	10)
Westmanska fonden (d:o).	Understöd åt fattige, till en del boende i en fonden tillhörig stuga.	Isak Westman, ryttmästare.	1823 23/8	14	445	9,679	750	Kommunalnämnden.	
Wigertska fonden (d:o).	Utdelning till fattige inom socknen.	B. P. Wigert, grosshandl., och hans hustru.	—	10	72	1,500	—	Pastor.	
C. J. Hiertas fond (d:o).	Anläggning af en fattiggård.	C. J. Hierta, kommandörk.	1875 25/7	—	—	4,037	—	Kommunalnämnden.	11)
Tisellska fonden (Värdinge s:n).	Understöd åt fattiga äldre personer inom socknen.	A. M. Tisell och Anna Sofia Tisell, f. Busk.	1859 4/4	13	200	4,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	

b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.

Anna Maria Petterssons donation (Jerfalla s:n).	Understöd till två socknen tillhörande föräldralösa, fattiga barn.	Anna Maria Pettersson, fröken.	1882 ¹¹ / ₇	2	55	1,000	—	Kommunalnämnden.	
Norstedtska fond. (Lofö s:n).	Befrämjande af skolväsendet och fattiga skolbarns beklädnad.	Louise Norstedt, fröken.	1874 ³¹ / ₁₀	21	105	5,000	—	Skolrådet.	
Friherrinnan Henriette Sylvanders fond (Ekerö s:n).	Bildande af fond för inrättande af en slöjdskola för flickor inom socknen.	Henriette Sylvander, friherrinna.	1880 ⁸ / ₃	—	—	834	—	Kyrko- och skolråden.	
Rosenbladskan fonden (d:o).	Inköp af biblar åt nattvardsungdom.	Rosenblad, grefve.	1871 ³⁰ / ₇	25	24	594	—	Kommunalnämnden.	
Hallenstjernerka fonden (Munsö s:n).	Beredande af undervisning åt underhafvandes vid Norrby egendom barn samt tillfälle för dem att i stad lära handverk.	G. Hallenstjerna, regeringsråd.	1810 ²³ / ₁₁	—	102	2,000	—	Skolrådet.	12)
Segerbergskan fonden (Adelsö s:n).	Understöd åt två flickor i skolåldern till fyllda 15 år; eller 18 år, om de äro sjukliga.	Maria Sofia Segerberg, enkefru.	1839 ¹⁹ / ₄	2	55	1,100	—	Pastor samt egarne af Hamnora och Stenby.	
Hersbergskan fonden (Närtuna s:n).	Lönstillskott åt lärare eller lärarinna vid Malmbyskola.	Johan Fredrik Hersberg, rusthållare.	—	1	100	2,000	—	Skolrådet.	
von Schinkelska f:n (Norrunda s:n).	Befordrande af fattiga barns skolgång.	Berndt v. Schinkel, öfverste.	1857 ²⁶ / ₁	8	60	1,000	—	D:o.	
Alsike sockens skolpremiefond.	Ursprungligen ej bestämdt.	Obekant.	Obekant	4	20	600	—	D:o.	
Nordhammarska fonden (Alsike s:n).	Bidrag till mat åt fattiga skolbarn.	Olof Nordhammar, kontr. prost.	183 .	—	15	300	—	Kommunalnämnden.	
Nordhammarska f:n (Knifsta s:n).	D:o d:o.	Densamme.	1831 ¹⁸ / ₄	—	30	600	—	D:o.	
von Schinkelska f:n (Skånela s:n).	Befordrande af fattiga barns skolgång.	Berndt v. Schinkel, öfverste.	1857 ²⁶ / ₁	5	50	1,000	—	Skolrådet.	
Skånela församlings enskilda fond.	Underhåll i skolorna af fattiga barn.	C. L. Molin, häradshöfding.	Obekant	10	13	260	—	Skolrådets ordförande.	13)
Bäckbergskan fonden (Frösunda s:n).	Fattiga skolbarns beklädnad.	Maria Margareta Bäckberg, fröken.	1862 ²⁶ / ₂	13	59	400	—	D:o d:o.	
Beklädnadskas:n (Vidbos:n).	D:o d:o.	Johan Lindström, organist.	1862 ⁵ / ₄	2	15	1,275	—	Pastor.	
Doktor Westerlunds donationsfond (Gräsö s:n).	D:o d:o.	E. Westerlund, m. d:r, regementsläkare.	1890 ¹ / ₈	—	—	1,000	—	Kommunalnämnden.	
Bokutdelningsfond (Edebo s:n).	Befordrande af kristendomsundervisningen bland församlingens fattiga barn.	Obekant.	1819 ¹⁴ / ₁₁	49	24	286	—	Pastor.	
Udéns skolf. (Almunge s:n).	Premier åt skolbarn.	A. A. Udén, landbrukare.	1876 ¹ / ₄	3	25	500	—	Skolrådet.	
Sundqvistska understödsfond (Väddö s:n).	Understöd åt fattiga skolbarn.	M. Sundqvist, skeppsmaklare.	1877	—	—	891	—	Kyrko- och skolråden.	14)
Kommun. Sjöströms minne (d:o).	Underhåll af komminister Sjöströms graf och understöd åt fattiga skolbarn.	G. A. Sjöström, sjökaptän.	1879 ⁸ / ₈	24	73	1,000	—	D:o d:o.	
Matts Anderssons donat:sfond (Husby-Lyha s:n).	Fattiga barns undervisning och uppfostran.	Matts Andersson, landbrukare.	1867 ⁷ / ₁₁	2	25	500	—	Fattigvårdsstyrelsens ordförande.	
Matts Anderssons donat:sfond (Skederids s:n).	Småskoleväsendets befrämjande.	Densamme.	1871 ²⁹ / ₆	2	30	1,000	—	Pastor.	
Logrenskan fonden (Lohärads s:n).	Fattiga skolbarns beklädnad.	Johan Logren.	1875 ²⁴ / ₁₂	9	50	1,000	—	Skolrådet.	
Fru Thérèse Silfverstolpes, f. Stegeman, fond (Rö s:n).	Detsamma.	Gustaf Silfverstolpe, godsägare.	1866 ¹⁹ / ₁₀	—	—	880	—	Kyrkorådet.	15)
Matts Perssons fond (Vätö s:n).	Löneförbättring åt folkskoleläraren på Björkö.	Matts Persson, hemmanseg.	1864 ²² / ₇	1	56	1,000	—	En på Björkö boende skolrådsledamot.	
af Klerckerska donationen (Täby s:n).	Stipendier åt skolbarn.	Fredrik af Klercker, general.	1867 april	25	50	1,000	—	Skolrådet.	
af Klerckerska donat. (d:o).	Folkskolelärarelörens förhöjning.	Densamme.	—	1	75	1,500	—	D:o.	
Maria och G. W. Sjöstrands donation (Lidingö s:n).	Utdelning årligen till två konfirmander.	G. W. Sjöstrand, landbrukare.	1871 ²⁷ / ₁₀	2	50	1,000	—	Kommunalnämndens ordförande.	
Enerothska donat. (Vermö s:n).	Anskaffande af kläder åt fattiga skolbarn.	C. A. Eneroth, inspektor.	1868 ¹ / ₁₂	64	368	5,000	—	Skolrådet.	
G. Janzons donat.-fond (d:o).	D:o d:o.	G. Janzon, kyrkoherde.	1868 ¹ / ₁₂	—	—	1,300	—	D:o.	
Silfverhjelmiska donat. (d:o).	Räntan anslagen åt läraren vid Fogelbro skola.	Maria Silfverhjelms, f. Cronacker, enkefru.	1876 ²⁰ / ₆	1	50	1,000	—	D:o.	16)
Kamrer Roos donation (Ingarö s:n).	Premier åt flitiga och värlartade skolbarn.	C. O. Roos, kamrer.	1878 ¹⁹ / ₉	—	18	300	—	Kyrko- och skolråden.	
Djurö skolas premiefond (Djurö s:n).	Uppmuntran åt flitiga skolbarn.	Sällskapet »P. P.»	1881	—	—	38	—	Kyrkorådet.	
Johanssonskan donationsfond (Utö s:n).	Underlättande af fattiga barns skolgång.	Johan Erik Johansson, arbetare.	1871 ⁹ / ₁₁	—	—	200	—	Skolrådet.	
Utö grafbolags fond (d:o).	Understöd åt fattiga skolbarn.	Bolaget.	1884 ¹⁹ / ₄	—	—	1,500	—	—	
Ösmo barnskolas fond (Ösmo s:n).	Barnskolas inrättande och underhåll.	Margaretha Törnflycht, fru.	1726 (?)	—	—	13,000	13,000	Skolrådet.	17)
Dahlgrenskan fonden (Nämdö s:n).	Understöd åt fattiga skolbarn i socknen.	C. P. Dahlgren, f. d. bankokommissarie.	1889 ²³ / ₁₂	12	150	3,000	—	Skolrådet i Österhaninge.	
Dahlgrenskan donat:n (d:o).	Premier åt barn, som ordentligt bevista folkskolan.	Densamme.	1879 ²⁹ / ₁₂	13	13	215	—	Skolrådet.	
Jungbladskan donationsfond (Sorunda s:n).	Premier och understöd åt värlartade skolbarn.	B. Jungblad, t. d:r, prost.	1834 ²² / ₁₁	6	16	750	—	D:o.	

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Tyresö församlings skriftebarns bibelkassa.	Inköp af biblar åt fattiga skriftebarn.	Tyresö församling.	1832 ¹⁰ / ₁₁	15	27	128	—	Pastor.	
Eugenie Dahlströms gåfvo-medel (Botkyrka s:n).	Beklädnadsbidrag åt fattiga skolbarn och fattig nattvardsungdom.	S. G. Dahlström, juvelerare, godsegare.	1860 ²⁰ / ₅	48	300	6,000	—	D:o.	
Fru A. M. Erikssons donationer (Grödinge s:n).	Understöd till fattiga skolbarn samt skattebönders enkor och ogifta oförsörjda döttrar äfvensom underhåll af gifvarinnans graf.	A. M. Eriksson, hemmansegareenka.	1874 ²² / ₄	16	127	3,130	—	Kommunalnämnden.	
Fru Clara Flodins, f. Pettersson, på Fullersta gåfvo-fond (Huddinge s:n).	Fattiga nattvardsbarns beklädnad.	Br. Pettersson, enkefru.	1876 ¹² / ₅	5	150	3,000	—	Kyrkorådet.	
Schultzska fonden (Öfver-Jerna s:n).	Fattiga skolbarns beklädnad.	A. F. Schultz, kramhandlande.	1855 ⁹ / ₃	23	76	1,525	—	Skolrådet.	
Wigertska fonden (d:o).	D:o d:o.	Gustafva Wigert.	—	24	79	1,525	—	Pastor.	
Nelinska donat.-fond. (d:o).	Premier åt fattiga, flitiga skolbarn.	Carl Joh. Nelin, handlande.	1880 ⁹ / ₃	23	100	—	—	Norrköpings stads drätsel-nämnd.	18)
Wigertska donat.-fond. (d:o).	Tillökning till skollärares ordinarie lön.	B. P. Wigert, grosshandl.	1847 ⁷ / ₁₁	1	38	750	—	Skolrådet.	19)
Gustafssonska fond. (Ytter-Jerna s:n).	Fattiga nattvardsbarns beklädnad.	A. G. Gustafsson, egendomsägare.	1886 ¹ / ₂	—	60	1,000	—	Kommunalnämnden.	
Dåderö småskolefond (d:o).	Anläggning och uppehållande af en småskola.	A. K. Hierta, fröken.	1879	—	—	1,022	—	Skolrådet.	20)
Adolf Schultz fond (d:o).	Fattiga, flitiga skolbarns beklädnad.	Adolf Schultz.	—	7	70	1,500	—	D:o.	
Joh. Ludv. Schultz fond (d:o).	D:o d:o.	J. L. Schultz.	—	8	70	1,500	—	D:o.	
Wigertska fonden (d:o).	D:o d:o.	Makarne Wigert.	—	8	70	1,500	—	D:o.	
Nelinska donat.-fonden (d:o).	D:o d:o.	Carl Joh. Nelin, handlande.	1880 ⁹ / ₃	—	100	—	—	Norrköpings stads drätsel-nämnd.	21)
Wigertska fonden (d:o).	Premieutdelning åt fattiga skolbarn.	B. P. Wigert, grosshandl., och hans hustru.	1847 ⁷ / ₁₁	32	311	4,500	—	Skolrådet.	
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.									
Stråleska skolfonden (Vesterhaninge s:n).	Befrämjande af hemslöjd, såväl manlig som qvinlig, m. m.	C. F. Stråle, kamrer.	1817 ¹² / ₉	—	380	8,088	—	Skolrådet.	
Wincklerska slöjdskolan (Turinge s:n).	Befordrande af konstfärdighet i handslöjder, som äro nödiga och nyttiga å landet.	Johan Michael Winckler, revisionssekreterare.	1831 ⁵ / ₈	—	—	61,780	17,950	Direktion af 6 personer; domhafvanden i orten ordförande.	
d) Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassar.									
Stockholms stads stenhuggeriarbetares sjuk-kassa (Sånga s:n).	Sjukhjälp.	A. J. Carlsson, ingenjör.	1875 ³⁰ / ₄	36	1,310	1,265	—	Stiftaren.	22)
Njörd (Norrunda s:n).	Sjuk- och begravningshjälp.	J. G. Långström, skomakare.	1883 ⁶ / ₇	26	275	650	—	A. Th. Westerbergi Åshusby.	23)
Vassunda sock:s sjukhjelpskassa.	Understöd åt medellösa vid svårare sjukdomsfall eller olyckshändelse.	Församlingsmedlemmar.	1873 maj	4	20	328	—	—	24)
Löwenströmska lasarettet (Hammarby s:n).	Sjukvård.	Adolf Löwenström, ryttm.	1811 ² / ₆	—	—	126,464	120,650	Direktion tillsatt af landstinget.	
Aktiebol. Forsmarks bruks arbetares sjuk- o. begravningskassa (Forsmarks s:n).	Sjuk- och begravningshjälp åt bruksarbetarne.	Bolaget.	1889 juli	15	122	783	—	En af delegarne vald styrelse.	25)
Schebo bruks sjuk- och begravningshjelpsfond (Ununge s:n).	Sjuk- och begravningshjälp.	Otto Edsman, smidesmästare.	1875 ¹ / ₅	16	211	1,837	—	Två personer, stiftelsens ordförande och kassaförvaltare.	26)
Dahlqvistska donationsfonden (Knutby s:n).	Understöd åt obotligt sjuka och åt fattiga skolbarn.	Anders Dahlqvist, kronofogde.	1885	23	344	5,000	—	Kommunalnämnden.	
Arbetarnes vid Reymersholms spritförädlingsfabrik sjuk- o. begravningskassa (Brännkyrka s:n).	Understöd åt arbetarne vid sjukdomsfall samt begravningshjälp åt deras sterbhus vid dödsfall.	Spritförädlingsaktiebolaget.	1882 ²⁸ / ₆	14	762	7,307	—	Enstyrelse af bolagets verkställande direktör och 4 arbetare.	27)
Liljeholmens maskin- och vagnafdelnings sjuk- o. begravningskassa (d:o).	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1870 ¹ / ₁	—	1,284	1,610	—	—	28)

Vinterrosen (d:o).	Hjelp vid sjukdom och olycksfall, begravningshjälp samt underhåll af ett bibliotek.	C. F. Lindborg, smed.	1882 ¹² / ₃	26	714	2,328	—	En styrelse af 4 personer.	29)
Stockholms yllefabriks arbetares sjuk- och begravningskassa (d:o).	Sjuk- och begravningshjälp.	V. Pettersson, väfmästare.	1876 ¹³ / ₃	265	2,743	1,332	—	D:o af 5 fem personer.	30)
Tumba bruksarbetes begravningskassa (Botkyrka s:n).	Understöd vid dödsfall till bruksarbetarne, deras hustrur och barn under 16 år.	Bruksarbetarne.	1856	1	35	5,365	—	D:o af 3 vid bruket bosatta personer.	31)
»Salems Förenade vänner» (Salems s:n).	Sjuk- och begravningshjälp.	C. A. Andersson, skollärare.	1880 ¹¹ / ₃	3	66	975	—	En styrelse.	32)
Dalarö tullvaktmästares begravningskassa.	Begravningshjälp.	Tullvaktmästarene.	1851	3	150	1,689	—	Två delegare.	33)
Klippan (Dalarö s:n).	Sjuk- och begravningshjälp.	O. A. Lindström, grundläggare, And. Andersson, skomakare o. C. A. Åkerman, snickare.	1886 ³ / ₁₀	3	70	684	—	Tre personer.	34)
Skarpskyttefonden för obotligt sjuka (Vesterhaninge s:n).	Utdelning till inom socknen födde och bosatte svårt lemlytte och obotligt sjuke.	Skarpskyttekåren vid sin upplösning.	1879 ¹¹ / ₃	2	25	500	—	Kommunalnämnden.	
Jerna sjuk- och begravningskassa (Öfver- och Ytter-Jerna s:r).	Sjuk- och begravningshjälp.	M. Östergren, grundläggare.	1884 mars	—	—	747	—	Befallningsmanen A. Eriksson i Ene.	35)

e) Pensionsanstalter.

Erikssonska pensionsfonden (Husby-Långhundra s:n).	Mindre pensioner åt fattige inom socknen.	E. Eriksson, f. d. mönsterskrivare.	1883 ⁴ / ₁₁	23	220	10,069	—	En å kommunalstämma vald direktion.	
Carlssonska stiftelsen (Roslags-Bro s:n).	Pensioner och uppmuntran af qvinlig slöjd.	A. M. Carlsson, löjtnant.	1881 ²⁸ / ₄	1	50	5,719	4,800	Skolrådet.	
Wibergska donationsfonden (Vätö s:n).	Pensioner till skollärares enkor och barn.	Anders Gustaf Wiberg, skollärare.	1849 ²⁴ / ₇	32	120	2,035	—	D:o.	36)
Reymersholms spritbolags pensionskassa (Brännkyrka s:n).	Beredande af pensioner åt den hos Reymersholms nya spritförädlingsaktiebolag anställda kontors- och expeditionspersonal.	Spritförädl:s-aktiebolaget.	1888 ¹² / ₃	—	—	21,406	—	En styrelse af bolagets verkställande direktör och 2 af kassans delegare.	37)
Tumba bruksarbetares understödsk. (Botkyrka s:n).	Understöd åt enkor och oförsörjda barn efter delegare.	—	—	12	305	3,993	—	En styrelse af 3 vid bruket bosatta personer.	38)
Dalarö lotsars enke- och pupillkassa (Dalarö s:n).	Pensioner åt lotsenkor och minderåriga samt vanlytta barn äfvensom i några fall begravningshjälp.	Dalarö lotspersonal.	1830	12	193	2,397	—	Lotsarne sjelfve.	39)
Lifräntefonden (Forsmarks s:n).	Beredande af lifränta årligen åt trenne barn af behöfvande föräldrar.	Onämnd.	1874 ²⁴ / ₁₁	2	10	200	—	Kommunalnämnden.	

f) Andra stiftelser och inrättningar.

von Lantingshausenska fonden (Knifsta s:n).	Räntan utgick förr såsom lön till skolläraren.	A. von Lantingshausen, greve.	1818 ⁴ / ₆	—	—	490	—	Pastor och kyrkovårdarne.	40)
Kårsta sockenbiblioteksfd.	Beredande af tillfälle till nyttig läsning.	H. G. Blumenberg, komminister.	—	—	—	230	—	Församlingens organist.	
Wallenstjernska donationsfonden (Almunge s:n).	Reparation af kyrkan samt vård af testators graf.	Carl Wallenstjerna, major.	1796 ¹⁹ / ₄	—	17	300	—	Kyrkorådet.	
von Rosenska grafkassan (Länna s:n).	Räntan användes till ² / ₃ för underhåll af Rosenska släktgravten och till ¹ / ₃ för ökande af kyrkokassan.	von Rosen, greve.	Obekant	—	—	118	—	D:o.	41)
Cederbergiska donationen (Vermdö s:n).	Bidrag till kyrkans uppvärmning.	C. J. Cederberg, länsman.	1870 ²⁹ / ₇	—	—	1,000	—	D:o.	
Summa			—	—	—	1,519	18,642	507,098	183,870

B. I Sigtuna stad.

Sundbergiska donationsfonden.	Fattiga barns beklädnad.	Per Olof Sundberg, f. d. handlande.	1882 ¹³ / ₄	7	78	1,300	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Wahlbergiska donationsfonden.	Räntan å 1,000 kr. användes till insättning för fattiga barns räkning i lifränte- och kapitalförsäkringsanstalt och å 500 kr. till understöd åt fattiga enkor.	Jakob Albrekt Wahlberg, postmästare.	och ⁹ / ₁₀ 1886 ²⁹ / ₁₁	10	70	1,500	—	D:o.	
Summa			—	17	148	2,800	—		

C. I Södertelge stad.

Sofia Kylanders donationsfond.	Understöd åt behöfvande qvinnor af alla klasser, helst sjukliga och ogifta.	Sofia Kylander, fröken.	1889 ¹⁸ / ₂	10	500	16,088	—	En styrelse af 5 personer.	
Södertelge fruntimmersförening.	Uppehållandet af ett barnhem.	Fruntimmer i Södertelge af d. mera oberoende klassen.	Början af 1860-talet	11	—	23,796	9,000	En styrelse af fruntimmer m. en manlig ordförande.	42)
Syfören:n »Nyttä o. Nöje».	Beklädnad åt fattiga barn.	Emma Kr. Kjellberg, enka.	1883 ¹⁷ / ₁	17	—	333	—	En styrelse af 4 fruntimmer.	43)
Badbetjen:s understödsfond.	Understöd åt afskedade, behöfvande badbetjente.	1881 års badsocietet.	1881 ²³ / ₈	—	—	2,189	—	Badkamreraren.	
Summa			—	38	500	42,406	9,000		

Tab. 8. (Förts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
D. I Norrtelge stad.									
Sundströmska fonden.	Lindrande af fattigvårdstugan. Utdelning af två lifstidspensioner. Bidrag till en privat flickskola.	J. E. Sundström, handlande.	1881 ¹⁷ / ₃	—	2,275	50,605	—	Drätselkammaren.	
Billborgska skolfonden.	Uppehållande af en folkskola.	J. N. Billborg, handlande.	1833 ²⁵ / ₆	—	500	23,981	12,000	D:o.	
Holmerska slöjdskolefn.	Underhåll af en slöjdskola för flickor jemte fri kost åt eleverna. BESPISNING AF 40 FATTIGA SKOLBARN.	Johanna Margreta Holmers, enkefru.	1848 ⁸ / ₁₂ o. 1854 ¹ / ₁₁ 1864 ⁸ / ₈	50	2,034	25,365	12,000	En särskild styrelse.	
Stenbergiska premiefonden.	Årliga rätten utdelas åt lärjungar vid läroverket såsom stipendier, premier och tillfälliga understöd.	Erik Gustaf Stenberg, handlande.	1864 ⁸ / ₈	7	185	4,608	—	Läroverkskollegiet.	
Norrtelge sjukhjulsförening.	Understöd vid sjukdoms- och dödsfall.	W. Hj. Åberg, plåtslagare, o. P. E. Gyberg, skomakare.	1890 ² / ₄	4	25	125	—	En styrelse af 5 personer.	
Erik Gustaf Stenbergs donationsfond.	Befordrande af mensklighetens upplysning medelst arvoden samt stipendier till lärdoms-, folk- och slöjdskolor; understöd åt nödlidande med penningar eller arbetsförtjänst och vissa årliga legater under innehafvarnes lifstid.	Erik Gustaf Stenberg, handlande.	1866 ²³ / ₃	72	22,717	475,370	22,615	Drätselkammaren.	
Billborgska pensionsfonden.	Pensioner till fattiga borgarenskor och borgaredöttrar.	J. N. Billborg, handlande.	1833 ²⁵ / ₆	11	510	9,891	—	D:o.	
Holmerska pensionsfonden.	D:o	Johanna Margreta Holmers, enkefru.	1848 ⁸ / ₁₂	10	225	5,219	—	D:o.	
		Summa	—	—	154	28,471	595,164	46,615	
E. I Östhammars stad.									
Hjertstedtska donationsfonden.	Understöd åt 12 obemedlade borgarenskor.	Per Anders Hjertstedt, notarie.	1807 ¹⁵ / ₁₀	12	60	1,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Hallmanska donationsfonden.	Underhållande af en slöjdskola för flickor och en aftonskola för äldre gossar, bidrag till sockenbiblioteket samt insättning i lifranteanstalt för barn, födda i staden och intagna i slöjdskolan, jemte premier åt barnen i sistnämnda skola.	Johan Fromhold Hallman, bruksläkare.	1874 ¹³ / ₁₁ och ¹⁹ / ₁₁	—	—	33,184	—	Kyrko- och skolrådets valde ledamöter.	
Föreningen »Enighet».	Sjuk- och begrafningshjelp.	Föreningsmedlemmar.	1878 ³⁰ / ₁	3	51	1,914	—	En styrelse af 5 personer. ⁴⁴⁾	
Östhammars Verldsgoodtemplars sjuk- o. begrafningskassa.	D:o	Ordensmedlemmar.	1884 ²³ / ₃	7	146	895	—	En styrelse af 3 ledamöter. ⁴⁵⁾	
Åhmaniska donationsfonden.	Vilkorlig löneförbättring åt skolläraren i staden.	Nils Åhman, lotsdirektör.	1758 ²⁹ / ₂	1	27	550	—	Skolrådet.	
		Summa	—	—	23	284	37,543	—	
F. I Vaxholms stad.									
Theelska donationen.	Understöd åt två fiskarefamiljer.	Carl Theel, possessionat.	1873 ²⁰ / ₁	2	100	2,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Myggeska donationsfonden.	Premier till fattiga, fittiga skolbarn.	Gustafva Mygge, assessorska.	1857 ¹⁷ / ₂	—	—	1,387	—	Kyrkoherden.	
Wickbergiska donationsfonden.	Bildande af fond för uppförande af ett sjukhus till förmån för medellösa sjuka i staden.	Anna Margreta Wickberg.	1874 ¹² / ₁₂	—	—	4,097	—	Helsövärdsnämnden.	
Ullbergiska donationsfonden.	Fond för uppförande af ett sjukhus.	Carl Vilhelm Ullberg, handl.	1885 ¹ / ₁₂	—	—	35,513	—	En å allmän rådstuga utsedd direktion af 3 ledamöter.	
Vaxholms allmänna sjuk- o. begrafningskassa.	Sjuk- och begrafningshjelp.	Invånare i staden.	1888 ⁸ / ₃	2	54	548	—	En styrelse af 3 ledamöter. ⁴⁶⁾	
Lundholmska testamentsfonden.	Utdelande af julklappar bland fattighjonon.	C. F. Lundholm, handlande.	—	—	—	569	—	Kyrkoherden.	
		Summa	—	—	4	154	44,114	—	

A n m ä r k n i n g a r :

1) Räntan utdelas årligen till jul och midsommar. — 2) Räntan utdelas årligen den 8 augusti. — 3) 4.5 hektoliter råg utgå årligen från hemmanet Östernibbla n:r 3 och 4 i Sångå socken. — 4) 16.5 hektoliter råg utgå årligen från hemmanet Östernibbla n:r 3 och 4. — 5) 6.6 hektoliter råg (jemte 11 kr. 12 öre i penningar) utgå årligen från egendomen Stafsborg i Färentuna socken. — 6) 8 tunnor 22 kappar råg utgå årligen från egendomen Stafsborg. — 7) Stiftelsen utgöres af frälserräntan af 1 mantal Söder Stafsudda, för år 1890 taxerad till 4,500 kr. — 8) Stiftelsen består af 1 mantal Skevik, för år 1890 taxeringsvärderadt till 20,000 kr. — 9) Mjöl efter 6 tunnor råg och ett penningebelopp af 25 kr. utgå årligen från Ene gård. — 10) Mjöl efter 6 tunnor råg och ett penningebelopp af 25 kr. utgå årligen från Gerstaberget. — 11) Kapitalet, är, innan det användes, afsedt att växa till 15,000 kr. — 12) Skolrådet numera förvaltare enligt kungl. resolutionen den 3 april 1890. — 13) Fonden ursprungligen afsedd för socknens fattige; förändringen vidtagen 1871 $\frac{27}{3}$. — 14) Utdelning får ske, först då kapitalet vuxit till 1,000 kr. — 15) Utdelning sker ej hvarje år. — 16) För åtnjutande af den årliga räntan, anslagen åt läraren vid Fogelbro skola, har denne skyldighet att hvarje sön- och helgdag uppläsa predikan i skolhuset. — 17) Donationen utgöres af hemmanet $\frac{1}{2}$ mantal Gryt, utarrenderadt för 800 kr. — 18) Drätselnämnden öfversänder årligen 100 kr. — 19) Afdrag å ordinarie lön i följd af donationen får ej ega rum. — 20) Fonden ämnad att växa, tills anläggningen möjliggöres. — 21) Drätselnämnden öfversänder årligen 100 kr. — 22) Sjukhjelp utgår med 10 kr. i veckan och begraf-

ningshjelp med 50 krouor. Medlemsafgiften för månad är 1 kr. — 23) Delaktighet vinnes mot erläggande af medlemsafgift af 2 kr. 25 öre. — 24) Kassan, som bildats på förslag af kyrkoherden J. T. Ekström, underhålles genom insamlingar vid graföl, bröllopp och barndop. — 25) Bolaget skänkt en summa såsom grundplåt till kassa. Totalbeloppet af influtna delegareafgifter uppgick år 1890 till 186 kr. — 26) D:o 165.40 kr. — 27) D:o 262.50 kr. — 28) D:o 1,284.26 kr. — 29) D:o 964.16 kr. — 30) D:o 2,374.37 kr. — 31) D:o 104 kr. — 32) D:o 114.90 kr. — 33) D:o 82.50 kr. Begravningshjelp utgår med 25 kr. till efterlevande man och med 100 kr. till efterlevande hustru. — 34) Totalbeloppet af influtna delegareafgifter jemte räntor uppgick år 1890 till 276.93 kr. — 35) D:o 118.25 kr. — 36) Röntan tilldelas skollärares enkor och barn, om sådana finnas; eljest undfå de båda skolläraryn 40 kr. hvardera och återstoden tillfaller fattiga och värlartade skolbarn. — 37) Totalbeloppet af influtna delegareafgifter uppgick år 1890 till 612.18 kr. Hvarje delegare betalar 2 procent af sin lön för månaden. — 38) D:o, jemte bidrag af brukskassan, 353.91 kr. — 39) D:o 72 kr. — 40) Jemlikt kungl. resolutionen i dec. 1885, skall stiftelsen till vidare vara en stående fond, hvars ränta lägges till kapitalet. — 41) Medlen utgå af frälserräntan från $\frac{1}{4}$ mtl n:r 1 Görå by i Frötuna socken. — 42) Fullständigt underhåll i barnhemmet lemnats åt 11 barn. — 43) Beklädnad lemnats åt 17 barn. — 44) Totalbeloppet af influtna delegareafgifter uppgick för år 1890 till 264 kr. — 45) D:o 242 kr. — 46) D:o 205 kr.

K. Maj:s Befälningshafvandes Jemårsberättelser 1886—1890. Stockholms län.

Stockholm 1892. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

